YARIN

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
nisan 86
56
KDV dahil
400 TL

GENÇLİK EĞİTİM, MESLEK, İŞ İSTİYOR...

Federasyona Doğru

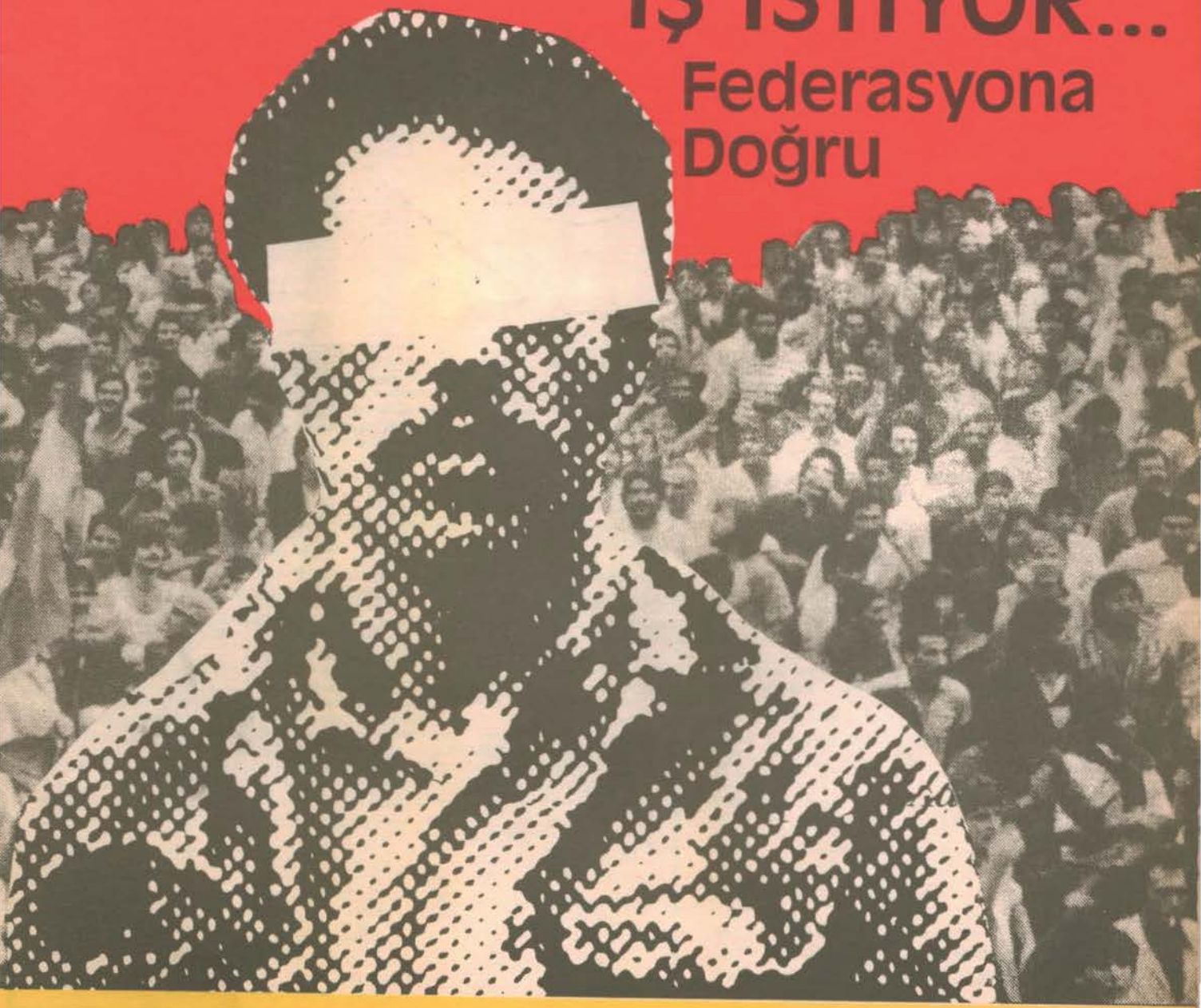

HACETTEPE YURTLARINDA NE OLDU?

YARIN

TUSTAV
ARŞİVİ
Umur Coşkun
Bağışı

DÜNYA YARATMAK

Yaşam kimi kez çok karmaşık görünür gözümüze. Olaylar karşısında çaresiz kaldığımızı, güçsüzleştiğimizi duyumsarız. Sıkıntılı bir telaş sarar vücudumuzu. Yaşamın gerisinde kaldığımızı, giderek yalnızlaştığımızı düşünürüz. Geleceğe ilişkin düşüncelerimiz, geleceğe yönelik kaygılara dönüşür. Yalnız gelecek değil, geçmiş de payını alır bu bulanıklıktan.

Gerçekten de yaşam bu denli karmaşık mı? Ya da karmaşıklığın eziciliğinden bizi kurtaracak olan ne? İnsanlaşmak...İnsanlık, tarihi boyunca ileriye doğru attığı her adımda biraz daha insanlaştı. Bir ağaç gövdesi tekerleğe, tekerlek çarka dönerken kimileri insanlaşmanın onurlu bilincini taşıyor, kimileri de bu bilincin kararlı düşmanları oluyorlardı. İşte bu ayrım tarihsel süreç boyunca pekçok tartışmanın da temelini oluşturacaktı. Dünyaya, yaşama, insana, düne, bugüne ve geleceğe bilimin penceresinden bakanlar bir yanda, pencereyi duvara dönüştürmek isteyenler bir yanda...

Bugüne dek bu pencere hiç kapanmadı. Nice onurlu insanın bilinçli, kararlı savaşımıyla açık kaldı. Böylece yeni bir dünya kurabileceğimize olan inancımızı hiç yitirmedik. Evet, yeni bir dünya... Yani, bugünün çabalarıyla kucaklanacak insanca bir gelecek, bugünden yarına uzanan bir dünya. Temel dönüşümleri gerçekleştirmenizlik adımını da bu oluşturmuyor mu? Herşeyden önce kendimizle, doğayla, insanlarla kuracağımız sağlıklı ilişkilerle, bilimin sanatın getirdiği açılımlarla genişleyecek, aydınlanacak bir dünya geleceğin çekirdeğini oluşturacak.

Tüm bunlar için güçlü olmalıyız. Çünkü bizi güçsüzleştirmek için çeşitli yöntemler deniyorlar. Engeller yaşamın her alanına konuluyor. Amaç, toplumun ileriye dönük istemlerini dile getirenlere yaşam hakkı tanımamak. Bugün tüm ilerici yayın organlarının karşılaştıkları maddi güçlüklerde bundan ayrı düşünülemez. Yarın da uzunca bir süredir artan maliyetlerin ağırlığını omuzlarında taşımaya çalıştı. Bir süre bu artışları dergi fiyatına yansıtmamayı seçti. Ancak bugünkü koşullar bunun sürmesini olanaksız kılıyor. Yarın, bu aydan başlayarak fiyatını 400 liraya çıkartıyor. Ancak sayfa sayımızı 34 ten 42 ye çıkararak bir ölçüde de olsa bu yükü hafifletmeye çalıştık. Gerçekte maddi sorunlarımızı tam anlamıyla ortadan kaldırmayan bu yeni fiyatımızı uzun süre korumaya çalışacağız. Yarın, bugüne dek olduğu gibi bundan sonra da yeni bir dünyaya olan inancını ve bunun için verdiği savaşımı okurlarıyla paylaşarak sürdüreceğine inanıyor.

Yarın, okuyucularıyla sayfaların dışında da birlikte olmak istiyor demiştik. Bunun için şimdiye dek gerçekleştirmiş olduğumuz panel ve sergi etkinliklerimize bir yenisini daha eklemek istiyoruz. Bu amaçla düzenlediğimiz "İnsan Manzaraları Fotograf Sergisi"ne katılım bu aydan itibaren başlıyor. Ayrıntılı bilgiyi arka kapağımızda bulacaksınız. İlgilenen tüm okurlarımızı katılmaya çağırıyoruz. Bu arada İzmir'de açtığımız "Yarın Gençlik Yılı Sergisi"ne büyük ilgi gösteren tüm okurlarımıza teşekkür ediyoruz.

Yarın, bugüne dek yaşamı oluşturan herşeye karşı sorumlu hissetti kendisini. Onun her alanını tartışmanın kaçınılmaz bir sorumluluk olduğu gerçeğini hep en önde tuttu. Dünya görüşünün yaşamın her alanında karşılığını bulduğunda geleceğe uzanabileceğini bilerek oluşturdu sayfalarını. Ve gençlik dergisi olmanın sorumluluğunun ağırlığını bilincine kazıdığı için 56. sayısına ulaştı. Yarın bu sorumluluğu 56 aydır omuzlarında, beyninde, yüreğinde taşıyor, barış ve demokrasi mücadelesinin zengin deneyimiyle.

Geleceğe uzanan yeni adımlarda da birlikte olmak dileğiyle, sevgi, dostluk ve dayanışmayla...

YARIN/Bu Kervan Durur 3
AKIN GÜR/Yeni Ufuklar ya da Federasyona Doğru 4
Dünya Barış Hareketinin Büyük Kayıbı: Olof Palme 5
SERDAR CAN/Doğrulanmış Bir İlke: Demokratik Merkeziyetçilik 6
Hacettepe Yurtlarında Ne Oldu? 8
İSMAİL GÜL/Gençlik Eğitim Meslek İş İstiyor.. 10
TUNÇ TAYANÇ/İşsizlik Vardır, Varolacaktır 12
HALDUN ÖZEN/Gençlik Kesiminde Öğretimsizlik ve İşsizlik 14
GÜRSEL SAĞLAMÖZ/İşsizlik İçin Eğitim 15
İşsizlik İçin: "Sendika Yöneticileri, Öğrenci Dernekleri, Gençler Ne Diyor?" 16
Nisan Devriminden Cumhurbaşkanlığı Seçimlerine Portekizde Özgürlüğün Şafağı/Derleyen: Yasemin Çongar - Mustafa Okan 19
ANC Başkanı Oliver Tambo "Irkçı rejim yıkılana dek silahlı direniş sürecek." 21
NAZIM HİKMET: Sanat ve Edebiyat Üzerine Düşünceler 22
PETE SEEGER "En güzel şarkılarımız henüz yazılmadı." 24
BREYTEN BREYTENBACH/"Bir Albino Teröristin Gerçek İtiraflarından" Nerden Geldim? 26
GÜRHAN UÇKAN/Bir Beyaz Terörist: Breyten Breytenbach 26
TAN ORAL/Baskı Dönemlerinde Mizah 29
"İçerden Dışarıya Sevgilerle" 30
ŞİNASİ NAHİT BERKER "Hiçbir demokratik ülkede bir karikatürcü çizgisi yüzünden hapis yatmamıştır ve yatırılamazda." 32
KAMİL MASARACI 33
SEVİL ÇAĞIRAN/İzmir Mitinginin Ardından 34
METİN DEMİRTAŞ/Şiir 9
HASAN BOZ/Şiir 11
FİLUZ DOĞAN/Şiir 18
BOZAN YAMAN/Şiir 25

HATAY DUMLUPINAR/Karikatür 3
KEMAL URGENÇ/Karikatür 6
MURAT ÖZMENEK/Karikatür 16
TAN ORAL/Karikatür 29
YAKUP KARAHAN/Karikatür 36

□ SAHİBİ
Sami Alptekin

□ SORUMLU YAZIŞLERİ YÖNETMENİ
Mustafa Okan

□ BÜRO VE TEMSİLCİLİKLER

İsveç: Gürhan Uçkan
Box 38045, 100 64
Stockholm

F. Almanya: Mehmet Bilgin
Vulkan Str. 20
4000 Düsseldorf 1

Hollanda: Ramazan Ekinci
Postbus 592
6040 AJ Roermond

İsviçre: Serdar Ataman
Apollo Str. 8
8032 Zurih

İzmir: 856. Sokak
Narhan 3/502 Konak

İstanbul: Divanyolu
Hoca Rüstem Sokak
Zafer Han, No: 7/14
Cağaloğlu

Adana: Özel Sancak İşhanı
Asmakat, No: 5
Doğtyol

□ İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam Sayfa: 80.000.- TL.
Yarım Sayfa: 50.000.- TL.
Çeyrek Sayfa: 25.000.- TL.
İç Sayfalar/
Tam Sayfa: 50.000.- TL.
Yarım Sayfa: 25.000.- TL.
Çeyrek Sayfa: 15.000.- TL.

□ DAĞITIM
Etkin Dağıtım 527 60 11

□ ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/Yıllık 3360,
Altı Aylık 1800 lira.
Yurtdışı/Yıllık 30,
Altı Aylık 16 DM.
Yurtdışı tek sayı 3 DM.

□ TEKNİK İŞLER
Dizgi: Norm Dizgi
Film: Denk Ajans
Baskı: Sanem Matbaacılık
Kapak Baskı: Seldem Of.
Grafik Düzenleme: Yarın

□ YÖNETİM ADRESİ
Hammeli Sokak, 19/10
Sıhhiye, Ankara

□ YAZIŞMA ADRESİ
Yarın, PK 725, Kızılay
Ankara

□ POSTA ÇEKİ
Yarın, 164860

bu kervan yürür

YARIN

Öğrenci gençlik, aşılmaz görünen engelleri aşa aşa bugüne gelmiştir. Baskı ve politik sertliğin dondurduğu toprağı inancın, kararlılığın ve bilincin sıcaklığı ile çözmüştür. Öncüler, kendilerinin ve kitlelerin gücüne güveni adım adım geliştirerek, kalıcı kurumlaşmayı sağlayarak; en adisinden, en akıl çelicisine kadar ideolojik saldırıları göğüsleyebilmişlerdir. Çıkarılan keyfi engelleri çiğneyip geçmişlerdir.

Neler olmadı, ne engeller çıkartılmadı ki; Bunların büyük birbölümü yakınlarda yayımlanan "toplumsal yaşama katılım için öğrenci dernekleri" adlı kitapçıkta birbir yazıldı. Kağıda dökülenler çekilen sıkıntıların her zaman azaltılmış biçimi oluyor. Bir kısmı biç yazılmadı. Bir kısmı da kitapçık yazıldıktan sonra ortaya çıktı.

Düşünün, üniversitelerarası kurul, mevcut yasalara batta Anayasaya rağmen bir üre daha öğrenci derneklerine izin vermeyelim' kararını alabildi. Anayasal bir kuruluş Anayasayı hiçe sayan bir görüş belirtebildi. İçişleri Bakanlığı, Valilere gönderdiği bir genelge ile Dernekler yasasına rağmen, dernek başvurularında rektör izninin gerekli olduğunu, olmaması halinde başvuruların kabul edilmemesini emredebildi. Bir kumpas kurulmuştu. Kumpasın bir yanını rektörler ve YÖK;diğer yanını da valiler oluşturuyordu. Öğrenciler ikisi arasında gelip gitmeye mahkum edilmişti. Bugün, gösterilen kararlılık ve sürekli gelişen kendi gücüne güven duygusu, kitlesel davranma bilinci bu sorunların aşılmasını sağlamış durumdadır.

Sanılmasın ki, bundan sonra yürünecek yol dümdüz ve engelsizdir. Yürünecek yol uzun,aşılacak engel pek çoktur. Gerçi, başlangıç için çok önemli olan pek çok engel aşılmıştır. Öğrencilerin ve öğrenci derneklerinin kendilerinin ve kendi kitlelerinin doğrudan sorunları ile uğraşmak için, çareler bulup takipçisi olmak için elleri önemli ölçüde serbestleşmiştir. Bütün serbestleşmesi ise hiçbir zaman gerçekleşmeyecek, hep bir taraflardan çeşitli biçimler altında bu elleri tutmaya, iş yapmaktan alakoymaya çalışanlar olacaktır. Öğrencilerden, onların gücünden ve işe karışmasından korkanlar hep olacaktır.

Çıkartılan engeller salt yasal görüntü verilenlerle kalmıyor, ya da bunlarla yetinilmiyordu. Açıktan fiziki baskı da uygulanıyordu. En temel yurttaşlık hakkı olan dilekçe hakkını kullanmak, Parlamento'ya, parlamenterlere derdini anlatmak, bir öğrenci için günlerce polis te kötü davranışla karşıkarşıya kalmak demekti. Öte yandan öğrenci derneklerini dolaylı biçimde kontrol altına almak, gerektiğinde de provoke edecek araçları elde etmek için dernek kuruculuğuna 'bizimle çalışır mısın', diyen karşılığında da 'okul, para ve diğer problemlerini halledebiliriz' vaadlerini yapan kimi bilinen görevliler ortaya çıkıvermişlerdi. Bunlar da bitmiş değildir, bundan sonra da çeşitli biçimler altında dönem dönem şiddetlenerek, dönem dönem yumuşayarak devam edecektir.

Bu engel, baskı, satınalma çabaları sürerken gençliği toplumda yalnızlaştırmaya, öğrencilerin önderlerini geniş öğrenci yığınlarından koparmaya yönelik, öğrenci derneklerinin uğradıkları haksızlıkları meşrulaştırmaya yönelik yalan ve propoganda makinası da çalışmasını sürdürüyordu. Öğrencilerin örgütlenme çabalarına baştan beri dayanılı davranan yayın organlarının başında Amerikancı A.Yalçın'ın Yeni Forum dergisi oldu. Demokratik parlamentarizmin yokedildiği dönemlerin en belirgin söylemi olan 'uçurumun kenarına ülkeyi getiren iç ve dış düşmanlar', 'toplumun kanserli hücreleri' 'ameliyat gerekli' ve 'hasım ülke psikolojik harekatı' ekseninde öğrenci derneklerine ağır saldırılar yapıldı Demokrasinin yok edilişinde 1977 lerde başlayan bilinçli planlı hazırlıkların kimler tarafından yapıldığı açık seçik ortaya dökülmüş, belgelerle kanıtlanmış olduğu halde 12 Eylül öncesinin sorumlusu öğrenci gençlik ve onun örgütleri olduğu öne sürüldü. Terörün en çok canaldığı kesimin gençlik olduğu, sonradan biçim değiştirmiş terörün en sivri ucunun gençliğe yönelmiş olmasına bakılmadan terörün sorumlusunun gençlik olduğu iddia edildi.

"...Öğrenciler üzerinde korkunç tahribatlar yapan anarşi ve teröre zemin hazırlayan öğrenci dernekleri..." (Yeni Forum 1.2.1986 Öğrenci derneklerinin dünü bugünün düşündürdükleri) tanımı yapılıp polis ve yargı organları göreve davet edildi.

Türkiye'de her zaman gericilerin iyiye güzele ve ileriye yönelik her girişimi 'dış düşmanlarına' bir oyun olarak tanımlama, öyle gösterme çabaları vardır. Özellikle siyasi gericilik dönemlerinde bu söylem iyice gemi azıya alır. İşkence yapılmasın, insana ne olursa olsun insan olmanın onuru ile davranılsın mı dediniz, karşınızda koro hep birden aynı tınıda sesini yükseltir 'bu dış düşmanlar ve onun işbirlikçilerinin oyunudur', 'içişlerimize müdahale edilmektedir.' derler. Hiçbirşey yapılamasa bile yüreklerde 'acaba' kuşkusunun bırakılmasına çalışılır.'Dernekler olmadan demokrasi olmaz'mı dediniz koro aynı şiddetle 'hasım ülkenin psikolojik harekatına muhatabız' der.Aba altından sopa gösterilir.

Geçenlerde bir dergide, arasıra A Türkeş'in başyazılarını da yazdığı Yeni Düşünce dergisinde "Öğrenci Dernekleri Türemeye Devam Ediyor" başlığı altında bir yazı yayınlandı. Yazıda Üniversitelerde sağ ve sol görüşlüler arasında bir dengenin olduğunu, YÖK raporuna dayanarak söylendikten sonra "bal böyle iken karar veren yetkili organlar siyasi kutuplaşmanın önüne geçebilmek için "denge unsurunun" muhafaza edilmesi yerine bir grubun diğerine üstün gelmesi ve bu sayede hadiselerin önünü almayı hedeflemiş görünmektedir" diyerek yakınmakta. Ve gerekli tedbirler alınmazsa yapacağımızı biliriz demeye getirilerek yazı, 'bizden söylemesi' cümlesi ile sona ermektedir. Yazının bu bölümleri ilginç ama daha ilginç olan bölümlerini "öğrenci derneklerine dışardan yapılan müdahaleler" teranesiyle ilişkili olanlar oluşturuyor. Bir siyasi partinin seçmen yaşının 18'e indirilmesini istemesi ile öğrenci derneklerinin kurulup kurulamayacağı tartışmalarının aynı zamana rastlaması ilginçtir demektedir. Bir siyasi partinin öğrenci derneklerine müdahale ettiğini öne sürmekte. Öğrenci derneklerinin sendikal örgütler olarak meşruluğuna saldırmaktadır.

Öğrenci dernekleri aynı yaşam ve çalışma koşullarını paylaşan, aynı yasal düzenlemelerin muhatabı olan insanların, öğrencilerin sendikal örgütleridir. Onların aynı örgüt çatısı altında bir araya gelmelerini sağlayan şey aynı siyasi düşünceleri savunmaları değil, aynı yaşam koşullarını paylaşmalarıdır. Ülke siyasasına ilişkin çok farklı görüşleri olan öğrencilerin bu derneklerin üyeleri olmalarından daha doğal birşey olamaz. Kendi siyasal ve dünya görüşleri doğrultusunda tek tek ya da grup olan öğrenci gençliğin sorunlarını sıraya sokmaları, çözüm yolları ve biçimleri önermelerinden de daha doğal birşey olamaz. Bu önerilerinin güç kazanması için çaba göstermeleri, bağımsız müdahalelerde bulunmaları da en doğal üyelik hakları arasında sayılmalıdır.

Aynı biçimde öğrenciler tek tek ve kitlesel olarak kendi sorunlarının giderek ülke siyasal biçimlenişi ile iç içe geçtiğini daha iyi görüyorlar. Son yapılan YÖK'ün 44. madde değişikliği, 59. maddenin değiştirilmesi hazırlıkları, kendilerini ilgilendiren birçok sorunun siyasal düzeyde çözüldüğünü ve çözüleceğini görmelerini sağladı. Herşeyin politika olduğunu gördüler. Politika ile ilgilenmeden sorunlarına çözüm aramanın eksikli bir çaba olacağını gördüler. Bu nedenle öğrencilere konulan politika yasağının özünde öğrencilerin kendi derdlerine çare aramamasını isteyen güçlerin yasağı olduğunu gördüler. Kaldı ki hem tek tek hem de öğrenci dernekleri ile politika yapmaları öğrencilerin yurttaş olmaktan doğan en doğal hakları olduğu kadar, demokrasi var diyebilmenin gerek şartlarından birisidir.

Gericilik her ikisine de saldırıyor, hem öğrencilerin politika yapmalarına, derneklerin baskı grubu olarak politik oluşumlara katılmalarına hem de öğrenci derneklerinin içinde politik gruplarının olabileceğini ve kendi görüşleri çerçevesinde bağımsız etkisini yaratmaya çalışacağına. Şaşırtıcı olan bu görüşlerin ve tehditlerin 'sol' çevrelerde de farklı nüanslarda taraftar bulabilmiş olmasıdır. Kaygılar farklı istenen sonuç aynıdır. Bir dergide "Dernekler temsil ettikleri kesimden dolayı oldukça geniş bir 'ilgi' ile karşılaşmaktadır. Derneklerin sağlıklı kurumlar olması bakımından, bu 'ilgi'lerinin bağımsızlığa gölge düşürmemesine dikkat etmek gerekir" (Gökyüzü, s. 3 Mart 1986)

Söylenenler anlayanın anlayacağı kadar açık, öğrenci derneklerinin içinde farklı siyasi görüşlerden öğrencilerin olabileceği kabul ediliyorsa, bunların grup olarak derneğinin çatısı altında derneğin ve öğrencilerin sorunlarına ilişkin bağımsız görüşler geliştirmeleri, bunlara taraftar bulmaya çalışmaları, neden öğrenci derneklerinin bağımsızlığına gölge düşürsün? Burada altı çizilerek vurgulanması gereken ilke; farklı eğilimler çevresinde gruplaşan gençlerin, çalışmalarını ve sorunlara ilişkin tartışmalarını öğrenci derneklerinin varoluş amaçlarına bağımlı kılmaları,bu zemini kaybetmemeleridir. Ve buna bağlı olarak farklı görüş ve eğilimden kişi ve grupların dernekler içinde birarada varolmasını gerektiğini akıllarından çıkartmamalarıdır. Bu ilkeye uyulduktan sonra, mesele yoktur. Ve elbette benzer siyasal görüşler etrafında gruplaşmalar oluşacaktır. Buna karşı çıkmak, "güdümlenme" vb. gerici terminolojiden çalınma, kavramlarla bunun önünü kesmeye çalışmak, insanı yanında olmak istemediği güçlerin yanına götürür. Kısacası sağlı sollu gürültüler olur ama bu kervan yürür.

Yeni Ufuklara ya da Federasyona Doğru

Akın Gür

Öğrenci gençlik kendi yığınsal sendikal örgütlerini yaratma aşamasında önüne çıkartılan politik gerginliğe, olumsuz koşullara ve keyfiliğe dayalı engelleri aşarak önemli bir aşamaya ulaşmış bulunuyor. Bu engelleri kararlılık, bilinç ve sorumluluk duygusuyla aşmışlardır. Kendi kitlesinin ve kendisinin gücüne güvenen öncülerin kararlılığı, bilince dayanan ısrarlılığı karşısında karşı güçler adım adım gerilemiş, karşı propagandanın ve yalan makinalarının, aba altından sopa göstermenin yarattığı kuşku bulutları, güvensizlik, umutsuzluk dağılmaya yüz tutmuştur.

Bugün kuruluş sürecinin ilk olası sorunlarının aşılmasından anlaşılması gereken dernekleşme çabalarının kazandığı yaygınlıktır. Dernek kurma çabaları bugün üç büyük üniversite kentinin dışına taşmış, üniversite gençliğinin bulunduğu diğer Anadolu kentlerine de yayılmıştır. Bu yaygınlık aynı zamanda derinleşme ile birlikte oluşmuş, üç büyük kentin dernek kurulmamış fakültelerinde de yoğun bir örgütlenme çabası ve isteği oluşmuştur.

Gelinen bu aşamada öğrenci gençlik gözlerini yeni ufuklara çevirmiştir.

Gelinen bu aşama, öğrenci gençliğin önüne, önderlerinin önüne birbirine bağlı iki sorun koymuştur. Birincisi, kuruluş sürecinin yasal ve fiili sorunlarını aşmış bu derneklerin, en geniş kitleleri derneklerinin çatısı altında toplamak, demokratik merkeziyetçi ilkeler çerçevesinde örgütlemek ve kendi sorunlarının çözümü doğrultusunda etkin güç haline getirmek. İkincisi, tek tek birimlerde, fakültelerde oluşturulmuş bu güçleri, ulusal düzeyde birleştirmek, tek bir ses ve tek bir güç haline getirmek. Daha geniş kitlelere ulaşmak sorunu ile ulusal düzeyde güçleri birleştirmek sorunu birbirine bağlıdır ve birbirine bağlı ele alınmak zorundadır.

Ayrı ayrı öğretim birimlerinin taşıdıkları özgün yanlara bağlı olarak, birim öğrenci sorunlarının çeşitlilik ve birimden birime farklılıklar gösterdiği bir gerçektir. Bu nedenle öğrenci derneklerinin örgütlendikleri birimlerin özelliklerine bağlı olarak özgün çalışmaları olacaktır. Ancak bu özgün sorunların yanında ve daha belirleyici olan ortak sorunlar sözkonusudur. Öğrenci gençliğin ulusal düzeyde ortak sorunları ,öteden beri olmakla birlikte YÖK'ten sonra bu ortaklık birim sorunlarını belirleyecek ölçüde belirleyici önemde olmuştur. Öğrenci için son derece yaşamsal sorunlarla ilgili konulara ilişkin kurallar (sınıf geçme, harç, disiplin vb) bütün üniversite birimlerinde aynıdır. Hiç bir öğretim birimi öğrencileri ve dernekleri bu kadere tek başına müdahale etme güciinde değildir ve olamaz. İşte bu ortak statü, öğrenci hareketinin ulusal düzeyde birliğinin yaratılmasının zeminini oluşturuyor. Zorunluluğunu vurguluyor.

Ulusal düzeyde öğrencilerin birliğinin en uygun örgütlenme biçimi nedir? Bu sorunun Ulusal Öğrenci Birliği'nin örgütlenme biçimi sorununun öncelikli cevabı, birliğin güçlü birim örgütlerine dayanması gerekliliğidir. Ulusal düzeyde birlik, güçlü birim örgütlerine dayandığı ölçüde bir anlamı olur. Bunun en elverişli biçimi ise, fakülte öğrenci derneklerinin iller düzeyinde birleşerek federasyonlaşması, bu federasyonların da üst düzeyde ulusal bir konfederasyon çatısı altında toplanmasıdır. Böyle bir model, güçlü taban örgütlerinin insiyatifini kısmadan ulusal düzeyde birliğini sağlamaya elverişlidir.

Ulusal öğrenci birliğini yaratmada öngörülen bu yetkin biçim, Dernekler Yasası'nın getirdiği sınırlamalar (Kamu yararına çalışan dernek olma ve bu kararın bakanlar kurulunda olması) ve bunlarıntüsa zamanda aşılmasının olanaksızlığı bizi bu yılda ileri adımlar atmamıza olanak sağlayacak yeni biçimler bulmaya zorluyor. Öğrenci gençlik ve onun önderleri bir yandan anti demokratik bu sınırlamanın açığa çıkartılması, kaldırılması yönünde yoğun veetkinbir çalışma yürütürlerken, diğer yandan da ulusal düzeyde tek ses ve gücün oluşması için bugünkü yasal düzenlemeler içinde yapabileceklerini yapmaya, önlerindeki görevleri başarmaya en uygun biçimleri yaratmaya yönelmelidirler.

Gelinen aşamada birbirine bağlı iki sorunun öğrenci gençliğin önünde durduğunu söyledik: En geniş kitleleri fakülte derneklerinde örgütlemek ve bu fakülte derneklerinin, ulusal düzeyde güçlerini birleştirmek. Bu iki bağlı görevi, birlikte kaldırabilecek en uygun biçim bütün birim örgütlerinin aktif katkısı, yönlendirmesi ve desteği ile çıkartılacak sendikal öğrenci dergisidir. Böyle bir araç, hem geniş öğrenci yığınları ile dernekler arasında sıkıntısı çekilen bağı kuracak, hem de tek tek fakülte derneklerini bir araya getirecek bir araç olacak.

Bu sendikal öğrenci dergisi etkin bir örgütlenme, propaganda ve koordinasyon aracı olacaktır. Yüzlerce tek tek insanın ulaşamayacağı propaganda gücüne, bu yayınla ulaşılacaktır. Çünkü hem çok geniş kesimlere ulaşma yeteneğine sahip olacak, hem de örgütlenmeye, sorunlara ilişkin fikirleri, tek tek insanlardan daha yetkin biçimde savunabilecektir. Güçlü bir koordinasyon aracı olacaktır çünkü bir birimde olup bitenler, hem o birimden habersiz binlerce öğrenciye ulaştırılacak, hem de başka birimlerde benzer sorunlarla karşı karşıya olan binlerce insana ulaşacaktır. Bu hem bilgi, hem de deney aktarımıdır. Bu ikisinin en seri biçimde ulaştırılmasının önemi ise anlatılmayacak kadar açıktır. Bunların önemini anlamak için günlük bir gazetede öğrencilerle ilgili haberlerin yarattığı ilgiye bakmak yeterlidir. Baştan başa öğrencilerin ekonomik demokratik sorunları ile dolu bir derginin, bütünüyle öğrenci gençliğin ilgi alanına yönelmiş bir derginin, bütün öğrencilerin ortak bir sesinin etkisi, günlük basında çıkan haberlerin etkisinin kat ve kat üstünde olacağı ise tartışılmaz.

Böylesi bir öneriye çeşitli çevrelerden itirazlar gelmektedir. İtiraz edenlerin görüşleri şöyledir. Birim örgütler, fakülte dernekleri henüz kendilerini kanıtlamış, oturmuş geniş yığınları kucaklar olmaktan uzaktır. Bir çoğu kongrelerini yapmamış, seçilmiş yöneticiler işbaşına gelmemiştir. Bu nedenle, ulusal düzeyde güçleri birleştirme yönünde atılacak adımlar erkendir. Kaldı ki, bugün derneğini kuramamış bir çok fakülte vardır. Bu nedenle federasyona yönelik adımlar bu birimlerin iradelerine ipotek koymak anlamına gelecektir. Her davranışımızda her kararımızda olduğu gibi yine kitlelere gidelim, onlar karar versin, böyle bir derginin çıkışına.

Dergi fikrine ve zamanlamasına itiraz eden kimseler, hemen federasyona giden önemli köşe taşı olacak dergiyi çıkartmak yerine, önce ilkeleri tartışalım, ayrım noktalarımızı ve ortak noktalarımızı belirliyelim. Bütün öğrenci dernekleri bu ilkelerde anlaşsın, daha sonra derginin çıkıp çıkmayacağına karar verilsin demektedirler. Özet olarak itirazcıların itiraz noktaları bunlar.

Hemen belirtilmeli. Bütün bu itirazlar temel bir sorumluluktan uzak olmak anlamına geliyor. Atları arabanın önüne koymak anlamına geliyor. Sorumluluk sürekli atların doğru yere konulması gerektiğine bakmayı gerektiriyor.

İtirazları tek tek yanıtlayalım. Tabanı temsil etmeyen yöneticiler, bu işe karar vermesin, kitleselleşme sağlansın, kongreler yapılsın, meşru temsilciler seçilsin, ondan sonra bütün derneklerin ortak sesi olacak dergi önerisi tartışılsın, görüşünü ele alalım. Bu aşamada derneklerin ve şimdiki dernek yöneticilerinin meşruluğunu tartışmak dernek yöneticilerine düşmemelidir. Zaten böyle bir tartışmayı, gericilik, elindeki bütün olanakları kullanarak yapmaktadır. Bugün derneklerin çok az üyelerinin olduğu, bu yüzden de meşru olmadıklarını hatta üniversite adının dernek adlarından çıkartılması gerektiğini öne sürmektedirler. Dergi önerisine itiraz edenlerin gericilikle böyle bir nesnel birliktelik içinde olmaktan rahatsız olmaları gerekir. Çünkü hareketin bugünkü boyutunda meşru temsilciler şimdiki temsilcilerdir, yöneticilerdir. Mücadele geliştikçe kitleselleşmenin boyutları artacak, yeni boyutlar kazanacak. Bu boyutta da yeni meşru temsilcileri olacaktır. Gericiliğin,

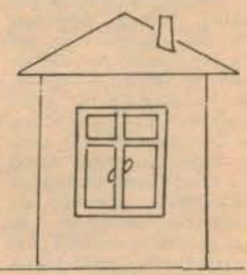

o boyutta da temsilcilerin ve yöneticilerin meşruluğuna ilişkin kuşku bulutları yaratmaya devam edeceğini şimdiden görmek gerekiyor. Ayrıca, kitleselleşmeyle meşruluk sorunlarını birbirine karıştırmak yapılacak en büyük yanlıştır. Herşeydenönce kitleselleşmenin anası yoktur. O zaman, iki sorunu birbirine bağlarsak meşruluğu her zaman tartışma gündeminde tutmuş oluruz. Bu da yanlış olur. Derneklerin ilk kuruluş günlerini anımsayalım. Dernek kurmaya kalkışan öncüler, aylarca yedi yürekli demokrasi haklarına sahip çıkma kararlılığı gösterecek insan aradılar. Biz meşru değiliz, derneklerin kurulmasına kitleler karar versin denilseydi, bu sözler mücadeleden yan çizmek, oturup gevezeliklerle oyalanmak, bugünleri belki de yarınları beklemek anlamına gelecekti. Bilinç kararlılık, cesaret herkeste eşit düzeyde bulunmuyor, bulunmadığı gibi kitleler mücadeleye dünyanın hiçbir yerinde aynı zamanda ve hep birlikte girmiyorlar. Bunu anti demokratik bulmak, hayatın gerçeklerine gözleri kapatmak anlamına geliyor.

Özet olarak bu mantık, kitle hareketinin gelişmesinde bilinçli öncülüğü küçümsemek ve kendiliğindenciliği abartmak demektir. Popülizmin sevimliliğinde uyuşukluğa teslim olmak demektir

İkinci itiraz noktası olan, "önce 'ilkeleri' tartışalım, sonra anlaşabilirsek ortak sesimiz olacak dergiyi çıkartalım" görüşünün değerlendirmesi, sendikal örgütler siyasal gruplar ilişkisinin değerlendirmesini gerektiriyor.

Aslında 'ilke' diye sözünü ettikleri şeyin ne olduğu açık değildir. Elbette iş yapılacaksa, işi yapanların işe ilişkin, işin yapılış sürecine ilişkin birtakım ilkeleri tartışmak istemeleri son derece doğaldır. Bunlar tartışılmalı ve açıkça ortaya konulmalıdır. Bu tartışma, pratik bir amaca yöneliktir, somut sorunların çözümüne yöneliktir. Bu nedenle de anlamlıdır. Bu çerçevede tartışılacak ilkeler neler olabilir? Böyle bir derginin içeriği ve işlevi ne olacaktır, bu tartışılabilir. Bu da bir ilke tartışmasıdır. 'İlkeleri tartışalım'dan anlaşılması gereken de budur. Bundan da ileriye götürüp daha teorik daha kavramsal, genel siyasal çözümlemeye dayalı bir ilke tartışması, daha ideolojik bir tartışma 'ilkeleri tartışalım' sözcüğünün dışında bir anlam taşır. Bu türden tartışmalar da yararlıdır ve olmalıdır. Siyaset yasağının öğrencilere dayatıldığı bir ortamda siyaset yasağını kendi ellerimizle koyamayız. Buna kimsenin hakkı yoktur. Ancak bu tartışmalar, hareketin önüne gelip dayanmış sorunların çözümü yönünde adımların atılmasını engellememelidir. Aslında çok üst düzeyde soyut ideolojik tutumlar, kavramlar somut sorunların çözümüne katkıda bulunmak genel, bir bakış ve uyum sağlamak için vardır. Genel doğrular olarak gördüğümüz şeyleri tekrarlayarak sorunlar çözülmediği gibi, bunlarda anlaşma sağlamak da daha zordur. Önemli olan her kesimin, her ideolojik tutumun sorunlar temelinde ete kemiğe büründürülmesidir. İlkeler, örneğin dergi alanında somut bir biçimde ifade edilemiyorsa, "ilkeleri tartışalım" sözü anlamını yitirir.

Şunun altını sırada çizmek gerekiyor. Ne geçmişte ne de şimdi farklılıklardansa ortak çıkarları ön plana getirmeden güçleri birleştirmek olanaklı değildir. Ortak görüşlerin altını çizmeden, farklı görüşlere saygı gösterilmeden biç bir birlik oluşturulamaz, ama ortak noktalar, ortak çıkarlar somut olmalıdır. Soyut ilkelerde birleşmek yerine, somut işte birleşmeye çalışmak ilke olmalıdır.

Bu, farklı görüşlerin, kendi görüşlerini terketmeden birlikte iş yapabilmelerinin temelini oluşturuyor. Sendikal örgütlerde çok farklı görüşlerden insanların olması ama aynı çatı altında iş yapabilmeleri, aynı bedellere birlikte yürüyebilmeleri bu temelde sağlanır. Polemikler ve tartışmalar somut konularda olmalıdır.

Sendikal hareketlerin, içinde çok farklı görüşten insanları, grupları barındıran örgütlerin, ortak hedeflere bölünmeden, tersine güçlerini artırarak varabilmelerinin bir diğer ilkesi, 'azınlığın çoğunluğa tabiliği' ilkesidir. Kararlar alınırken azınlık kendi görüşlerini, serbestçe çoğunluk haline getirecek koşullara sahip olmalı ama karar alındıktan sonra, azınlık çoğunluğun kararlarına uymalıdır. "Bu kararlara uymuyorum" demek, hareketi bölmek demektir. Bu ise salt kendisine değil, hareketin genel çıkarlarına da zarar vermektir. Kendi kaderi ile öğrenci gençliğin kaderinin bir olduğunu görememek, sorumluluğunasahip olamamak demektir.

Kısacası itirazlar yersiz ve tutarsızdır. Sorunları çözmeye yöneilik değildir. Başka kaygıların sonucudur. Bu kaygılar da yersizdir.

Öğrenci gençlik kuruluş sürecinin önemli sorunlarını aşmış, birliğini ve gücünü artırmış olarak yeni ufuklara doğru yönelmiştir. Yeni ufuklarda başarısı, birliğinde ve de kararlılığındadır.

dünya barış hareketinin büyük kayıbı

OLOF PALME

STOCKHOLM/ 28 Şubat'ı 1 Mart'a bağlayan gece İsveç Başbakanı ve Sosyal Demokrat lider Olof Palme şu satırların yazıldığı sırada henüz bilinmeyen birinin kurşunuyla yaşamını yitirdi. Yanında bulunan eşi Lisbet Palme ise katilin ikinci kurşunundan çok hafif yarayla kurtuldu. Olof Palme ve eşi herhangi bir vatandaş gibi gece sinemaya gitmiş ve yürüyerek dönmekteydiler. Eski başbakan, polis korunması istememişti. İsveç'te politikacıların korunmasız dolaşmaları, bu ülkede alışılmış bir demokrasi geleneği olduğu gibi, Olof Palme'nin bu konuda kendine büyük özgürlükler tanıdığı da bilinen bir gerçekti.

30.1.1927'de Stocholm'de doğan Olof Palme politikaya üniversite öğrencisiyken girmiş ve kısa süre içinde sosyal demokrat partinin gençlik kolunda kendini göstermişti. Daha sonra partinin o zamanki lideri ve başbakan Tage Erlander'in yanında danışmanlık görevine getirildi ve iki yıl sonra İletişim Bakanı oldu (1965). 1969'da parti başkanlığı görevine getirildikten sonra başbakanlık görevini de devraldı. Bu görevi, toplam 11 yıl sürdürecekti. 6 yıl da muhalefet başkanı olarak kalan Olof Palme, çarpıcı konuşması, şakacı ama iğneleyici saldırganlığı ve uluslararası kişiliği ile yerli ve yabancı kamuoyunda kendine çok özgün bir yer edinmişti.

Dünya halkları onun ölümünü büyük bir üzüntüyle karşıladıysa bunun en önemli nedeni, Palme'nin kalıcı bir barış sağlanması için gerekli silahsızlanma ve gerginliği azaltma konularında çok önemli çalışmalar yapmış olmasıdır. Daha 1968'de bakanken Amerika'nın Vietnam'a saldırmasını sert şekilde kınayıp, o zamanki

Palme, 1968'de Kuzey Vietnam'ın Moskova Büyükelçisi ile Stockholm'da ABD'yi kınarken.

Kuzey Vietnam'ın Moskova büyükelçisiyle birlikte Stockholm'de birlikte yürümüştü. ABD ile İsveç arasındaki ilk kez o gün soğuyan ilişki, daha sonra Palme'nin başbakanlık döneminde, Amerikan büyükelçisinin İsveç'i terketmesi ile sonuçlanmıştı. Olof Palme, Amerika'nın Nikaragua'daki çeteleri desteklemesini, Angola'daki paralı askerlere arka çıkmasını da aynı şiddette kınamış, Güney Afrika sorununa çözüm bulunmasının gecikmesinde en büyük suçu yine Beyaz Saray'da bulmuştu.

Brand Komisyonu olarak adlandırılan Uluslararası Kalkınma Sorunları Bağımsız Komisyonu'nda gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasındaki ilişkiler konusunda çalışmalar yapmakta olan Olof Palme, ayrıca Palme Komisyonu olarak adlandırılan Uluslararası Silahsızlanma ve Güvenlik İşleri Bağımsız Komisyonu'na başkanlık da etmişti. Bu komisyonun Birleşmiş Milletler'e sunduğu ve Orta Avrupa'da nükleer silahlardan arındırılmış bir koridor oluşturulmasını içeren öneri dünya barışseverlerince büyük ilgiyle karşılanmıştı.

İspanya'nın kara günleri sırasında, Yunanistan'da albaylar cuntası başlayken aralıksız olarak bu ülkelere demokrasinin gelmesi için dünya kamuoyunu harekete geçiren Olof Palme; ayrıca Vietnam, Nikaragua ve Küba devrimlerinin Batı'daki en büyük savunucusu olmuştur. Papandreou' ile Gonzales'in, Palme'nin öldürülme olayından son derece sarsılmış olarak söyledikleri sözler ve diğer üç ülkede birden ortak ulusal yas ilan edilmiş olması, bu örnek devlet adamının çabalarının boşa gitmediğini gösteriyor.

Olof Palme'nin diğer bloksuz ülkeler arasında da büyük dostları vardı. Örneğin Tanzanya ve onun önceki, efsaneyi başkanı Nyerere, kendisinin ekonomik desteğini hiç eksik etmediği ülkelerin başında geliyordu. Olof Palme, Sovyetler Birliği'ni birçok kez sert şekilde eleştirdiği halde, Doğu'dan gelen önerilere içtenlikle ilgi gösteren belki de tek Batı lideri olmayı başarmıştı. Örneğin Gorbaçov'un nükleer patlamaları durdurma süresini karşılıklı olarak uzatma önerisini alkışlamış, ABD'nin hiçbir bahane göstermeden olumlu yanıt vermesi gerektiğini söylemişti.

Doğrulanmış Bir İlke

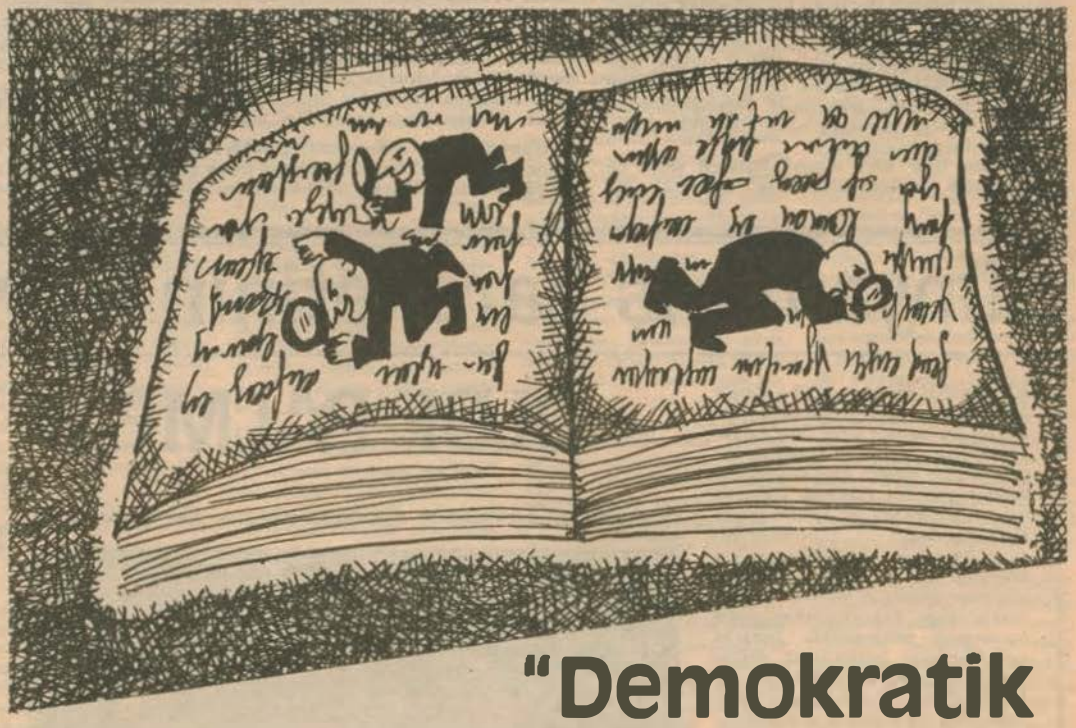

"Demokratik Merkeziyetçilik"

Serdar Can

12 Eylül'le birlikte dayatılan siyasal yapı, toplumumuza öylesine dar geldi ki, ülkemiz tarihinde görülmemiş genişlikte sosyal güçler, muhalefet konumuna yöneldiler. Demokrasi tartışması, birbirinden çok farklı renkler taşıyan siyasal akımların gündemine girdi. Gerçekten bütün belirtiler, demokrasi özleminin işçi sınıfı, aydın kesimler, orta katmanlar içinde genişleyip güçlenmekte olduğunu gösteriyor.Bununla da kalmıyor, gelenekael egemen sınıflar blok'u çatlıyor, kimi burjuva siyasal akımlar rejimle uzlaşmak yerine, kendi çaplarında demokratik açılımlar öneriyorlar. Kuşkusuz birbirinden farklı özellikler taşıyan sosyal güçler, kavgaya kendi dünya görüşlerinin etkisini sokuyorlar. Demokrasi özleminin yankı bulduğu sosyal tabanın çok renkliliği sorunların çözümüne yönelik ideololjik yaklaşımların çeşitliliğini de beraberinde getiriyor.

Kısa sürede başarılı adımlar atan demokratik öğrenci hareketi içinde uç veren kimi tartışmaları da, topiumumuzdaki demokrasi özlemine seslenen bu çok renkli ideolojik etkilerin gençlik içindeki yansıması olarak değerlendirmek gerekiyor. Bu açıdan bakıldığında mücadeleye katılan tarafların sıralarında beliren kimi görüş ayrılıklarını soğukkanlılıkla ele almak ve bunun her aşamada kaçınılmaz olduğunu görmek gerekir. Burada önemli olan demokrasi mücadelesinin başarısının, mücadelede yer alan güçlerin birliğinden geçtiğini akıldan çıkartmamak, gelişmesi muhtemel sekter eğilimlere baştan prim vermemektir. Bu başarıldığında, tartışmaların demokratik öğrenci hareketini zayıf düşürmeyeceğini, tersine güçlendireceğini öne sürmek yanlış olmaz.

Biz burada tartışmaların yoğunlaştığı belli başlı noktalardan birisi olan öğrenci derneklerinin iç işleyişini de nasıl bir anlayışa dayanmaları gerektiği konusuna ilişkin görüşlerimizi kısaca açıklamaya çalışacağız.

Bugün bu konuyu tartışan hemen herkes söze, öğrenci derneklerinin ne olduğu, hangi sosyal gereksinimin sonucu doğduğu sorusuna ilişkin görüş belirterek başlıyor. Konunun tartışmacıları arasında bu noktada görüş birliğinin olduğunu söymek mümkün. Öğrenci derneklerinin birer demokratik kitle örgütü olarak, öğrenci gençliğin çıkar birliğine dayandığı, ve bu çıkarların savunulması için birlikte bir baskı gücü oluşturmanın aracı olarak işlev görmesi gerektiği düşüncesi genel kabul görüyor. Ancak sorun, "derneklerin bu işlevi yerine getirebilmeleri için nasıl bir yapı oluşturmaları, hangi işleyiş ilkelerine dayanmaları gerekir" noktasına geldiğinde iki ayrı yaklaşım ortaya çıkıyor. Birincisi, her türlü kurumlaşmayı, yönetici organları, merkezileşmeyi reddeden, kendi deyimleriyle 'yeni tür demokrasiye' dayanan bir işleyişi savunan eğilim. İkincisi, kitlelerin demokratik katılımı temelinde merkezileşmeyi savunan eğilim. Yani, demokratik merkeziyetçilik kavramında ifadesini bulan anlayış.

"Yeni tür demokrasiyi" savunan eğilim inandırıcı olma şansını, kendi düşüncelerinin sağlamlığından çok, demokratik merkeziyetçilik kavramının içeriğini çarpıtmaya bağlamış görünmektedir. Bu görüşe göre demokratik merkeziyetçilik, bürokratik, donuk yapılara yol açar, katılımdan, derneğe üye olunmasını ve desteklenmesini anlar, fakat tabanın karar süreçlerine katılımını öngörmez ve bütün demokratikliği yöneticilerin seçimle iş başına gelmesinden ibarettir. Kısacası, demokratik merkeziyetçilik kitleleri edilgen bırakan, yetkileri bir avuç bürokrat yöneticide toplayan bir işleyiş tarzıdır.Evet iddia budur. İddia bu olunca da bilerek veya bilmeyerek yapılan yanlışları düzeltmek bize düşüyor. Demokratik merkeziyetçiliğin derneklerin işlevini yerine getirmesinin neden zorunlu bir koşulu olduğuna geçmeden önce bu ilkeyle mücadeleden yapının ne oldurulsa, kof bir oluşum yaratmaktan öteri gidilemez. Ancak baskı gücü oluşturmanın başka bir koşulu daha vardır. Derneklerin varoluş nedenlerinin gerektirdiği kararları zamanında alamayan, alınan kararlar yönünde hep birlikte davranma disiplini gösteremeyen bir yapının da hiç bir güç ifade etmeyeceği açıktır. Sosyal mücadeleler hakkında çok az bir fikri olanlar bile bilirler ki, belli bir sosyal mücadelede yer alan güçleri bir araya getirmek, bunları tek bir hedefe yöneltmek, dağınık eylemleri birleştirmek, uyumlaştırmak merkezi bir yönetimi zorunlu kılar. Böyle bir yönetici merkez olmadan ve bu merkezin demokratik temele dayanan gönüllü kabul görmüş otoritesi olmadan geniş kitlelerin ortak davranışını gerçekleştirmek olanaksızdır.

Ayrıca herkes bilir ki, önderlik sadece bir ihtiyaç değil, zaten sosyal bir gerçekliktir. Yani, biz istesek de istemesek de yaşamın kendisi, önderliği üretir. Aynı çabayı paylaşan bireyler arasında, deney birikimi, bilinç, beceri gibi unsurlarla sivrilen, genel topluluk üstünde doğal bir ağırlık kazananlar mutlaka çıkacaktır. Tabanın güvenini kazanmış bu önderlere örgütlü mücadelenin kaçınılmaz kıldığı yönetim yetkilerinin verilmemesini savunmak, daha da ötede her türlü önderlik kurumuna güvensizliği ve düşmanlığı teşvik etmek, kitlelerle, onların içinden çıkmış en bilgili, en girişken, yetkin unsurların arasındaki doğal bağların yıpranmasına yol açar. Kendi kendini yok eden bir makine gibi, kitle eylemi, kendi içinden sivrilen en yetkin, verimli uçları budayan, yok eden bir harekete dönüşür. Bu durum, savunucularının deyimi ile "kendini gerçekleştirmek" değil, aksine, kendini yok etmek anlamına gelir.

Eğer demokratikleşmenin, en basit ve haklı istemlerin bile elde edilmesinin, uğrunda verilecek mücadele ile gerçekleşeceği doğruysa baskı grubu oluşturacak yapıların da işleyiş ilkelerinin mücadelenin gerçeklerine dayandırılması gerekir Altını çizerek yeniden belirtelim ki, uğrunda mücadele gerektiren amaçlar etrafında birleşen topluluklar, karar alma sürelerini ve çalışma tempolarını diledikleri gibi ayarlayabilme özgürlüğüne sahip değildirler. Yaşam, onların gönlünün istediği hızla ilerlemez. Sosyal mücadeleler, bu mücadeleye katılanların önüne öylesine zengin ve peşpeşe sorunlar yığar ki, zamanında alınamayan her karar, takınılamayan her tavır mücadelenin mevzilerinden sökülüp atılınması sonucunu yaratır.

Güncel ve kolay anlaşılır bir örnek verelim.Bu günlerde YÖK her üniversitede tek dernek kurulmasına yönelik bir yasal düzenleme hazırlığı içinde. Konu bütün dernekleri ve öğrencileri ilgilendiriyor. Şimdi, "Yeni tür demokrasi"cilerin öngördüğü gibi, "kendimizi gerçekleştirmeye" kalksak ve en geniş (en genişin ölçüleri de belli değildir) öğrenci kitlelerinin aktif tartışma ortamını yaratmayı mı beklesek acaba, tavır belli etmek için? YÖK'ün bu düzenlemesini anti demokratik bulmamıza karşın, "en geniş" kitlelere danışmadan, onların "bu düzenleme anti demokratiktir kararınıza" katılıp katılmadıklarını bilmeden, görüşümüzü açıklamasak mı? Açıklamak, bu "yeni tür demokrasiyle" çelişmez mi? Gerçekten en büyük öğretici, yine hayatın kendisi oluyor. Hayatın karşımıza küçücük bir gerçek, kimi zaman cazip sözcüklerle allanıp pullanmış 'kocaman' teorileri silkeleyip bir tarafa atıyor. Savunucularını açıkla-

aşmaz çelişkilerle başbaşa bırakıyor. Nitekim yukardaki örnekte de öyle olmuştur. Aralarında "yeni tür demokrasicilerin" de bulunduğu 39 dernek temsilcisi en geniş kitlelerin "kendini gerçekleştirmelerini" beklemeden "bürokratik"! bir tavırla YÖK'ün tasarısının anti demokratik olduğuna karar vermişler ve bu görüşlerini basına açıklamışlardır. Bizce son derece doğru bir iş yapmışlardır.

Burada "yeni tür demokrasicilere" kendi savundukları soyut ilkeleri çiğneten hayatın ta kendisidir.

Evet sosyal pratik, mücadele gerektiren amaçlar etrafında oluşan kitlesel örgütlenmelerin, yönetici karar organlarına, önderlik kurumlarına gereksinimi olduğunu gösteriyor. Bütün sorun bu önderlik kurumlarının tabanın iradesine dayanarak demokratik biçimde oluşması ve her aşamada denetlenebilme imkânının var olmasıdır. Alınan kararların, kullanılan yetkilerin hesabını taban önünde vermeyi zorunlu kılan bir işleyiş sağlandıktan sonra, yetkiyi veren de alan da tartışmasız taban olduktan sonra, merkeziyetçilik neden demokrasiyle çelişsin? Esasen kurumsallaşmaya, bürokratizm, güdülme vb. kavramlarla karşı çıkmanın altında yatan nedenlerden birisi de kitlelere, tabana olan güvensizliktir. Kitleleri yüceltmiş gibi görünen bu ideoloji aslında, tabanı, yetkileri ele geçiren bir avuç yönetici tarafından kandırılmaya, güdülmeye yatkın görmekte ve bu yöniyle onları küçümsemektedir.

Özetle demokratik merkeziyetçilik, tabanın, karar süreçlerine ve her türlü dernek etkinliğine aktif katılımını esas alır. Bunun yanında, kitlelerin özgür iradesiyle oluşturulan ve her aşamada denetlenebilen merkezi demokratik bir otoritenin de varlığını, örgütlü mücadelenin vazgeçilmez koşulu olarak görür. Ve bu ilke, demokratik kitle örgütlerini meşgale alanı değil, mücadele aracı olarak görenlerin ilkesidir. Bu yönüyle de demokrasi özlemini taşıyan bir kısım sosyal güçlerin özelliklerini yansıtırken, bir kısım güçlerin de ruh haline denk düşmemektedir. Ne demek istediğimizi biraz açalım. Kimlerdir bu sosyal güçler ve nedir ruh halleri?

İçinde bulunduğu yaşam koşulları ve üretimde yer aldığı konumun kendisine kazandırdığı özellikler sonucu, hak arama mücadelesinden hiç bir zaman vazgeçemeyecek, en güvenilir sosyal güç, işçi sınıfıdır. Öte yandan uzun yılların deneyimi işçi sınıfına göstermiştir ki, hak verilmez alınır. İşte bu yaşam koşulları ve deney birikimi, işçi sınıfını, mücadeleci ruh açısından diğer tüm sosyal güçlerden ayrıcalıklı bir konuma yükseltir. Nitekim yaşanılan sosyal şokun yıldırıcı havasının ülkin işçiler arasında kırılmaya başlaması, rastlantı değildir. Bütün olumsuz koşullara rağmen ilk grev çadırlarını kurdurtan, Anayasayı açıktan destekleyen Türk-İş yönetimini, 16 yıl sonra miting kararı almak zorunda bırakan işte bu mücadeleci ruhtur. Ve ilginçtir ki, öğrenci gençlikten çok daha önce ve çok daha kitlesel boyutlarda sendikal örgütlenmesini gerçekleştiren işçi sınıfı içinde, üretilen "yeni tür demokrasi" kavramları yankı bulmuyor. Hem de, bu ideolojinin isyan ettiği yönetici organlara karşı sendikalarda işçiler arasında önemli bir tepki olduğu biliniyor. Bürokrat sendikacıları protesto eden işçilerin sesi miting alanlarından taşıyor. Bunca uygun görünen zemine karşın yine de, yönetici kurumları tümüyle reddeden, demokratik merkeziyetçiliğe bayrak açan dünya görüşü işçi sınıfının bir kulağından giriyor öbür kulağından çıkıyor. Bu durum işçi sınıfının entellektüel zayıflığıyla mı izah edilecek. Bu tezlerin ulaştığı, aydın özellikler taşıyan hiç mi işçi önderi yok bu ülkede?

Bunun en belirleyici nedeni, hayatın baştan aşma mücadele olduğunu, öğrencilerden çok daha önce kavrayan işçilere, bu ideolojinin sunduğu modelin hiç bir geçerli yanının olmamasıdır. Düşünün ki bir kere, Türk-İş yönetim kurulu diye bir organ yok, bağbağ sendikalarda yönetici organlar yok, şube yönetim kurulları yok, iş yeri temsilcileri yok, yalnızca bütün sorunlara ilişkin bir araya gelip tartışıp tartışıp karar alan bir milyonluk 'en geniş' taban var. Karar insiyatifi tabana yaydmış; 'yeni tür demokrasi' yaratılmış işçiler kendilerini gerçekleştiriyorlar; kurumsallaşma önlenmiş. Bunu anlatacak bir tane işçi bulunuz, biz görüşlerimizi gözden geçirelim.

Sonuç olarak "yeni tür demokrasi" anlayışı, işçi sınıfının çıkarlarına, mücadeleyi öngören davranış tarzına uygun düşen bir anlayış değildir, onun ihtiyaçlarına cevap getirmemektedir. Kısacası bu dünya görüşü işçi sınıfının dünya görüşü değildir. Oysa işçilere bir mücadele silahı sunan demokratik merkeziyetçi örgütlenme anlayışının, bu gün sendikal hareketin, gerici yönetime muhalif tabanında giderek kabul gördüğünü, muhalefetin sendikal işleyişe ilişkin isteklerini yansıttığını söylemek mümkündür.

Demokratik merkeziyetçiliğe tepkilerin kaynağını anlayabilmek, sunulan yeni modellerin hangi kesimlerin, hangi duygularını yansıttığını kavrayabilmek için gözleri orta katmanlara çevirmek, içinde bulundukları durumu analiz etmek gerekiyor.

Başta da belirttiğimiz gibi, 12 Eylül'le birlikte oluşan ağır politik hava orta katmanların içinde giderek genişleyen bir tepki yarattı. Özellikle siyasal özgürlüklere, insan haklarına, iş ve eğitim kurumlarındaki birey-otorite ilişkilerine daha duyarlı olan kent küçük burjuvazisi ve genel olarak onun içinde yer alan aydın kesimler, 12 Eylül politikalarından büyük rahatsızlık duydular. Ancak bu rahatsızlıkla beraber yayılan genel hava mücadelecilik değil yılgınlıktı. Elbette bu kesimde baştan beri mücadeleci bir tavır takınan, oluşan ilk fırsatta etkin çıkışlardan kaçınmayan insanlar da vardı. Bunlar demokrasi mücadelesinde üstlerine düşenleri yerine getirdiler. Toplumuz bu insanlara çok şey borçludur. Ancak bu durum, orta katmanları kitlesel düzeyde saran ve bir kısım aydını teslim alan egemen duygunun yılgınlık olduğu gerçeğini değiştirmez. Rahatsızlık veyılgınlıkla birlikte gelişen üçüncü bir eğilim de12 Eylül öncesi olanlara büyük bir öfke duyma ve tarihin bu kesitini reddetme duygusuydu. Kimi küçük burjuva sol çevreler de, ağır ideolojik baskı karşısında ve yenilgi psikolojisi içinde bu modaya kendilerini kaptırdılar ve 12 Eylül öncesi sol politikalarda sağlıklı hiç bir unsur bulunmadığı düşüncesinde birleştiler, Bırakalım politik yayınlarda işlenen düşünceleri, döneme ilişkin yazılan romanlar ve bunların gördüğü ilgi bile geçmişe öfke duygusunun gerçekliğini ve düzeysizliğini göstermeye yeter.

Evet orta katmanların en azından belli kesimlerinde üç dikkat çekici duyguyu bir arada görüyoruz Resmi politikalardan rahatsızlık, yılgınlık, geçmişe öfke. Toplumda belli sosyal kesimlere mal olmuş duygular varsa bu duygulara uygun düşen düşüncelerin de tüzemesi ve yaygınlaşması gecikmiyor. Yani bu duygular şu veya bu süre içinde, şu veya bu ölçüde kendilerine denk düşen sistematik fikirlerle örtüşüyor İşte, ülkemizde de, demokrasi'yi sınıf ve mücadele gerçeğinden kopuk bir "kültür sorunu" olarak gören, esas olanın "bireyin kendini gerçekleştirmesi" olduğunu öngören, özgürlüğü, toplumsal zeminin dışında yaratılan "alternatif yaşam biçimlerinde" arayan anlayışların tartışılır olmasından, sözünü ettiğimiz duyguların, ideolojiler eliyle rasyonalize edilmesinden başka bir anlam taşımaz.

"Yeni tür demokrasinin biraz yakından bakıldığında "yeni tür duyguların" düşünsel planda yansıması olduğu kolayca görülüyor.

Küçük burjuvazi 12 Eylül'ünelinden aldığı şeyleri baklı olarak istiyor. İnsan yerine konulmak istiyor, özgürce görüşlerini savunabildiği bir ortam arıyor, birey olarak bir değer taşıdığını hissetmek istiyor. Ancak bunları sağlayacak siyasal ve toplumsal demokrasiyi gerçekleştirmek için mücadele edecek gücü yok. Madem ki dünyayı, isteklerine uygun olarak değiştiremeyecek, o halde isteklerine uygun bir ortamı toplumun kıyısında bir yerde kendisi yaratacak. O ortam içinde kendi kendisini "gerçekleştirecek".

Kısacası küçük burjuvazinin bir bölüğü (özellikle aydın özellikler gösteren bir bölüğü) rehabilitasyon merkezleri arıyor. Amaç iş değil, tedavi.

İşte sayıları çok az da olsa kimi öğrencilerin savunuculuğunu yaptığı baskı grubu tarifi, önerdikleri dernek yapısı, aslında bu rehabilitasyon ortamı arayışından başka bir şey olmuyor. Mücadele aracı değil, meşgale ortamı öneriliyor derken kastettiğimiz budur.. Bilinçlenmenin en alt basamaklarında olanlar bile, demokratik kitle örgütlenmesinin asgari bir disiplin ve merkezi yönetim olmaksızın gerçekleşemeyeceğini kolayca anlayabilecekken, "yeni tür demokrasi" savunucularının karar organlarından, hiyerarşik mekanizmalardan bu kadar kolay vazgeçmeleri, karara ihtiyaç duymamalarındandır. Zamanında ve etkin karar alma özelliği, dışa yönelik bir mücadele varsa gereklidir. Oysa amaç, tartışmak, gruplar halinde özerk çalışmaları yürütmek ve kendini gerçekleştirmektir. Buna kendini tatmin etmek demek daha doğru olacaktır. Şu satırları dikkatle okuyunuz. "Düşüncemizde temel yeri verdiğimiz öğrenciler arası iletişim ağı ve buna bağlı olarak özerk çalışma grupları nasıl ve ne konuda çalışırlar? Bu gruplar herhangi bir konuda gönüllü insanların bir araya gelmeleriyle ve özerk olarak çalışmalarıyla oluşur. Bir konuda birden fazla çalışma grubu ve birden fazla ürün olabilir. Bu ürünlerdeki düşünceler o aşamada derneğe değil gruba aittir. Derneğin düşüncesi, ilgili tüm öğrencilerin bu ürünlerden haberdar olup, tartışıp, karar vermeleri sonucu ortaya çıkar. Ürünlerin kitleye iletiminde derneğin yayın organları ve öğrenciler arası iletişim ağı kullanılabilir. Böylesi hiyerarşisiz, ortaklaşacı işleyiş biçiminde öğrencilerin kendileri adına karar verecek organları seçmeleri yerine kendilerini gerçekleştirmeleri sağlanır." İşte "yeni tür demokrasi" tam bir tedavi merkezi. İstediğin konuyu seç, özerk bir grup oluştur, üzerinde çalış, görüş oluştur. Sonra ilgili tüm öğrenciler gelsin tartışsınlar karar versinler. Bunlar için yönetim kuruluna ne gerek var? Gerçekten hiç gerek yok. Amaç tartışma ve görüş oluşturma olunca dernek kurmaya da gerek yok. İstediğin gibi, istediğin konuda, istediğin kadar tartış. Hedef dünyayı yorumlamak ve bunu yaparken bireysel özgürlüğünü gerçekleştirmekse yani kendi bildiğini okumaksa, kimseye yönetim yetkisi devretmek gerekmez. Ama amaç dünyayı sadece yorumlamak değil ona müdahale etmekse, bu müdahaleler, konuları gönlünce seçmene, sonsuza kadar tartışmana izin vermez. Aynen yurtlara ilişkin basın bülteninde olduğu gibi, aynen YÖK'ün hazırladığı yasaya ilişkin açıklamada olduğu gibi tartışmayı "biraz erteleyip" özerk tartışma gruplarını sonraya bırakıp, yöneticilik yetkilerini kullanarak, çok sevilen deyimle başkalarının adına karar verecek tavrını koymak zorunda kalırsın.

Hemen belirtelim ki, yukarda sözü edilen grup çalışmaları demokratik merkeziyetçi bir işleyiş içinde de aynen hatta daha mükemmellikle yapılabilir. Derneğin tabanındaki üyeler ilgi alanlarına göre gruplaşabilirler, çeşitli inceleme araştırma konuları üstlenebilir, kolektif bir çalışmayla ürün yaratabilirler. Yarattıkları bu ürünleri dernek tabanına sunarak tartışmaya açabilirler. Konu üzerine ortak bir görüş oluşturulmasına katkıda bulunabilirler. Demokratik merkeziyetçilik, yönetici organların varlığı buna neden engel olsun. Ama demokratik merkeziyetçilikte, söz konusu demokratik katılım ortamının yanı sıra iki esaslı unsur daha vardır; mücadelenin gerektirdiği birlikte davranma disiplini ve zamanında karar alabilme yeteneği. İşte küçük burjuva duyguları isyan ettiren unsurlar bunlardır.

"Yeni tür demokrasiciler" küçük burjuvazinin geçmişe öfke duygularının da sözcüleridirler. Hemen her sözün başında demokratik merkeziyetçiliğin geleneksel anlayış olduğunu belirtmekte ve 12 Eylül öncesi öğrenci derneklerinin bu anlayış aracılığıyla donuklaştırılıp, bürokratikleştiğini öne sürmektedirler

Biz 12 Eylül öncesi öğrenci hareketinin bütün boyutlarıyla tartışılması için henüz zamanı erken buluyoruz. Ancak 12 Eylül öncesi gençliğin savunduğu tüm ilke ve görüşlerin, izlediği politik doğrultuların bütünüyle karalanması tavrı bize yabancıdır. 12 Eylül öncesi gençlik hareketi doğruları ve yanlışları barındıran bir hareketti.

Biz ilke olarak genel kabul görmesine karşın, demokratik merkeziyetçiliğin 12 Eylül öncesi öğrenci derneklerinde, bu gün savunduğumuz içeriğiyle uygulanma şansı bulamadığına inanıyoruz. Ancak, hem dünya deneyleri hem de Türkiye gençlik hareketinde yaşananlar, bu ilkenin örgütlü mücadelede vazgeçilmez değerde olduğunu açık seçik göstermektedir. Sınanmış doğruların, tekrar tekrar tartışıldığı günümüz koşullarında, demokratik merkeziyetçilik de bu modadan payına düşeni almaktadır. Teoriden duyulan bu kuşku ortamı geçicidir. Kalıcı olan kitlelerin örgütlü mücadelesi ve bu mücadelenin doğruladığı ilkelerdir. ●

HACETTEPE YURTLARINDA NE OLDU?

Yurtlara ilişkin sorunlar, uzun bir süreden beri kendini yakıcı biçimde hissettiriyor, yurtlarda kalan öğrenciler eğitimlerini, çalışmalarını, yaşamlarını doğrudan ilgilendiren bu sorunları çeşitli biçimlerde kamuoyuna yansıtıyorlardı. Yurtların temizliğinden giriş-çıkış saatlerine, düzensiz aramalardan imza ve izinle ilişkin kurallara, kitap okuyamamaktan yetersiz beslenmeye sağlık hizmetlerinin olmayışına dek uzanıyordu bu sorunlar. Öğrenciler, hem yurtlarda uygulanan katı kuralların gidetek bir "kışla disiplini"ne dönüştüğüne dikkat çekiyor, hem de yılın önemli bir bölümünü geçirdikleri yurtların daha sağlıklı, daha rahat, daha "insana yakışır" duruma getirilmesi gerektiğini vurguluyorlardı. Ancak, tüm bu istemler karşılığını bulamadı. Sorunlar gittikçe artarken, çözümler getirilmesi, en azından çözümlerin aranması yolunda yöneticilerin çaba göstermedikleri görülmedi. Bu durum, yurtlarda kalan öğrencilerin eğitimlerindeki verimi, ruh sağlıklarını olumsuz yönde etkileyen, yaşama sevinçlerine gölge düşüren bir hal almıştı artık.

İşte 12 Mart gecesi HÜ Merkez Öğrenci Yurtlarında yaşanan olaylar, sorunların, baskının bu denli yoğunlaştığı bir ortamda oluştu, gelişti, bir süredir her akşam 21.30'da başlayan ve öğrencileri çalışmalarından, dinlenmelerinden alıkoyarak saat 24'lere kadar devam eden imza uygulaması, 12 Mart akşamı, tüm imza kağıtlarının birarada tutturularak tek bir masada bulundurulması ve imzalayan her öğrencinin kimliğinin kontrol edilmesiyle daha da güçleştirilmişti. Gerekçesi anlaşılamayan bu uygulamaya itiraz eden öğrenciler ise imzayı denetleyen görevlilerin olumsuz tepkileriyle karşılaştılar. Ve HÜ kız ve erkek yurtlarından arkadaşların sayfalarımızda yayımlanan söyleşide dile getirdikleri olaylar gerçekleşti.

Bu arada, okul ve yurt yöneticilerinin olaya yaklaşımı da, bunca zaman sorunlara ilgisiz kalınmasının bilinen gerekçesini yinelemekle öğrencilerin davranışlarının haklılığını da kanıtlar nitelikteydi. Önce yurt yöneticileri, öğrencilerin son derece yaşamsal isteklerinin ardında çeşitli siyasal amaçlar olduğu üzerinde durdular. Hatta bir yöneticisi öğrencilerin istemlerinde haklı olduğunu kabul etmekle karşın, "benim sizlere vereceğim her taviz, arkanızdaki güçlere verilmiş bir taviz olacaktır" demesi olayı iyice aydınlattı. Öğrencilerin haklı istemleri doğrultusunda yurtlarda yapılacak olumlu düzenlemeler, birer taviz olarak değerlendirilmekteydi.

Daha sonra bu değerlendirme, yurt öğrencilerine yönelik tehditlerin artmasıyla birleşti. İlkin 20 öğrenci "olaylar nedeniyle" yurtlardan atıldı. Ancak bu kez de, bu öğrencilerin suçluluğunu kabul etmeyen 430 öğrenci "bu cezanın haklılığına inanmıyorum yapılan suçsa, aynı cezanın bana da uygulanmasını istiyorum" şeklindeki itiraz dilekçelerini HÜ Yurtlar Yönetim Kurulu'na ilettiler. Gerek bu girişim, gerekse öğrencilerin dört gün süren olaylar sırasındaki davranışları önemli bir gerçeğe karşılık geliyordu; olayın yığınsal bir protesto eylemi olması ve tüm öğrencilerin birlik ve dayanışmasıyla gerçekleşmesi. Gerçekte, HÜ yurt yöneticileri de bu olgunun ayrımındaydı ve ortaya bir bölünme yönelik söylentilerin atılması da bu yüzdendi. Yöneticiler, ikna dilekçesi veren öğrencilere değişik bir baskı ile karşılık verdiler ve bu öğrencilerin birer pişmanlık dilekçesi vermemeleri halinde işlerin emniyete sevk edileceği yolundaki sözler çevreye yayıldı. Bu sözlerle yaratılan tehdit üzerine, bazı arkadaşların haklı olmalarına karşın" arkadaşlarım hakkında verdiğim dilekçenin, pişmanlık duyduğum için geçersiz sayılmasını saygılarımla arz ederim" biçiminde dilekçe verme durumunda kaldıkları öğrenildi.

Olaylar süreksiz, bir yerel gazete başta olmak üzere diğer birkaç yayın organının konuya sayfalarında yer vermiş olmalarına karşın öğrencilerin belirttikleri gibi günlük gazetelerin önemli bir bölümü gereken duyarlılığı göstermemişti. Ancak kamuoyu ve bazı milletvekillerinin konuya ilgisi, öğrencilerin karşısına çıkan yöneticilerin yumuşamasına neden oldu. Yurt Yönetim Kurulu 21 Mart günkü toplantısında 14 Mart günü verilen 20 öğrenciyi yurttan süresiz uzaklaştırma cezasını bozdu. Eskiden Cuma-Cumartesi günleri 21.30'a kadar olan izinler 23.30'a dek uzatıldı. Öğrencilerin ailelerinin yanına gitmek için almaları gereken memleket formları artık yalnızca mali bayram ve resmi tatil günlerinde değil, hafta sonları da veriliyor.

Ancak haklılıkları tüm kamuoyunca kabul edilen öğrencilerin elde ettikleri bu kazanımlar, sorunların bittiği anlamına gelmiyor. İlkin HÜ yurtlarından atılmaları kararlaştırılan 20 öğrencinin velisi ile toplantı yapan yurt yöneticilerinin şu sözleri ilgi çekici: "Biz bu öğrencilerin suçlu olmadıklarını biliyoruz ama olayı bastırmak için attık." Daha da ilginç olanı, yöneticilerin 20 öğrenciyi yurtlara geri aldıktan sonra, "biz kimlerin kışkırttığını biliyoruz. Araştırıp onları atacağız" şeklinde konuşmayı sürdürmeleri.

Bu durum da yetkililerin, öğrencilerin haklı istemlerine nasıl bir yaklaşım gösterdiklerini belgeler nitelikte. Oysa HÜ Öğrenci Derneği yönetim kurulu tarafından yapılan 12 Mart'ta HÜ Merkez Yurdu'nda gelişen olaylara ilişkin açıklamanın son bölümü, böylesi bir olumsuz tutumun bedelini de öde getiriyor:

"Öğrenci sorunlarına dayalı olması gereken üniversite yönetiminin (isteyen kalır, isteyen gider) mantığı ile hareket etmeyi de, bu sorunlara nasıl bakıldığını gün ışığına çıkartmaktadır. Yukarıda sıralanmış sorunlara çözülmesinin gerekliliğine inanarak, HÜ yurtlarındaki tüm öğrenci arkadaşlarımızı destekliyoruz. Yöneticilerin bu sorunlara duyarsız kalmaları, öğrencilerin bu tip olaylara itilmesine kaynaklık edecektir. Ve bu olayların sorumlusu, duyarsız kalan yöneticiler olacaktır. Öğrencilerin lehine alınacak her karar ve öğrencilerin yurt yönetimlerine katılmaları öğrenci-yönetici diyalogunun geliştirilmesi doğrultusunda önemli bir kazanç olacaktır."

■ Hepimizin bildiği gibi olayların nedeni imza sistemidir. 1984'de yalnızca oda sorumluları tarafından atılan imzalar, daha sonra sıkıyönetimin isteği ile tek tek imza atma şekline dönüştürüldü. Olayların geliştiği 12 Mart günü bütün föyler birarada zımbalanmış ve tek bir masanın üzerine koyulmuştu. Tek tek kimlik göstererek imza atıyorduk. İmza olayı genellikle saatlerce sürüyordu. Hasta olanlar, ders çalışması gerekenler ya da erken kalkması gerekenler imza atmaya inmediklerinde cezalandırılıyorlardı.

■ Özellikle 12 Mart günü föylerin üst üste zımbalanması bütün kız öğrencilerin aşağıya toplanmasına yol açtı. Gergin bir ortam oluştu. Müdür Yardımcısı Abdülkadir Kural (Kadir bey), erkek yurdu idarecisi olduğu halde imzayı kendisinin denetleyeceğini ve herkesin tek sıra olması gerektiğini belirtti. Daha sonra föyleri eline alarak herkesi tek tek imzaya alacağını belirtti. Bugüne kadar imza atmanın böyle sorun olmadığını, bu akşam neden böyle sorun çıkarıldığını sorduğumuzda bugüne kadar yapılanın imza olmadığını, bundan sonra böyle artı denetim olacağını, bu işi kendilerinin uydurmadığını, yukardan böyle belirtildiğini söyledi. Bir çok arkadaş ders çalışmak, uyumak zorunda olduklarını, uygulamanın haksız olduğunu belirttiler. Normalde saat 21.30'da başlayıp, birbuçuk saat süren imza saat 1.00 olduğu halde hala bitmemişti.

■ Henüz saat 24.00 olmadan masalar dışarı çıkarıldı ve herkesin imzalaması istendi. Ancak tek sıra olmamız belirtildi. Saatin geç olması nedeniyle herkes çok tedirgindi ve düzgün sıra olmadı. Bu arada baygınlık geçiren ve acil servise götürülen arkadaşlar oldu.

Sıra olunmadığında imza attırılmayacağı belirtildi. Kadir bey "İmza 5'e kadar sürse de atacaksınız. Sıraya girin. Bugün 12 Mart bilmiyor musunuz? Şimdi polis çağırırım" dedi. Sinirlenerek föyleri topladı ve imzanın bittiğini belirtti. Henüz imza atmayan öğrenciler vardı. Kadir Beyi alkışlamaya başladık. Islıklar, alkışlar yükseldi. Koridorlara ve balkonlara çıktık. O sırada erkek yurtlarından da katılım oldu.

■ O gün bizim sıcak su günümüzdü. Bir çok arkadaş yatmıştı. Gürültülere uyanıp aşağıya indik. Bizde imza 24.00 olmadan bitmişti. Pencerelere gittiğimizde "imza bitti", "imzaya hayır" seslerini duyduk. Aşağıda büyük bir kalabalık oluştu.

■ Olayları balkondan izliyorduk. Polise haber verildi. Polis arabaları gelmeye başladı.

■ "Polis istemiyoruz, polisle işimiz yok, işimiz idare ile, siyaset yapmıyoruz" diye bağırdık. Polis balkonlara projektörler tuttu. Bütün balkonlardan bağırılıyordu. Bunun üzerine Erdoğan Duru (Üniversite Genel Sekreteri) geldi. Bu arada basın menapları da gelmişlerdi. İçeri girmelerine izin verilmedi. Kimlik bırakarak dışarı çıkan bazı erkek arkadaşlar, basın ile görüşebildiler. Polis de içeri girmedi.

■ Erdoğan Duru, "imza yok" diye bağıran erkek öğrencilere "yarın görüşür, hallederiz. Kalabalığı dağıtın" diye seslendi. Ertesi gün imza atma kararı alarak yataklara çıktık. Saat yaklaşık 3.00'tü.

■ Ertesi gün saat 9.30-10.00 arası Erdoğan Duru kız yurtlarına geldi. Sorunlarımızı sordu. Herkes kendince sorunlarını anlattı. "Bu sorunlara nasıl bir çözüm bulmayı düşünüyorsunuz?" sorumuza "ben sorunları çözmeye değil, dinlemeye geldim" yanıtını aldık. Bu yönetmeliğin bütün yurtlarda uygulandığı, bu şekilde davranmamızın yanlış olduğunu belirtildi. Erdoğan Bey "gelip bize iletebilirdiniz" dedi.

■ Bir gece önce bize "istemlerinizde haklısınız, biliyoruz. Ama sizlerin arkanızda başka güçler var. Size vereceğimiz her tavizi onlara vermiş olacağız. Bu yüzden de isteklerinizi kabul etmiyoruz" demişti.

■ Erdoğan Bey ikinci gece geldiğinde bizden birkaç kişi ile görüşmek istediğini söyledi. Arşiv odasında bir kaç öğrenci ile görüşüldü. Görüşme sırasında Erdoğan Bey, Erkek yurt Müdürü Şakir Vural, Abdülkadir Bey ve tanımadığımız bir kaç kişi vardı. Bize arkadaşlarınızı dağılmaları konusunda ikna etmemiz, değişiklik için söz verilemeyeceği ancak gelecek genel kurulda sorunların dile getirileceği belirtildi. Bunları arkadaşlara ilettiğimizde daha önce de kendilerine böyle sözler verildiğini ancak yerine getirilmediğini belirttiler. Erdoğan Bey'e öğrencilerle kendilerinin konuşmasının daha yararlı olacağını, öğrencilerin kendilerine inanmadıklarını söyledik. Ancak Erdoğan Bey

sorumuzu yanıtsız bıraktı. Yurdun dört dörtlük olduğunu, Kredi ve Yurtlar Kurumunun yurtlarına göre daha iyi olduğunu belirtti. Biz öğrenciler karşılaştırma istemediğimizi, sorunlarımıza çözüm beklediğimizi söyledik. Öğrenci arkadaşlardan oylamaya gidilmesi yolunda bir öneri geldi. Oylama ile isteklerimiz belirlendi; imza kaldırılsın, kata çıkma yasağı kaldırılsın, hafta içi izinler eskisi gibi olsun. Oylama üzerine Erdoğan Beyle yeniden görüşmeye gittiğimizde, rahatsız olduğu gerekçesiyle kabul edilmedik. O gece de tartışma 3.00'e kadar sürdü.

■ Sorunlar karşısında çözüm istendiğinde, yurt yöneticilerinin genel tavrı "bu olay beni aşıyor, yetkilerimin dışında" biçiminde oluyor. Sonuçta da sorumluluk üstlenen olmuyor.

■ İkinci gün herkes aşağıya indi. Kantinde ve salonda toplandık. İstiklal Marşı söylendi. Bunun üzerine katılım daha da arttı. Kız ve erkek öğrenciler kantinde ve salonda karışık biçimde toplandık. Birlikte imza yok diye bağırdık. İstekler dile getirildi. "Siyaset yok" diye bağırıldı. Yurt idarecileri hiçbir şey söylemeden öğrencilerin arasında dolaştılar. Saat 23.00-24.00 aralarında kız ve erkek öğrenci yurtlarının müdürleri imza yok dediler. Föyleri topladılar. Kimse imza atmamıştı. O sırada basın geldi. Yine içeri alınmadı. "Basına özgürlük" diye bağırdık. Dışarda polis vardı yine, ancak içeri girmediler. Kızlar, saat 1.00'e kadar bekledik. Normalde saat 24.00'de engeç yataklara çıkılmış olması gerekiyor. O gün kimse bize uyarıda bulunmadı.

■ Dördüncü gün sabah, 13 Mart akşamı belirlenen 20 kişilik bir liste açıklandı. Liste 13 Mart tarihliydi ancak bir gün sonra asılıyordu. Listedekilerin yurtla ilişkilerinin kesildiği belirtiliyordu ve hiçbir gerekçe gösterilmiyordu. O gece bu arkadaşlar için toplandık. Hepimiz dilekçeler vererek tek sorumlulunun o arkadaşlar olmadıklarını, olaydan tüm yurtta kalanların sorumlu olduğunu belirttik. 450 kişi dilekçe verdi. Dilekçeler tek tek verildi. Sonra herkes yatağına çekildi . Pazar günü saat 14.00'de listedeki arkadaşların yurtla ilişikleri kesildi ve yurttan ayrılmaları istendi.

■ Rektör olaylar süreşince bizimle konuşacağına, tehdit etmeyi yeğledi. Dekanlara baskı yaparak, listedeki arkadaşların okuldan atılmaları için uğraşacağını söyledi. Gerekirse yurdu kapatacağını belirtti.

■ Pazar akşamı SHP İçel Milletvekili Ali İhsan Elgin geldi. Önce içeri almak istemediler. Ali İhsan Elgin doğrudan yöneticilerle konuşmak istediğini belirtti. Basınla birlikte idarecilerin odasına girdiler. Kısa bir süre sonra dışarı çıkan Ali İhsan Elgin "İdarecilerle konuştum, ancak olayın kendilerini aştığını söylüyorlar" dedi. Atılan öğrenciler konusunda idarecilere birşey söylenip söylenmeyeceğini ve sorumluluk hepimize ait olduğu halde neden bazı arkadaşların üzerine gidildiğini sorduğumda, idarecilerin yine aynı duyarsızlık içinde olduğunu öğrendik. Bir süre sonra odalarına çekilen öğrencilerin içinden milletvekili ile konuşan öğrenciler tek tek bulunup neden konuştukları soruldu.

■ Daha önce yurtlarda böyle yasaklar yoktu. İdareciler kendileri ile konuşmamız gerektiğini söylüyorlar. Ancak biz daha önce katlara çıkma yasağı ilk koyulduğunda kendileri ile konuşmaya gitmiştik. Bu durumun bizi rahatsız ettiğini, sorunlar yarattığını belirtmiştik. Kata çıkma yasağına esneklik getirilmesini ya da tümüyle kaldırılmasını istemiştik. Daha sonra yine başvuruda bulunduk, ancak yalnızca sekreter ile görüşebildik. Hacettepe Üniversitesi 1957 yılından bu yana açık olmasına karşın, yurt çevresinde son üç yılda olduğu kadar meyhane, kahvehane vb. açılmamıştı. Öğrenciler yaz, kış bu tür yerlere gitmek zorunda bırakılıyordu. Bu arada saat 10.10'da odasından aşağıya indiği için uzaklaştırma cezası alan arkadaşlar da vardı.

■ Saat 10.00-15.00 arası temizlik için kat yasağı konulduğu söyleniyor. Ancak daha önce biz bu işi kendimiz çok daha kısa bir sürede yapıyorduk Şu sıralarda temizlik işlerine yardım da ettiğimiz halde bu süre çok uzun tutuluyor. Bu işleri biz yapanız dediğimizde, öğrencinin yurtlar için iş veren olduğu söyleniyor.

■ Hafta içi izinler kaldırıldı. Yalnızca resmi tatillerde aileden dilekçe getirildiğinde izin veriliyor ve.Cumaıgünü derzin olup olmadığına bakılmadan akşama kadar bekliyoruz. Cuma akşamı ayrılıp, pazar akşamı yurda dönmek zorundayız.

■ İkinci dönem öğrencilerin isteği üzerine, salgın hastalıkların vb. artması olasılığına karşılık haftada iki gün sıcak su verilmeye başlandı. Ancak sürekli sıcak su akmıyor ve üçüncü kattan sonra 4,5 ve 6. katlar sıcak suyu göremiyorlar. Alt katlarda kuyruklar oluşuyor.

■ Büyük çöp tenekeleri temizlenip onların içinde banyo yapılıyor. Ya da lavabolarda.

■ Gece yıkayıp serdiğimiz çamaşırların ipleri sabah idareciler tarafından kesiliyor. Odalara çamaşır asmak yasak ancak çamaşır asabileceğimiz yer yok.

Bize çamaşırlarımızı posetlerde kurutmamız öneriliyor. Ya da gençsiniz, üzerinizde kurur deniyor.

■ Dolap aramalar oluyor. Gece idareciler istedikleri saatte, istedikleri kişinin dolabını arayabiliyorlar. Ellerinde yasak kitapların ve broşürlerin bir listesi var. dolaplarımız tek tek aranıyor. Nedenini sorduğumuzda "siz anlamazsınız, karışmayın" deniyor.

■ Odalarda yatak düzenlemesi belli bir şekle bağlandı. Bu standarda uygun yatak düzeltmeyenlere yurttan uzaklaştırma cezası verildi.

■ Battaniyeler çok pis. Evden nevresim getirmek istedik, yasaklandı. Verilen çarşaflaryeterince örtmüyor, battaniyeler çok tozlu, allerji yapıyor.

■ Isınma sorunumuz var. Her yaz kaloriferler yanıyor, kışın yanmıyor. Parka ile yatanlar oluyor.

■ Şimdi biz diyoruz ki, hepimiz 18 yaşın üstünde, reşit olmuş insanlarız. Böyle uygulamalar, denetimler çok anlamsız.

■ Herşeyden önce yurtlarda insan gibi yaşanmasını istiyoruz. Yurdu evimiz gibi kabul ediyoruz ve insan evinde insanca yaşamak ister. Kalacak başka bir yerimiz olsa yurtlara gelmeyiz herhalde. 18 yaşında insanlar idam edilebiliyor, ancak yasal haklarımızı kullanmamız engelleniyor. Bizim istemlerimiz anayasada vardır.

■ Kat yasaklarının kaldırılması öğrencileri kahvehanelerden kurtaracaktır. Öğrencinin kendine ayıracağı zaman artacaktır. Araştırma yapabilecektir. Yurtlardaki öğrenciler kendi başına bağımsız olarak yaşamını sürdürebilecek yeterliliktedir.

■ Yöneticilerin aldıkları kararlara öğrencilerin de katılabilmesi gerekir Bizden iyi bir öğrenci, iyi bir vatandaş olmamız isteniyor. Ancak önerilerimiz dikkate alınmıyor. Binlerce öğrenci var ve bu binlerce öğrenci kendi sorunlarının çözümünde istekli insanlar. Yapılacak demokratik bir seçimle bir ya da bir kaç öğrenci temsilci olabilir. Seçilmiş bu öğrenciler yurt yönetiminde öğrencileri temsil edebilirler. Dolayısıyla idare ile öğrenciler arasında daha uygar bir ilişki kurulup sorunlar daha insana yaraşır bir biçimde çözülebilir. Bütün sorunlarımızın yurt yönetimine katılamamaktan, öğrencilerin seslerinin yeterince çıkmıyor olmasından kaynaklandığına inanıyoruz. ●

Kadınyarı Köprüsü

Kadınyarı köprüsünde
Bir ikindi üstü
Az önce bir bulut
Döküp gitti türküsünü
Yağmur sonu gün ışığı
Ozon kokusu
Kipranoz'dan Adrasan'a doğru
Gökyüzü aşmış bir dala
Yedi renkli örtüsünü
Kadirne kuşları geçiyor altından

Gök mavi
Nazım'ın hapiste yazdığı
Şiirler gibi mavi

Alayaprakla örtülü
Ey
Sardunya kokulu köprü
Demir korkuluklar

Deli incir ağaçları
Yarın cesur çocukları
İnsanlar gelip geçiyor
Sağır ve susukun
Bari siz duyun
Mırıldandığım şu kara dizeleri

Bu mavi göz gününde
Aşağıda ürkütücü kartalları
Kıyıda öldürücü artıkları
Rıhtımda ölümü
Yalnızca ölümü anımsatan
Amerikan nükleer denizaltıları

Ekim 1985 Antalya

Metin Demirtaş

GENÇLİK EĞİTİM, MESLEK, İŞ İSTİYOR

İsmail Gül

Türkiye gençliği çok yönlü bunaltılmış bir gençlik. Nereye dönse bir belirsizlik ve boşlukla karşılaşılıyor. Bu durumda umutsuzluğa kapılmaması için dayanacağı hemen hemen hiçbirşey yok gibi görülüyor. Okumak eğitilmek istiyor, bir meslek sahibi olmak istiyor, büyük bir eşitsizlik, büyük bir yetersizlikle karşılaşılıyor. Kendini aç kurtların rekabet ortamı içinde hissediyor. Başarmak ve ulaşmak başkasının başaramamasına ve yoksun kılınmasına bağlı hale getirilmiş. Yaşanan bu gerilim ve geleceksizlik bunaltıyor. Diyelim ki başardı, eğitim hakkına ulaştı, bir meslek sahibi oldu. Hemen karşısına dağ gibi başka bir sorun çıkıyor. Edindiği mesleği, mesleğinin gereklerine uygun olarak icra etmekten yoksun olduğunu görüyor. Elleri boş iki yana sarkıveriyor. Çaresizlik duygusu isyan duygusuna karışıyor. Bunalıyor, sıkılmış limon gibi hissediyor. Kimisi kendine yöneliyor. Aç kurtlar rekabeti içinde yetişmiş bir beyin için en kolay yol kendini suçlamak oluyor. Kendisinin yetersiz ve yeteneksiz olduğu düşüncesi her yanı dolduruyor.

Bu toplumu bütün olarak kendi geleceğini yiyen bir hayvana dönüştürüyor. Toplum yavrularını yemeğe başlıyor. Bunu görmek için şu özet, resmi verilere dayalı tabloya göz atmak yeterli.

İntihar edenlerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yıl	Toplam	15-24 yaş	Toplam içinde yüzdesi
1977	824	326	39.5
1978	633	223	35.2
1979	766	274	35.8
1980	750	255	34.0
1981	876	247	28.2
1982	1105	329	29.8
1983	1149	367	32.9

Kaynak DİE Türkiye istatistik yıllığı 1985 s:98.

Tablo 1980 yılından başlayarak intiharların arttığını ve intihar edenlerin içinde gençlerin payı, % 40 lara varan bir payı, gençlerin oluşturduğunu gösteriyor. Rakamların küçültülmüş olması aldatıcı, aynı zamanda eğilimi göstermesi bakımından da önemli. 'Bir toplumun geleceğini yediğini, kendi geleceğini harcadığını bundan daha canlı biçimde anlatacak istatistik bulunamaz. Olsa olsa bunu destekleyen istatistikler bulunur. Tersini gösterenleri ise en mahir yalan makinaları bile bulamaz.

Gelmiş geçmiş burjuva siyasal iktidarlarının, gençlik için gelecek için baskı altına alma yalnızlaştırma, sessizleştirme dışında bir politikası olmamıştır. Gençliğin yaşam ve çalışma sorunlarına hiçbir zaman doğrudan yaklaşmamıştır. Hep 'anarşi' ve 'terörle mücadele' programları çerçevesinde ele almıştır.

"Siyasal iktidarların özel olarak gençlik için uyguladıkları ekonomik ve sosyal politikalar olmamıştır". Türkiye'nin kapitalistleşmesi için uygulanan genel ekonomik, toplumsal politikalar gençlik için de geçerli olmuştur. Gençliği salt siyasal yönleriyle ön plana çıkartmak, bu temel gelişmeyi gözardı etmekten başka bir işe yaramamıştır."[1] (s.23) Bu değerlendirmenin ne kadar yerinde bir değerlendirme olduğunu görmek için de 206 sayfalık 5. beş yıllıkkalkınma planının aadece bir sayfasının gençlik politikasına ilişkin olduğunu onun da sadece sekiz satırdan oluştuğunu geriye kalan yeri genç nüfus tahminlerinin doldurduğunu görmek yeterlidir. İyi oluşturulmuş bir gençlik politikası için sekiz cümle de yeter, ama "gençliğin sorunları üzerinde önemle durulacak"[2] türünden cümleler bir politikasızlığı belirtmekten başka bir işe yaramaz. Hele de gençliğin toplam nüfusun % 27.7 'sini oluşturduğunu söyledikten sonra.

Toplam nüfusun dörtte birinden fazlasını oluşturan gençlerin siyasal, eğitsel, cinsel, ruhsal, ekonomik sayısız sorunları vardır. Bu sorunlara karşı geliştirdikleri tepkiler karmakarışık biçimlerkazansalar da üçana doğrultuda gelişmektedir. Bu üç ana doğrultu

- Bilgiye ulaşma hakkı
- Bir meslek sahibi olma hakkı
- Bu mesleğe uygun iş bulma hakkı'dır.

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye' de de gençliğin bu taleplerinin karşılanması, öteki tüm sorunlarının çözümünün temel ölçütüdür. Bu üç temel istem, gerçekte uygulanan eğitim, istihdam, toplumsal politikalarla iç içedir. Bu istemlerden ilk ikisi, eğitim süreci içinde gerçekleşecektir. Bu ilk iki istemin gerçekleşme şartı, demokratik ve üretime dayalı eğitimdir. Demokratik bir eğitim olmadan, her gencin eğitim hakkını elde edebilmesi için bunun önündeki mali, bukuki, sosyal, engeller kaldırılmaksızın, eğitimin içeriği insancıl, barışçı, ilerici olmadan bilgiye ulaşma hakkı garantilenemez. Öteyandan, başka bir yazımızda[3] ayrıntısına girdiğimiz için özet olarak söyleyelim, eğitimi özellikle ortaöğretimi bütünüyle üretim sürecine oturtmadan, bunun içinde toplumda geçerli olan ücret ve ilerleme sistemini bütünüyle tepetaklak etmeden, sözünü ettiğimiz bilgiye ulaşma ve bir meslek sahibi olma hakkı garantilenemez.

Bu alanda atılmayan adımların varlığını görmek için, öyle uzağa gitmeye gerek yok, zorunlu olan ilkokul düzeyinde okullaşma oranı bir yıl hariç % 80' i geçememiştir. Bu oran orta öğretimde % 25 yükseköğretimde de % 11'i hiçbir zaman geçememiştir. Bunun anlamı, ortaöğretimde her yüz gençten 75'i okuma hakkından yoksun edilmiş demektir. Yükseköğretimde de her yüz gençten 89'u okuma, bilgiye ulaşma hakkından yoksun edilmiş demektir.

Bir meslek sahibi olabilme hakkına gelince, yukardaki sınırlamalar zaten baştan bir engeldir. İkinci başlıca engellerden bir örnek vermek istersek, teknik liselerde okuyan öğrencilerin, toplam lise düzeyindeki öğrencilerin ancak % 40'ını oluşturduğunu söylemek yeterlidir. Başka sınırlamaları, örneğin yüksek öğretimde doğrudan bir mesleki beceri kazandıran bölümlerde okuyan öğrencilerin genelöğrencitoplamına oranına ise değinmek bile gereksiz.

Söylenenler varolan eğitim yapımızın bilgiye ulaşmayı, bir meslek sahibi olmayı önlediğini göstermektedir. 1985 yılında ise bu durum bazı alanlarda, bırakın iyileşmeyi daha da kötüleşmiştir. Okullaşma oranlarında, doğrudan meslek kazandıran birimlerin oranında, bölgesel dağılımda vb. diyelim ki, gençler bilgi ve meslek sahibi oldu yeter mi? Yetmez, bu bilgi ve mesleği icra edemedikten sonra, bu bilgi ve meslek ne işe yarar?Bu nedenle bilgi ve becerisiyle uyumlu iş bulmak her genç için vazgeçilmez haktır Bu yüzden gençlik 'herkese iş' istemektedir.

"İşsizlik bir genç için yaşamdan koparılmak demektir, açlığa bağımlılığa mahkum edilmek demektir. Yaşayabilmek, geçimini sağlıyabilmek için en kutsal değerlerin ayaklar altına alınmasının, örneğin kızlar için vücudunu bir meta gibi satışa çıkarılmasını meşrulaştırmak demektir. Gençliğin yozluğa terk edilmesi, en sağlıksız etkilere açık bırakılması, ucuz demogojilerle kandırılabilir ve istenen yere sürüklenebilir, bir sürü haline getirilmesi demektir."(s. 29) Bu nedenle herkese iş talebi en köklü taleplerinden biridir. Aynı zamanda da bu talep gençliğin işçi ve emekçi kesimlerile birlikteliğinin bir başka nesnel temelini oluşturuyor.

İşsizlik, kapitalizmin doğası gereği vardır. Ekonominin bütün prüzleri halledilse, düzlüğe çıksa bile, ekonominin kapitalist niteliği varoldukça, kimilerine göre her yüz gençten 10-15'i işsiz kalmaya mahkumdur. Bugün devletin resmi rakamlarına göre işsiz sayısı 4 milyon civarındadır. İş ve işçi kurumuna başvuran işsizlerin sayısı bile bir milyonu bulmuştur. Bu rakam 1946 yılında kurulduğundan bu yana kurumun ulaştığı en yüksek rakamdır. Yine kurumun verilerine göre bu işsizlerin % 60'ını 24 yaşına kadar olan gençler oluşturuyor. Yine kurumun verilerine göre 'diplomalı işsizler sürekli artıyor. Toplum bu büyük israfı yaşıyor.

Bütün bunlar kapitalizmin toplumsal hastalıklarının yükünü büyük ölçüde gençlerin çektiğini göstermeye yeter.

İşsizlik, kapitalist ülkeler için dönem dönem aranan çaresiz bir derttir. İyileşmeyen bir toplumsal hastalıktır. Bu hastalık dönem dönem çok aranır, çünkü sistemin bunalımını altetmede bir araç olarak görülür. Belirli bir oranın üstüne çıkmayan işsizlik, biç sorun edilmez. Zaten olması gereken birşey olarak görülür. Ülkemizde de böyle olduğunu göstermek için, planlı dönemde çalışma alanlarının yaratılmasının sadece birinci planda bağımsız amaç olarak alındığını belirtmek yeterli olacaktır. Diğer dört planda işsizliğin azaltılması, çalışma düzeyinin yükseltilmesi ve ulusal gelirin artışına bağlanmıştır. Böyle bir durumda, bu hastalığın yükünün büyük kısmını çeken gençliğe ilişkin, genç işsizlerin azaltılmasına ilişkin özel öneri ve tedbirleri beklemek fazla saf dillilik olur. Buna rağmen her plan belgesinde her yıllık programda "istihdam ve yapısı" başlıklı bir bölüm büyük ölçüde görüntü güzelliğini kurtarmak için bulunur. Çünkü bu bölümlere bakıldığında, somut hedef ve politikaların önerilmediği hemen görülür. Önerilenler, yenilerde önerilen at yarışlarından işsizliği azaltmak için fon vb. fantazileri bir tarafa bırakacak olursak, şu bıktırıcı tekerlemeyi geçmez: "İstihdam sorununu çözmek için etkili bir nüfus planlaması uygulamasının hemen başlatılması gerekmektedir." Bunları görmek mevcut siyasal iktidar gibi, bütün burjuva iktidarların işsizliği önlemek, yarattığı sorunlarla ilgilenmekten uzak olduklarını anlamak için yeterlidir.

Başka bir yerde, olabildiğince ayrıntısı ile tartışıldı.[4] İşsizliği önlemek için, önce azaltıp sonra yok etmek için sistemi bugün yönlendiren dürtülerin ve politikaların önemli ölçüde tersyüz edilmesi gerekiyor. Sınıfsal ve politik dayanakları ile birlikte, ekonomide yapısal bir değişmeyi, hızlı sanayileşmeyi, ileri teknolojik oluşumu öngören, planlama aracını ciddiyetle kullanabilen bir siyasal oluşum, demokratik iktidar gerekiyor. Hızlı verimlilik artışını hedefleyen, kilit sektörlerin devletleştirilmesine ve yatırımların belirleyici ölçüde kamu kesimi tarafından yapılmasına dayalı hızlı sanayileşme işsizliğin mutlak çözümüdür. Böyle bir iktidara giden yolda işsizliğin azaltılması, özel olarak da gençliğin bu hastalığın önemli yükünü çektiğinin bilinciyle acil bir program oluşturulması gerekiyor. Program, genel olarak işsizliğin azaltılmasına yönelik olduğu kadar, özel olarak da genç işsizlerin sayısının azaltılmasına yönelmelidir. Böyle bir program ayrıntılı ve titiz bir çalışmayı gerektiriyor. Bu programın finansmanı ise tekellerin gücünün kırılmasına dayanmalıdır. Bu olanaklıdır.

Gençlik eğitim, meslek, iş istiyor.

Bu formülasyon, gençlik yığınlarının birlikteliğinin temelini oluşturuyor. Gençliğin çeşitli kesimlerinin yığılmış sorunlarının çözümü yolundaki birlikte çabaların başlangıcını ancak bu temel oluşturur. ●

1. Gençlik eğitim meslek iş istiyor, 1979 Eğitim Yay. Bundan sonraki alıntılarda parantez içerisinde sayfa numaralarını vermekle yetinilmiştir.
2. DPT Beşinci Beşyıllık Kalkınma Planı s: 139
3. İ.Gül Demokratik Eğitim Üzerk Üniversite Yarın Dergisi Sayı 39.
4. İ.Gül İşsizliğe Çare Yok Mu? Yarın Dergisi Sayı: 11

TÜRKİYELİ ÖĞRENCİLERLE DAYANIŞMA BİLDİRİSİ

Aşağıda imzaları bulunan ve Ulusal Öğrenci Dernek lerinin temsilcileri olan bizler, milyonlarca Avrupa'lı öğrenci adına, Türkiye'de, öğrenci hakları da dahil olmak üzere, tüm demokratik hak ve özgürlüklerin sürekli olarak ihlal edilmesine karşı olduğumuzu bildiririz.

Öğrenci derneklerine üye olabilmek için rektörün yazılı izninin zorunlu olması ve derneklerin politika ile uğraşmamaları gibi öğrencilerin örgütlenme hakkına getirilen tüm anti-demokratik kısıtlamaların kaldırılmasını ve Türk üniversitelerindeki her türlü baskı uygulamasına son verilmesini istiyoruz.

Üniversitelerinizde yasal öğrenci derneklerinin kurulabilmesi için yerine getirilmesi gereken çeşitli bürokratik engelleri de protesto ediyoruz.

Bizler, Türkiye'deki öğrenci kitlelerinin; kendi derneklerinde örgütlenebilme haklarının bir an önce ve kısıntısız bir şekilde verilmesi, özerk bir üniversite ve demokratik bir eğitim sistemi getirilmesi ve genelde toplumun tüm kesimlerinin demokratik hak ve özgürlüklerine kavuşabilmesi yolundaki savaşımlarını sonuna dek destekliyoruz.

İmzalayanlar: POFNE (Güney Kıbrıs Öğrenci ve Genç Bilimadamları Federasyonu), SYL (Finlandiya Gençlik Ligi), NSU (Norveç Ulusal Öğrenci Birliği), SFS (İsveç Öğrenci Federasyonu), FEF (Belçika Öğrenci Federasyonu), ZSP (Polonya Öğrenci Derneği), NCHSO (Macaristan Öğrenci Örgütleri Ulusal Komitesi), CSUV/CSC (Çekoslovak Öğrenci Merkezi), NSCB (Bulgaristan Ulusal Öğrenci Konseyi), NUS (İngiltere Ulusal Öğrenci Birliği), UNEF (Fransa Ulusal Öğrenci Birliği).

Organisation	Country	Signature
POFNE	CYPRUS	
SYL	FINLAND	
NSU	Norway	
NUS(UK)	BRITAIN	
UNEF	FRANCE	
SFS	Sweden	
FEF	Belgium	
ZSP	POLAND	
NCHSO	HUNGARY	
CSUV/CSC	CZECHOSLOVAKIA	
NSCB	BULGARIA	

NEYE YARAR

Kuşlar geçti kapıdaydım
El salladım bir buluta
Dilimde paramparça bir türkü
Ağzım dilim yanmakta

Parmaklarımın ucunda bir şiir
Uşuka uzansam kırılan bir dala
Okşasam neye yarar
Çiçeği yeşili yanmakta

Bu gencecik ela ömür
Kırık bir martı kanadı
Yangın yeri bir şehir
Sarça bir yürek ağrısı

86 'Ankara

Hasan Boz

Devletin resmi verilerine göre, Türkiye'de, 1984 yılında, üç milyona yakın kişi "işgücü fazlası"dır. (bkns., Devlet Planlama Teşkilatı, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), *Resmi Gazete*, 23 Temmuz 1984)

"İşgücü fazlası", açıkça "işsiz" anlamına gelmektedir. Ama iktisatçıların bir işi de, meşreplerine göre, kavramları yumuşatmak, sivriltmek olduğundan, kimi "işgücü fazlası", kimi de "işsiz" demeyi yeğlemektedir.

Neyse, ne ad takılırsa takılsın, bu rakama inanmak, "işgücünün % 16'1'i işsiz" demek de, bu rakama inanmamak, işsizliğin % 20 dolayında -hatta üstünde- olduğunu söylemek de mümkün. Birincisini söylerseniz, bazı saygın profesörlere göre, "iyimser", ikincisini söylerseniz, gene aynı saygın profesörlere göre, "kötümser" olarak nitelenmek tehlikesi her zaman için var. "Kötümser" sınıflamasına sokulmayı göze alarak bir şeyi hatırlamakta -ve hatırlatmakta- yarar var. O ikide bir hatırlatılan 1979, 1980 yıllarında, gene Devletin resmi verilerine göre, işsizlik oranı % 13,6 'dır -kaynak yine Devlet Planlama Teşkilatı. 1980'li yıllarda uygulanan ekonomi politikaları, işsizliği oransal olarak üç puan, sayısal olarak da 700.000 kişi kadar artırmıştır. Üstelik bu veriler de "iyimser"dir.

Biraz hesap kitap

Aslında, bu rakamların hiçbiri gerçeği yansıtmamaktadır. Hepsi birtakım hesaplara, varsayımlara dayanmaktadır. Hesaplama yöntemini varsayımları değiştirdiniz mi, gönlünüze göre, işsizliği artırabilirsiniz de, düşürebilirsiniz de.

Devletin, aynı kuruluş tarafından hazırlanan bir başka kaynağına göre (Devlet Planlama Teşkilatı, 1984 Yılı Geçiş Programı, *Resmi Gazete*, 30 Aralık 1983), gene Türkiye'de, gene 1984 yılında olduğu söylenen "işgücü fazlası" 3,7 milyon kişi, işsizlik oranı da % 19,77 dir. Devletin aynı kuruluşu altı ay içinde ne tür bilgiler edinmiştir ki, Türkiye'nin 1984'deki işsizlik oranı bir çırpıda % 19,77'den % 16'1'e, işsiz sayısı da 3,7 milyon kişiden 2,9 milyon kişiye düşü vermiştir.

Söyleyelim. Devletin elindeki bilgilerde bir değişiklik olmamış, hesaplamaya esas olan varsayımlarda ufak (!) bir değişiklik yapılmıştır. Devletin resmi belgelerinde yer alan verilerle açıklayalım.

	Beşinci Plan'daki veriler	1984 Programı'ndaki veriler	Fark
İşgücüne katılma oranı (%) bu orana göre hesaplanan toplam sivil işgücü (bin kişi)	68,03	62,9	–2,9
	18.016,0	16.878,5	–862,5
hesaplara dayanan toplam sivil işgücü talebi ara ile talep arasındaki fark tan elde edilen tarım dışı işgücü fazlası (bin kişi)	15.706,0	15.811,2	–105,2
	2.190,0	2.810,5	–680,5
tarımdaki işgücü fazlası (bin kişi)	663,0	665,0	–
toplam işgücü fazlası (bin kişi)	2.975,0	3.475,5	–500,5
işgücü fazlası/işgücü arzı oranına elde edilen toplam işgücü fazlası oranı (%)	16,51	19,77	–3,26

Devlet Planlama Teşkilatı'nın altı ay arayla yayınladığı iki belgede, farklı iki varsayım sonucu, işgücü talebi 105 bin kişi azaltılırken, işgücü arzındaki azalma 862 bin kişi olarak alınmış, böylece rakamlardaki ufak (!) bir oynamayla işsiz sayısı 500 bin kişi, işsizlik oranı da 3,26 puan azaltılmıştır.

Altı ay içinde, hesaplamaya esas olan varsayımların değiştirilmesine yol açacak ne tür bir gelişme olmuştur? Koskoca bir "hiç"tir bu sorunun yanıtı. Nitekim Devlet'in resmi belgelerinde de, bu değişme "dünya çapında eğilimler dikkate alınarak 'düşük-orta' şeklinde belirtilebilecek işgücüne katılma eğilimi..."nin %62,9'dan %60'03'e düşürülmesi ve "kadın işgücü arzının mutlak miktarı sanıt tutulmuş, yalnızca erkek işgücü arzı artışı öngörülmüş..." olmasından başkabir nedenden kaynalanmamaktadır. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın Haziran 1984 tarihini taşıyan taslağın 463. paragrafında yer alan bu açıklamayı Beşinci Plan metninde aynen bulmak olanaksızdır; inandırıcı olmayacağından değiştirilmiştir. Şimdi biri çıkıa da, "işsizliği neden bu kadar sorun ediyorsunuz, işgücüne katılma oranını düşürün % 50'lere, kapanın bu meşele" derse, "işbitirici" iktidarın "işbitirici" uzmanları ne yanıt verecekler? Merak etmeye değmez mi?

Biraz da siyaset

Burada bir başka hatırlatma yapmanın tam zamanı. İşsizlik yalnızca Türkiya'nin değil, Türkiye'nin de bir parçası olduğu kapitalist sistemin sorunu. Hesaplama farklılıkları bir yana bırakılacak olursa, Avrupa ülkelerinin 1986 yılına ilişkin işsizlik oranı beklevişleri şöyledir:

İspanya	%22,5	İtalya	% 10,3
İrlanda	%16,5	Danimarka	% 9,0
Hollanda	% 14,5	Yunanistan	% 8,3
Belçika	%13,3	F.Almanya	% 8,2
İngiltere	%11,8	Avusturya	% 4,3
Portekiz	%11,0	İsveç	% 2,8
İtalya	% 10,3	İsviçre	% 0,8

Kaynak : Globus

Üstelik, sözü edilen ondört ülkeden yalnızca beşinde, Hollanda, İngiltere, Danimarka, F.Almanya ve İsviçre'de düşme eğilimi var; geri kalan ülkelerde artış eğilimi daha güçlü.

Bu genel çerçeve içinde, rakamlar üzerinde birtakım oynamalar yaparak, varsayımları değiştirerek Türkiye'deki işsizlik sorununu çözmek mümkün değildir. Ayrıca, "makul" sayıda işsiz olması da sistemin bir gereği değil midir? Önemli olan bu "makul"un ne olduğudur. Tavanı, durup dururken toplumsal patlamalara yol açmayacak kadar, tabanı da, ücret artışlarını her zaman baskı altında tutabilecek kadar yüksekte tutabilirseniz, bir başka deyişle, tavan ile taban arasında tavan lehine, ne kadar az fark olursa, işsiz sayısı da, işsizlik oranı da o ölçüde "makul" olacaktır.

Türkiye'deki işsizlik sorununa da bu gözle bakınca, bakın ne kadar çok şey açıklık kazanacaktır:

1/ 1982 Anayasası'nın "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" başlığını taşıyan Üçüncü Bölümü incelendiğinde örneğin, "herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir" (md. 48) ya da "çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları koru-

"...İşsizlik yalnızca Türkiye'nin değil, Türkiye'nin de bir parçası olduğu Kapitalist sistemin sorunu. Bu genel çerçevede, rakamlar üzerinde oynamalar yaparak, varsa yanları değiştirerek Türkiye'deki işsizlik sorununu çözmek mümkün değildir."

Söylemesi kolay...

"Kimse işsiz kalmayacak."

Seçimlerden seçimlere çok söylendi ama, hiçbir işe yaramadı bu sözler.

Söylendiği kadar kolay olsaydı, bugün, milyonlarca insan kapı kapı dolaşıp iş aramazdı.

Bugünün Türkiye'sinde, kim işsizliğe çarçabuk çare bulunacağını söylerse hayalcidir.

İşsizlik bir düğümdür. Yılların birikimidir. Çözümü, kararlılık ister. Sabır ister. Beceri ister.

Anavatan Partisi, işsizlik sorununa çözümü temelden getirecektir.

Nasıl?

Türkiye'yi kalkındırarak.

İşsizliğin tek, temelden çözüm yolu, Türkiye'nin kalkınma hızını hızla artırmaktır.

Türkiye'nin kalkınma hızı, şöyle artar:

Tasarruf özendirilir.

Tasarruf, yatırımlara yönlendirilir.

Devletin elindeki kaynaklar, kısa sürede üretime geçecek alanlarda, verimli hale gelir.

Var olan yatırımlar, tam kapasiteyle çalışır hale getirilir.

İhracat teşvik edilir. Ürünlere yeni dış pazarlar yaratılır.

Yabancı sermayeye, yatırım kolaylıkları sağlanır.

El sanatları desteklenir, yaygınlaştırılır.

Evdeki iş gücünden yararlanacak iş alanları açılır.

Türkiye kalkındıkça önce, işsizliğin büyümesi durur. Giderek azalır.

Anavatan Partisi, Türkiye'yi, işsizliği bertaraf edecek kalkınma hızına ulaştırmaya çalışacaktır.

ANAVATAN PARTİSİ 1983

işsizlik vardır, varolacaktır

Tunç Tayanç

mak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır" (md. 49) gibi güzel sözler bulmak mümkündür. Ama umutlanmadan önce, okumayı sürdürmek ve can alıcı noktayı yakalamak gerekir. Bölüm'ün son maddesidir (md. 65) bu can alıcı nokta: "Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, ekonomik istikrarı korumayı gözeterek, mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde yerine getirir."

Bu madde, "sosyal ve ekonomik haklar" ile ilgili talepler yükseldiğinde hemen sarılınan bir cankurtaran simitidir. Denir ki, "tamam, bu hakların ve ödevlerin hiçbirini inkâr etmiyoruz, *ancak* ne yapalım ki Devletin mali kaynakları sınırlı; önce kaynakları bir gelişirelim de..." Ve işsizlik sürer gider...

2/ Anayasa'nın bu maddesini akılda tutarak, Turgut Özal'ın 6 Kasım 1983 seçiminden önce söylediği bir iki noktaya değinelim: "Ülkede 2 milyonu aşkın işsiz insan iş beklerken, işletme ya da idare beceriksizlikleri yüzünden zarar etmiş şirketlere devletin para vermesini büyük bir suç olarak kabul ediyoruz... Devlet kaynaklarını, yani parasını öncelikle işsizlere iş sahası açmak için harcamalıdır" (bknz. Anavatan Partisi/Genel Ekonomi Sorunları/Turgut Özal'ın Görüşleri', sayfa 5).

Özal Hükümeti iki yaşını doldurdu, ikibuçuk yaşına basmak üzere. Gazete haberlerini şöyle bir hatırlayalım. Paktaş, hayali ihracat, banka kurtarma *operasyonu* ve daha neler, neler. Açık ya da örtülü olarak şirketlere aktarılan kaynakların hesabını kimse bilmiyor. Ve bu kaynaklar, Devlet'in sınırlı olduğu söylenen kaynakları. Ve işsizlik sürüp gidiyor.

3/ Sonra da birisi kalkar, "işsizliğin tek temelden çözüm yolu, Türkiye'nin kalkınma hızını hızla artırmaktır" gibi bir doğrudan yola çıkarak devam eder: "Türkiye'nin kalkınma hızı şöyle artar: Tasarruf özendirilir. Tasarruf, yatırımlara yönlendirilir. Devletin elindeki kaynaklar, kısa sürede üretime geçecek alanlarda verimli hale gelir. Var olan yatırımlar, tam kapasiteyle çalışır hale getirilir. İhracat teşvik edilir. Ürünlere yeni dış pazarlar yaratılır. Yabancı sermayeye, yatırım kolaylıkları sağlanır. El sanatları desteklenir, yaygınlaştırılır. Evdeki iş gücünden yararlanacak iş alanları açılır. Türkiye kalkındıkça, önce, işsizliğin büyümesi durur. Giderek azalır." Sonra da ekler: "Bir an önce çalışacağın ve hak ettiğini kazanacağın bir işin olmasını istiyorsan, oyunu işsizliği çözmeyi planlamış, programlamış, uygulamaya hazır Özal'ın partisine ver" (bknz. Hürriyet, 25 Ekim 1983).

Yeri geldi. Nasrettin Hoca'ya alacaklısı gelerek alacağını istemiş. Hoca, "Vallahi" demiş, "şu anda param yok, ama çok yakında vereceğim." Adam, "ne zaman, nasıl vereceksin?" diye çıkışmış. Hoca da "kapının önüne çalı ektim, baharda bunlar çıkacak" demiş ve devam etmiş: "Kapının önünden gelen geçen koyunların yünleri bu çalılara takılacak. Karım bu yünleri toplayacak, eğirip çözüp satacağım. Kazandığım parayla da sana olan borcumu ödeyeceğim." Adam başlamış gülmeye. Hoca eklemiş: "Peşin parayı görünce nasıl da gülersin." ●

SİLAHLARIN GÖLGESİNDE EĞİTİM

A. Timur Türkan

Yanlış değil, Nusaybin İlçesinin Kutlubey köyünde ilkokul çocukları silahların gölgesinde her an ne olacağını bilmeden öğrenimlerini sürdürmeye çalışıyorlar.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde işkence ve işkence sonucu ölüm iddialarının ardı arkası kesilmiyor. Geçtiğimiz günlerde bunlara bir yenisi daha eklendi. Öldüren ve işkence yaptığı ileri sürülen yine Jandarma, bu kez astsubay. Astsubay Haydar Çolakçı. Öldürüldüğü iddia edilen ise askerden yeni dönen İbrahim Polat.

İddiayı öğrenince yörede çeşitli incelemelerde bulundum. Olayı anlatan gözü şahitleri can güvenliği, garanti istiyorlardı. Veremeyeceğimi biliyordum ama anlatılanlar doğru ise ortaya çıkmalıydı. Ne yapmamız gerektiğini sorduğumuzda SHP'li milletvekillerinden herhangi birisinin bu olayla ilgilenmesini, kendilerine sahipçıkılmasını istediler. Ben de SHP bünyesinde kurıdan ancak bugüne kadar pek etkinlik gösteremeyen "İnsan hakları ve İşkence Araştırma Komisyonu"nun üyesi İçel milletvekili Fikri Sağlar'ı Ankara'dan arayarak bölgeye gelmesini istedim. Sağlar da bu konuyu TBMM grubuna ve bağlı bulunduğu komisyona anlattı. Grup başkanvekilleri Ankara milletvekili Seyfi Oktay ve Balıkesir milletvekili Cahit Tutum ile komisyon üyeleri "artık münferit olaylar peşinde milletvekilleri koşmamalıdırlar" diyerek Sağlar'ın bölgeye gelme isteğini reddettiler. Çaresiz kalan Fikri Sağlar konuyu genel başkan Aydın Güven Gürkan'a iletti. O da karşı çıktı. Ama Sağlar, Gürkan'a rağmen Nusaybin'e geldi.

Sağlar ile birlikte ilk iş olarak Nusaybin'de Kaymakam'ı, sonra da Jandarma Bölük Komutanlığı'nı ziyaret ettik, yörede çeşitli incelemelerde bulunacağımızı söyledik. Bir milletvekili ve bir gazetecinin bölgede çeşitli incelemelerde bulunacağı haberi çabuk yayıldı ve Nusaybin-Mardin arasında telefon trafiği hızlandı. Tugay Komutanı, Mardin Valisi bilgilendirildi. Ve sonuçta bölgenin tehlikelerle dolu olduğu anlatıldı, dolaylı olarak gitmememiz istendi.

Ertesi gün sabah erken saatlerde Kutlubey köyüne doğru yola çıktık. Yol üzerinde Pınarbaşı köyünden geçtik. Köydeki ilkokulun askerlerce kullanıldığını saptadık. Yataklar, ranzalar yapılmıştı ama askerler yoktu. Dağlık bölgedeki Kutlubey köyüne ulaştık. Köyün girişinde taşlardan örülü 2 metre yüksekliğinde etrafı kapalı bir siperlikten asker çıktı ve köye girişin yasak olduğunu söyledi. Bizim durumu anlatmamız üzerine asker, 50 metre ilerideki köyün okuluna girdi, bu arada bizim de arabadan inmememizi ve beklememizi istedi. Komutanını bilgilendiren asker, ilkokulun kapısını göstererek, "nizamiyeden içeri girin Yüzbaşımla görüşün" dedi. Nizamiye olan kapıdan okulun bahçesine girdik. Bahçenin bir yanında neredeyse griye yaklaşan tondaki önlükleriyle öğrenciler toplanmış ilgiyle bizi izliyorlardı. Hemen 6-10 metre ötede de askerler sabah içtimasını yapıyorlardı, tam teçhizatlı biçimde. Okulun dört tarafı da 1,5 metre yüksekliğinde duvarla örülmüştü. Şatoyu andıran biçimde her köşesinde köyün girişinde rastladığımız siperlikler vardı. Okulun çatısında da iki tane taşlardan örülmüş siperlik göze çarpıyordu. Bahçede gördüğümüz askeri araçlar okuldan çok bir jandarma karakolunu andırıyordu. Askerler eğitimlerini yaparken öğrencilerse onları seyrediyor, eğitimleri gereği ne yapıyorlarsa o küçücük çocuklar da onu yapıyor, onlar gibi yürüyor, onlar gibi selam veriyor, onların silahlarına benzer ağaçlarla kendilerine silah yapıp ateş ediyorlar. Düşünün 8-9 yaşındaki çocuğun süreklı eğitim yapan askerler arasındaki yaşamını ve geleceğini.

Çocuklar durumu o kadar kanıksamışlar ki sınıfta ders yaparlarken eğitim amacıyla yapılan atış talimlerine silah seslerine aldırmıyorlar, olağan sayıyorlar.

Bölgenin tehlikeli olduğunu bize anlatan Nusaybin Kaymakamı ve Jandarma Bölük Komutanı bu durumu bilmiyorlar mı? Sanmıyorum, biliyorlar. Bu duruma son verilmesi yolunda da herhangi bir çalışma yapılmıyor. Çünkü askerler 6 aydır ilkokulda yerleşik durumda. Bölgede güvenliği sağlıyor ama nasıl. Herhangi bir saldırıda öğrencilerin de hayatlarını tehlikeye atarak mı? Bu nasıl güvenlik sağlanıa? Bir iddiaya göre de okul özellikle karargah olarak kullanılıyor. Çünkü okulda küçük öğrencilerin bulunması teröristlerin saldırıda bulunmasını engelliyormuş. Okul müdürü durumdan hoşnut değil, ama çaresiz. Üç öğretmen sırayla öğrencilere ders veriyorlar. Karargahtan sorumlu yüzbaşı İdris Sözer ise öğrencilerle içiçe olmanın herhangi bir sorun yaratmadığını belirtiyor. Yüzbaşı Sözer, "Onlar dersteyken biz göreve çıkıyoruz. Onlar evlerine gittiğinde ise biz görevden dönüyoruz." diyor ve Pınarbaşı ile Kutlubey köylerinde, öğrenciler silahların altında eğitimlerini sürdürüyor.

gençlik kesiminde öğretimsizlik ve işsizlik

Haldun Özen

Gençlikle ilgili istatistikleri incelerken insan derin derin düşünmek zorunda kalıyor. Her yaşta yaklaşık birer milyon genç var, yani 15 - 24 yaş gurubunda toplam 10 milyon genç insan. İnanılmaz bir potansiyel güç ülkemiz için. Lise yaşı 15 - 17, üniversite yaşı 18 - 21, sayılırsa lise çağında üç milyon, üniversite çağında dört milyon, üniversite sonrası çalışma çağında ise üç milyon kişi. Bu gençlerin yarısından çoğu (yüzde 74'ü) liseye, meslek lisesine gidemiyor, yüzde dokuzu da üniversiteye alınmıyor. Demek ki gençler genel olarak ikiye ayrılıyor: Öğretime devam edemeyen çoğunluk ile öğretime devam olanağı bulabilen azınlık. Yedi milyon genç içinden öğretime devam edebilen yalnızca 1.5 milyon kişi, yani yüzde 20. Geriye kalan 5.5 milyon gencin büyük çoğunluğu ise ya emeğini asgari ücretle satacak, ya tarım kesiminde se gizli işsiz, değilse açık işsiz olacak. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun 63'üncü yılında, Atatürk'ün Cumhuriyeti emanet ettiği gençlik böyle ihmal edilmeli miydi?...

Bu yapısal durum karşısında 1982 Anayasasındaki "Gençliğin korunması" kenar başlıklı madde insanda masal çağrışımları uyandırıyor: "Devlet, istiklal ve cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır."

Demek ki 24 Ocak programını 12 Eylül koşullarında uygulamakla görevli bilkümet, gençliğin yetişmesini ve gelişmesini sağlamak için önlemlerini almış durumda: Gençlerin yüzde 80'ini öğretimsiz bırakmak, asgari ücretle çalıştırmak, ya da "emeğin en ucuz olduğu ülke" olma avantajını elden kaçırmamak için büyük bir işsiz genç rezervi bulundurmak...

Acaba bu konuda YÖK ne yapıyor? 12 Eylül öncesinin günah keçisi sayılan üniversitelerin görevlerini üstlenen YÖK'ün en büyük iddiası "gençlerin üniversitelere daha fazla sayıda alınacağı" değil miydi? YÖK, plansız-programsız ve dünyadan habersiz olarak bir-iki yıl kontenjanları arttırdı, şimdi de kontenjanları nasıl sınırlandıracağını kara kara düşünüyor. YÖK öğretim üyelerinin en iyi yetişmişlerini atarak, yeni öğretim üyesini niteliksiz yetiştirerek, üniversite demokrasisi yerine YÖK diktatörlüğü kurarak yükseköğretim yapılamıyacağını beş yıldır bir türlü anlayamadı. YÖK, yükseköğretime yatırılan milyarların heba edilmesinden, geleceğin güvencesi olacak gençliğin ülke gereksinmeleri doğrultusunda ve nitelikli olarak yetiştirilmemesinden, uzun erimli bir yüksek öğretim planlaması yapılmamasından sorumludur.

YÖK ve üniversitelerine verilen bütçe ödeneklerin toplamı 1986 yılında 220 milyar dolayında. Buna döner sermaye gelirlerini, fon gelirlerini, öğrenci harçlarını, öğrenci giriş ve sınav ücretlerini eklerseniz, bir de gençlerin öğretim görmesi için ailelerin harcamalarını hesaba katarsanız toplam yılda yaklaşık 500 milyar lira yükseköğretime harcanmaktadır. Fakat YÖK düzeni, bu pahalı ve verimli yatırımı verimsiz olan ve yükseköğretim diplomalı veya üniversiteden atılmış işsizler yaratan bir yatırıma dönüştürmeyi başarmıştır. Doğaldır ki bu başarıyı sadece bundan çıkarı olanlar ile YÖK dostları ve üstadları alkışlamaktadır.

Üniversite yaşamından iş yaşamına geçişte karşılaşılan işsizlik, tohumları YÖK tarafından atılan ve sürekli körüklenen bir olgudur. Bu olgu Türkiye ekonomisinin dışa bağımlı yapısının ve geciktirilen sanayileşmenin de etkisindedir. Mart 1986 ayında Başbakan'ın söylediği gibi "bu bir sistemdir". Doğal olarak YÖK de bu sistemin ürünü olduğu, ayrıca sistemin yeniden üretimi ile de görevli bulunduğu için bu sisteme karşı değildir, sistemden yanadır. Kısaca ülkedeki işsizlik gibi yükseköğretim sonrası işsizlik de yapısaldır. Ne YÖK'ten ne de hükümetten bu işsizliği yok edici önlemler beklenmemelidir. Bu konuda bilinçli olarak işsiz gençlik sorununa eğilmeliyiz. İşsiz gençlik sorunu ülkede demokratikleşme ve insan haklarını elde etme sorunlarından bağımsız değildir.

Ülkemizde ilginç bir biçimde, seçimlerde oy verme yaşı üniversiteyi bitirme yaşını izliyor. Dolayısıyla üniversite gençliği, geciken öğrenciler dışında, seçmen değil. Seçmen olmayan gençliğin sorunları da, ne de olsa, politikacılar için ikincil önem taşıyor. Görünen o ki, üniversite çağındaki gençliğin sorunlarını politik demokrasiye yansıtabilmek için üniversite diplomalı gençlik ile genç işçi kesimin işbirliği gündemi etkileyebilecek. Üç milyonu bulan 22 - 24 yaş nüfusu, yaklaşık 21 milyonluk seçmen içinde yüzde 15'i bulan etkin bir kesimi oluşturabilir. Temel istek ise seçmen yaşının 18'e indirilmesi; böylece yüzde 15'lik oran yüzde 25'e çıkarılabilir. Bugünkü koşullarda 60, seçmen yaşı 18'e indiğinde ise 100 genç milletvekili.

Türkiye'de demokratikleşmenin, insan haklarını elde etmenin başlıca koşulu seçmen yapısının gençleştirilmesi ve genç seçmenlerin etkinleştirilmesidir. Gençleştirmenin önkoşulu seçmen yaşının 18'e indirilmesi ise, etkinleştirmenin önkoşulu da gençlerin nitelikçe gelişiminin sağlanmasıdır. Burada eğitimin, öğretimin işlevinden söz edebiliriz. Böylece gençliğin politik isteklerinden bir diğeri de orta ve yüksek öğretim düzeylerinde okullaşma oranının yükseltilmesi olabilir.

Bunlara bağlı olarak diğer bir hedef ise, tüm gençlere orta ve yüksek öğretim hedefinin yanısıra, orta ve yüksek öğretimin niteliğinin yükseltilmesidir. Bu hedefi demokratik ve üretici eğitim olarak belirlemekle yetinelim.

Gençliğe nicel ve nitel olarak eğitim-öğretim olanaklarının yaratılmasının ardından, geçerli bir gençlik politikasından, gençlerin işsizlikten kurtarılması ve ülke ekonomisinin hızlı gelişmesi için yatırımların artırılması ve hızlandırılması da beklenmelidir. Görüldüğü gibi gençlerin işsizliğini önleme girişimleri birbirinden çok farklı sektörlerde bir dizi radikal politikayı ve bunlara bağlı etkin uygulamayı gerektirmektedir: Seçmen yaşının 18'e indirilmesi, okullaşma oranlarının yükseltilmesi, öğretimin niteliğinin yükseltilmesi, yatırımların artırılması ve hızlandırılması olarak belirtilen politikalardan önemli birkaç noktayı belirtebilmek için söz edilmiştir. Bu tür politikalar büyük ölçüde politik iktidarların yapısına bağlı olan, örgütlü çalışmalar sonunda yine de uzun zamanda elde edilebilecek kazanımlarla gerçekleşme olanağı bulabilecektir. Güncel siyasal ortam içinde öncelik verilebilecek tek hedef belki de seçmen yaşının 18'e indirilmesi olarak değerlendirilebilir.

Bu uzun vadeli çerçevenin dışında, güncel bir gençlik politikasından beklenebilecek ve kısa erimli olabilecek çalışmalar neler olabilir? Öğrenci gençliğin öğretim, boş zaman değerlendirme ve sosyal yardım desteği, iş bulma güvenliği gibi gereksinmelerinin demokratik-laik-sosyal devlet ilkesine uyarlanması çalışmaları bunlar arasında sayılabilir. Bu çalışmalar ancak örgütlü bir ortamda uygun çözümlerini bulabilir. Ancak güncel savaşım ve kazanımlarla yürütülen öğrenci derneklerinin yanısıra gençlerin iş bulma, çalışma yaşamına uyum ve dayanışma sorunlarına eğilecek çalışan gençlik örgütlerine de gereksinme bulunmaktadır. Gençlerin işsizlik sorunu kadar, çalışma koşullarının ve ücretlerinin yetersizliği de büyümekte olan sorunlardır.

Gençlik kesimini tehdit eden 12 Eylül sonrasında kurumlaşan bir sorun ise 'güvenlik soruşturması'dır. Bu sorun gençliği lise ve üniversite öğretimi sırasında, çalışma yaşamına girerken yakalamakta, bazan özel kesimde iş ararken bile gençliğin arkasını bırakmamaktadır. Hele güvenlik soruşturması'nın lise ya da üniversite diploması almış gençlere uygulanması istenmesi resmi ideoloji açısından büyük bir çelişkidir. Bu gençler hakkında güvenlik soruşturması yapılıyor, sonra da bu gençler işe alınmıyorsa bu gençlerin diploma aldığı liseler, üniversiteler görevlerini yapamamışlar, yasalarındaki amacı gerçekleştirememişler demektir. Yapılacak şey gençleri Anayasaya aykırı yöntemlerle aykılamak değil, işlevini yapamayan öğretim kurumlarını sorumlu tutmaktır. Güvenlik soruşturması (!) kurumu, yalnız resmi ideoloji yandaşlarının iş bulma olasılığını artırmakla kalmıyor çalışma alanını resmi ideoloji yanlılarına şunarak gelecek ilerici iktidarları da açmazda bırakmayı amaçlıyor.

Diğer taraftan, Yükseköğretim Yasası "Yüksek öğretim kurumları, özel ve kamu kuruluşları ile işbirliği yaparak mezunlarına iş bulmakta yardımcı olurlar." diyor. Yükseköğretim kurumları mezunlarına iş bulmak yerine, öğrencilerinin mezun olmasını nasıl engelleyebileceklerini düşünmeyi, fırsat buldukça öğrencilerini üniversiteden atmayı yeğliyorlar. Bu anlayışın değişebilmesi için YÖK'ün ve üniversitelerinin ilerici yöntemlerle yeniden düzenlenmesi gerekiyor. Ülke sorunlarında, gençlik sorunlarında ve yükseköğretim sorunlarında çözüm gençlerin sorunlarına sahip çıkmasından, üretilen önerilerin yaşama geçirilmesi için örgütlü çalışmasından geçiyor.

işsizlik için eğitim

Gürsel Sağlamöz

Bir kanaldan suyu akıtıp, onu bir yandan gül fidanlarına, bir yandan türbinleri çevirmeye, bir yandan da lağımları temizlemeye göndermekte özgürüz. Ama eğer kanallardan akanlar, *insanlar* ise, onları eşit koşullar altında ve gereksinmeleri doğrultusunda akıtmamakta, ayrıca kimilerini "özel" kimilerini "zorunlu" kanallardan akıtmakta özgür olamayız.

Bir toplumun ekonomik ve toplumsal oluşumu neyse, onun bireye ve eğitime yaklaşım biçimi de odur. Nasıl ki hukuksal yapı o ülkenin siyasal ve ekonomik yapısının aynası ise, eğitim de öyledir. Örneğin Roma Hukuku köleci mülkiyeti garanti altına almakla köleciliği, İsviçre Hukuku da bireysel mülkiyeti garanti altına almakla kapitalist üretim biçimini garanti eder. Eski Yunan ve Roma'da eğitim denince pedagoglar ve seçkinler eğitimi, kapitalizmde eğitim denince seçkinler eğitiminden toplumsal bir eğitime geçiş akla gelir.

Eğitim, toplumun bireylerinin varolan yaşam biçimine uydurulması amacıyla gerçekleştirilir. Eğitim, bu anlamda ekonomik yaşam biçimini sürdürmenin önemli bir boyutudur. Elektriğinden matematiğine, sanatından sporuna varıncaya değin, insanlar sürekli eğitilirler. Bu, okullarda gerçekleştiği gibi, okul dışında insan ilişkilerinde, usta çırak ilişkisinde yaşamın her alanında, her zaman gerçekleşir. Örneğin Avrupalı'nın giyiminin, sofra düzeninin, ev dekorasyonunun televizyondan izlenerek uygulanması bile bir eğitimdir. Çünkü eğitim, insanların davranışlarının değişmesi, değiştirilmesidir.

Eğitimi salt ekonomik amaçlarla değil, öte yandan varolan toplum yapısının siyasal tutarlılığının sağlanması amacıyla da yapılır. Bu, okullarda devletin resmi politik amaçlarının doğrudan doğruya uygulanması yoluyla olur. ("Gayri resmi" yollar ise, maçları, toto gibi şans oyunlarını kullanmak olabilir) Peki, devletin siyasal rotası, nasıl okulları kendi amaçlarına uygun olarak yönlendirir? Bu, yanıtını da içinde taşıyan bir sorudur: Bir ülke ekonomisinden siyasetine bir bütünlüğünü gösterdiği için, devlet yapısında yer alan kuruluşların resmi amaçlara aykırı çalışması yasalara aykırı düşer; bu nedenle okullar da devletin siyasal rotasında bir eğitim yapmak zorundadır.

Örneğin, "Türk Milli Eğitim Amaçları" içinde öğrencilerin "vatana, millete, bayrağa saygılı, Türkiye Cumhuriyetinin bölünmez bütünlüğünü koruyan, Atatürk ilkeleri...vb." maddelerle sıralanan amaçlar vardır ki; bu, devletin resmi ideolojisini ortaya koyduğu gibi, amaçlar doğrultusunda bir eğitimi de zorunlu kılar. Bu kaçınılmazdır. Örneğin Sovyetler Birliği'nin politik amaçları, sosyalist toplumun gerekleri doğrultusunda okullara yansırken, ABD'nin politik amaçları kapitalist toplumun gerekleri doğrultusunda yansıyacaktır. Okul öncesi eğitimden iki örnek politik amaçların bu iki ülkede eğitime nasıl yansıdığını gösterecektir

Son zamanlarda çok duyulan insangücü planlaması deyimi bu işsizliğe alternatif çözüm değildir. Eğitimde insangücü planlaması, üretimin temel ihtiyaçları doğrultusunda öğrencileri yönlendirmeyi ve okullar açmayı içine alır. Ama bir serbest pazar ekonomisinde planlamanın ölçüsü *bütün bir toplumu* kapsamaz. Çünkü o zaman bunun içine "hür teşebbüs" de girecektir için devletçilik ve sosyalizm yoluna girilmiş olabilir. Bu nedenle kapitalist ülkelerde insangücü planlaması, *kapitalist üretimin gereksindiği ve gereksineceği* alanlarda eğitimin biçimlendirilmesinden ibarettir.

Ülkemizde şu anda mesleki-teknik eğitimin özendirilmesinin anlamı açıktır: çünkü ülkede endüstriyel alanda yetişmiş eleman gereksinimi artmıştır. Bu nedenle insangücü planlaması, işgücünün genel liselerden mesleki teknik liselere kaydırılmasını hedeflemiştir. Elektrik-elektronik ağırlıklı fakültelerin statüsü yükselmiştir; çünkü bu alanda yatırımlar hızlanmış, elektronik aletler alanında yan sanayiler oluşmaya başlamıştır.

İnsangücü planlaması, daha doğrusu işletmeye gerekli işgücü planlaması- yeni alanları gözetecek şekilde sürekli denetlenmektedir. Yoksul, "kaba işlerde çalışmaya alışkın" insanların mesleki eğitime kaydırılıp işçi yapılmasına yarayan bir "kaydırma" operasyonu, işverene hem nitelikli işçi sağlamakta, hem de işsiz yığışmasını üniversitelerin önünden azaltmayı amaçlamaktadır. Yoksullar için değişen nedir? Yoksulların işsizlikten kurtulabilen bölümü için sonuçta sözkonusu olan A işinde 14. dereceden bir memur olacakken B işinde 14. dereceden bir işçi olmak değişikliği değil midir? Oysa işveren, halktan alınmış vergilerle yetiştirilmiş bir işçiyi, hiçbir yetiştirme zahmetine katlanmaksızın işe almış olmaktadır. Bu, şüphesiz işsizlikten iyidir, ama eğitimde fırsat ve olanak eşitliği açısından düşünülürse, yoksul ailelerin çocuklarının seçeneksiz olarak bu tür okullara girmiş olabilecekleri gözlerden kaçmaz. Oğlası, zaten zekâda rol oynayan beslenme, ekonomik olanak unsurları açısından bakıldığında yoksulların daha "doğarken öldüğü" açığa çıkar. Mesleki eğitimde bir işin uzmanı olarak yetişen insan, elinden başkaca bir iş gelmediği için, grev yapmak, hakkını aramak gibi yollara başvurduğu zaman işten atılarak "ikinci ölümünü" yaşar. Kapitalist toplumda eğitim, bir işin bir parçası olan insanın eğitimidir; onu aynı zamanda işsizlik korkusu eğitimi saymak da yerinde olacak, çünkü böyle bir toplumda işsiz kalmak zorunludur ve bu bir politika değil, ekonomik yapının bir gereğidir. Ama öyle de bir tehdit unsurudur ki, daha çocukken, insanların geçim kaygısıyla suratlarının asılmasına neden olur.

"Toplumumuzda eğitim, işsizlik amacıyla yapılmayan bir işsizlik eğitimidir. İşsizler, üretime giren hammaddenin, alıcısı olmayan yarı işlenmiş ürünlere dönüşmesidir. Üstelik onları üreten fabrika, gittikçe çoğalan benzerlerini katar yanlarına..."

Türkiye'de liseyi bitirmiş ve üniversiteye gitmemiş (18-24 yaş arasında) yaklaşık 5 milyon genç vardır.[2] Bu rakamın yalnızca 1 milyonluk bölümünü üniversite öğrencileri, 4 milyonunu ise çırak kalfa ve işsizler oluşturmaktadır. Aynen, sel sularının sürüklenip bir baraja yığılması gibi, bunca genç, bir baraj önünde yığılmıştır. İşte eğitim; rekabet ve anarşi koşulları içinde yapılmasa, insan gücü planlaması piyasa ekonomisinin gerekleri doğrultusunda düzenlenmeyerek, insan unsuru açısında gözetilebilse, işsiz yığını oluşmazdı. Ama insan unsurunun gözetilmesi, piyasa ekonomisinin değil halkın ihtiyaçlarının gözetilmesi demek olurdu ki bu koşullarda böyle bir şeyin olanaksızlığı gün gibi açıktır. Ya piyasa ekonomisi ya da halk. Bunun ortası yoktur.

SSCB'de bir anaokulunda yarıştırılan çocukların birincisi olan bir kız çocuğu kendisini övenlere: "yarışı ben kazanmadım, hepimiz kazandık" derken[1], ABD'de çocukların Küba ve Nikaragua'dakl kızıl kuvvetleri nasıl yenecekleri konusunda askeri bulmacalar geliştirilmekte ve barış simgesi güvercin hedef tahtası olarak seçilip çocuklara atış talimleri yaptırılmaktadır.

Eğitim, üstyapısal bir kuruluştur; dolayısıyla ideolojik, politik ve ekonomik hedefler için altyapısal zorlamaların dere yatağında akar.

Kapitalist toplumda, bir işletmenin büyümesi, küçük işletmelerin "pilini bitirir" ve holdingleşme olur. Hele, bir dalda kurulan tekel, üretimi kontrol altına alırsa fiyatı ve üretimi kontrol eder. Ama kapitalist üretimin temeli üretici ihtiyaçları değil de *piyasa ve kâr* olduğu için üretim fazlalığı ya da eksikliği tam anlamıyla kontrol edilemez. Bu, kaçınılmaz bir bunalım yaratır.

Kapitalizmin felsefesi "güçlü olan kazanır" olduğu için, eğitim de, ancak parası olanın gerçekleştirebileceği tarzda yapılanır. İngiltere'de eğitim açıktan açığa sınıfsaldır. Almanya'da ve birçok Avrupa ülkesinde okul harçları pek yüksektir. Ülkemizde de, kolejlerin, özel okulların... vb. diğer okullardan farkı açıkça gözönüne duruyor.

Oysa bir yandan eğitim bir kamu yatırımıdır. Ama eşitlik ve özgürlük temeline dayanan anayasa ve hukuk üstünlüğü eğitime gelince birden uçuklaşır; birçok ülkede halktan alınan vergilerle özel okullar yaptırılır ve bu okullarda uygulanan programla, statüsü 'özel' olmayan okulların programı arasında bir uçurum oluşur. Bu okulların "piyasası" yüksektir, "piyasası yüksek" olan okul mezunları ise üniversitelerde holdingleşmişlerdir; kalitesiz eğitim veren okul mezunlarının toplumsal 'kâr payından' alabildikleri bir hisse yoktur; yalnızca vergi vermek, askerlik yapmak, düşük ücretle çalışmak gibi görev ve sorumlulukları vardır.

Ama, bir piyasa ekonomisinde serbest pazarın ilkelerine uygun olarak (tekellerin rekabeti bile sözkonusu olsa) üretimin bir *anarşi* içinde yapıldığı doğrudur. Çünkü üretici ihtiyaçları esas olmadan bu üretimin anarşik yapısı çözüme kavuşamaz. En önemlisi, serbest piyasa ekonomisi üretici ihtiyaçlarını gözönüne alamaz, çünkü o zaman maksimum kâr ve rekabet yarışından vazgeçmiş olur.

Okullara bir gözattığımızda kapitalist ülkelerde -deyim yerindeyse- *öğrenci üretiminin*, varlıklı-yoksul arasındaki rekabetle birlikte amansız bir anarşi içinde olduğunu görürüz. Örneğin ülkemizde bazı alanlarda öğretmen sıkıntısı çekilirken, bazı dallarda öğretmen fazlası vardır. Gene ülkemizde bir mühendis enflasyonu olduğu bilinen bir gerçektir. İmam Hatip öğrencileri enflasyonu bir başka boyuttur ki, nitekim bu okulların da liseye dönüştürülmeleri sonucunu yaratmışlardır. Örnekler uzayabilir, ama bunlar gösteriyor ki, ekonomik yapıdaki üretim anarşisi, eğitimde de kendini göstermekte ve adeta öğrenci fazlası stoklanmaktadır. Ne yazık ki, bu, ihraç edilip dolar getirecek ve vergi iadesiyle "köşeyi döndürecek" bir üretim fazlası değil, düpedüz *işsiz stokudur*. İşsizliğin ise çalışanlar üzerinde ne büyük bir tehdit unsuru olduğu bellidir.

Görüldüğü gibi toplumumuzda eğitim, işsizlik amacıyla yapılmayan bir işsizlik eğitimidir. İşsizler, üretime giren hammaddenin, alıcısı olmayan yarı işlenmiş ürünlere dönüşmesidir. Üstelik onları üreten fabrika, gittikçe çoğalan benzerlerini katar yanlarına. "Ne iş olursa yaparım abi" sözünü böylesi koşullardan başkası yaratabilir mi?

Bir işe girmek ve çalışmak işsizliğin son bulması demek değildir. Severek yapılmayan her iş de bir işsizliktir. Ama artık, seçenek yoktur ve insanların yetenekleriyle gereksinmeleri değil, serbest piyasanın gerekleri, insanları bir baraj önüne yığıp, kimilerini türbinleri çevirmeye, kimilerini de gül bahçelerini sulamaya gönderecektir.

Unutulmamalıdır ki, insanları değil, yalnızca suyu isteğimiz doğrultusunda akıtmakta özgürüz, bazen barajlar bile su baskınlarını önleyemez.

1. Jale Candan, Okul Öncesi Eğitim UNESCO Türkiye Komitesi 1977
2. Türkiye İstatistik Yıllığı, Başbakanlık DİE 1983

İŞSİZLİK İÇİN

ÖĞRENCİ DERNEKLERİ NE DİYOR?

İşsizlik günümüzde, yükseköğrenim kurumlarında okuyan gençlerin yakın gelecekteki en büyük sorunlarından birini oluşturuyor. Üniversiteyi bitirdikten sonra yıllarca iş bulamayan gençler, büyük bir "diplomalı işsiz" ordusunu oluşturuyor. Bu sorunlara ilişkin olarak Öğrenci Dernekleri'ne yöneltiğimiz sorular ile elimize ulaşan yanıtları sunuyoruz.

1) İşsizlik, sizce günümüz yükseköğrenim gençliği için hangi boyutlarda bir sorundur?

2) "Diplomalı işsizliğin" önlenebilmesi için eğitim sürecinde yapılması gerekenler nelerdir?

3) Öğrenci Derneği olarak, mezuniyet sonrası işsizlik sorununun çözümüne yönelik ne gibi çalışmalar yapmayı düşünüyorsunuz?

E.Ü. TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİ DERNEĞİ:

1- Üniversite öğrencileri, mezunları, için varolan işsizlik sorunu o ülkedeki işsizliğe neden olan temel çelişkilerden bağımsız değildir. Kapitalist üretim ilişkileri içindeki 'istihdam-işgücü' arasındaki dengesizlikten kaynaklanan ve onun zorunlu ve sürekli uzantısı olan işsizlik günümüzde çok önemli boyutlara ulaşmıştır. Üniversite sınavlarına girenlerin %30'unun üniversiteye girebildiği, mezun olanların ise ancak %30 kadarının iş bulabildiği ülkemizde, işsizliğin bu boyuta ulaşmasında gözardı edilemiyecek unsurlar arasına, üretimdeki tekelleşme girer ve buna bağlı olarak mezun olan üniversiteli gençlerin (Geri kalan % 70'lik kısmı) büyük bir kısmı iş bulamazken, diğer bölümü de kendi uzmanlık alanı dışında kalan işlerde işçi olarak çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu anlamda üniversiteler, işsizlik sorununun emici gücü olarak kullanılmakta ve varolan YÖK sisteminin eğitim anlayışı ve ideolojisini olarak mezun olan gençlik, karşılaştığı işsizlik sorununa kabullenici tarzda yaklaşmaktadır.

2- Sorun temelde, planlı ekonomi ve planlı eğitimin sağlanmasına bağlıdır. Yani, 'İstihdam-İşgücü' dengesinin sağlanması gerekli, buna bağlı bir planlı eğitim programı izlenmelidir. Bu anlamda orta öğretimde nitelikli eleman (teknisyen) yetiştirilmesinin çok yetersiz kalması, politeknik eğitim verilmemesi, keza üniversitelerimizde de "özerk ve demokratik üniversite" kavramından çok uzak, aşırı merkeziyetçi 'düşünmeyen-üretmeyen' gençlerin yetişmesine neden olan YÖK sistemi ile ülkemizde planlı eğitimin varlığından söz edemeyiz. Bu da, açıktır ki, planlı ekonominin olmamasına bağlıdır. Bu anlamda politeknik eğitime ağırlık verilmeli, üniversitelerde fırsat eşitliğine dayalı, parasız olmayan, özerk ve demokratik bir eğitim sistemi oluşturulmalı... yani geniş anlamda planlı ekonomi ve planlı eğitim oluşturulmalıdır.

3- Öğrenci dernekleri; üniversitelerin özerk ve demokratik işleyiş kazanmasında, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasında, parasız eğitim, atılmalar, niteliksiz eğitim sorunlarının çözümünde aktif rol oynamalı yani kısaca planlı eğitimin oluşturulmasında öneriler ve seçenekler sunmalıdır.

DOKUZEYLÜL ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİ DERNEĞİ

1- Bizlerin Tıp Fakültesi öğrencisi olarak bugün için işsizlik sorunu olmamakla birlikte, işsizlik sorununu içinden kopamayacağımız bir bütün olan ülkemiz üniversite gençliğinin en önemli sorunu olarak görmekteyiz.

Bugün hedef olarak sanayileşmenin seçildiği ülkemizde eğitimin çağdaş olmaması, ortaöğretimde üretime yönelik eğitim verilmemesi, öğrencilere mesleksel beceri ya da iş olanağı sağlanmaması yüzünden, öğrenci kurtuluşu üniversiteye girmekte görmektedir.

Üniversitelere kapasitelerinin üstünde öğrenci alınması sayıca fazla, nitelik açısından yetersiz mezunlara neden olmaktadır. Bu koşullarda iş bulabilmek olanak dışıdır.

Tutumlarında bilimselliğin gözlenmesi gereken üniversitelerin aldığı önlem, ne yazıktır ki, anfiye bazı derslerde sandalye getirmek ya da üniversiteden öğrenci atmaktır.

Ancak tek başına eğitim sorununun giderilmesi de, işsizlik sorununu ortadan kaldırmayacaktır. Çünkü sorunun altında, uygulanan iktisadi politika yatmaktadır.

2- Tıp fakültelerinde pratik bilgi eksikliği ile teorik bilgi, pratik bilgi ayrılığı önemli bir sorundur.

Sorunun yokedilmesi amacıyla, uygulanan ders programının yeniden gözden geçirilmesi öğrenciler kadar fakülte öğretim üyelerine de memnun edecektir.

Bunun yanında, fakültelerdeki öğrenci yığılımı eğitimin bu kademesinde de sorun doğurmaktadır. Bazı kliniklerde zaten yoğun bir programı olan öğretim üyelerimiz ile doktorlarımızın bizimle ilgilenememelerinin eklenmesi sorunu büyültmektedir.

Eğitim sisteminin, üniversitelerden beklenen bilimselliğe yaraşır ve ülkemiz gerçeklerine yanıt verir biçimde yeniden düzenlenmesi, kısıtlı olan kaynaklarımızın arttırmak ve en iyi biçimde değerlendirilmesi amaç olmalıdır.

3- İşsizlik konusunda bugün için bir sorunumuz olmamakla birlikte, ülkemiz öğrenci gençliğinin en önemli sorununun çözümünde, diğer öğrenci derneklerinin bu konudaki çalışmalarına katılmaya hazırız.

Ayrıca DETFÖD olarak, işsizliğin sağlık üzerine olumsuz etkileri de bizi ilgilendirmektedir. Çünkü bir sağlık sorunuyla karşılaşıldığında izlenecek en tutarlı yol, sağlık sorununun nedeninin yokedilmesidir. İşsizlik-sağlık ilişkisi bu amaçla yapılan panel, konferans ve bültenlerde dile getirilebilir.

Ancak işsizlik sorununun kaynağının uygulanan ekonomik, iktisadi politika olması, çözüm aşamasında öğrenci derneklerini aşmaktadır.

İ.S.T. TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİ DERN.

1- Ülkemizde işsizliğin çok büyük boyutlara ulaştığı bir gerçek. Gelişen bir ülke olmamız nedeniyle, bence en önemli sorun gerekli altyapı eksikliğidir. Ve henüz enerji, yol, sulama vb. gibi temel gereksinimler karşılanamamıştır. Hal böyle iken kimi sektörlerde aşırı gelişme gözlenmiş (tekstil vb.) nüfusun aşırı artmasıyla da işsizlik körüklenmiştir.

Sorunlara ve bölgelerin azgelişmişlik düzeyine göre istihdam alanlarına gereken önem verilmemiştir. Bir yandan da eğitimin üretimdeki payı gözardı edilmiş, ne üretim süreciyle ne de üretime yönelik olan orta-öğretimi bitiren kişi hiç bir yerde iş bulamamış, bulduğu ise öğrendiğiyle ilgisiz işler olmuştur.

Gelelim üniversitelerimize... Bilindiği gibi öğrenciye işsiz gözüyle bakılmaz toplumumuzda. Liseyi bitirip işsizler ordusuna sürekli takviyeler olmakta. Ozamanda ne yapılmalı? Her şehire bir üniversite, olmazsa fakülte açılmalı ve batta maddi koşulların yeterliliğine bakılmaksızın (öğretim üyesi, kalifiye personel sayısı, gerekli teknik malzeme, bina vb.) alınan öğrenci sayısı artırılarak işsiz sayısı kısa vadede kapatılmalı! Sonra da öğrencilere ödeyemeyeceği harçlar bindirilmeli, her sene belirli bir yüzdeyi atmalı. Bir önerim var, bilmem kabul edilir mi?: Ülkemizde ne kadar işsiz var? 10 milyon mu, 20 milyon mu? Bunlar hemen açık öğretim fakültesine kaydedilmeli ve sorunu kökünden halletmeli.

Türkiye'de (benim de okuduğum) tıp fakülteleri öğrencileri için, daha uzun yıllar işsizlik sorunu yoktur. Yurdun 22 üzide yerinde fakülte açılmış, kontenjanlar iki katına çıkmıştır. Çünkü, ülkenin doktor açığı gerçekten büyük boyutlara ulaşmıştır; bir doktora düşen hasta sayısı rekor düzeydedir. Ama öğretim üyesi yoktur, gerekli laboratuvar-teknik malzeme yoktur, ülke koşullarına uygun eğitim verilmemektedir, tıp öğrencisinin ödeyeceği harçlar en yüksek rakamlardadır, ders kitapları bulunamamaktadır, bulunanlar çok pahalıdır vs, vs. ne gam! Adının başına "Dr." ünvanı ekleneceklerin sayısı artıyor ya, işte sorun gene kökünden halledilmiştir. Fakülteden atılma mı? Ülkenin yüksek çıkarları mevzubahis olduğundan tıp fakültelerine dokunulmaz, sınavlarda hoşgörü vardır ve gene vs, vs.. İ.Ü. Hukuk fakültesinden geçtiğimiz dönemde 2500 kişi atılırken, İstanbul Tıp'tan 30, Cerrahpaşa'dan 70 kişi atılmıştır.

Sözün kısası, tıpta okuyanlar ve mezunları için daha birkaç yıl işsizlik sorun değildir.

2- Eğitim ile iş arasında direkt bir bağıntı kurulmalıdır. Eğitim sürecinde kişi mesleki bilgilerle, pratiklerle donatılmalıdır. Eğitimdeki kişi üretime direkt katılmalı, işsiz konumdan çıkmalıdır. Mesleğe ilk adımını attığında hemen uyum sağlayabilmesi, gereken verimi vermesi ancak böylelikle olur.

3- İstanbul Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği olarak ilkin tıp eğitimindeki aksaklıkları saptayarak ve bunların çözümü için kollektif olarak ürettiğimiz çözüm önerilerimizi ilgililere duyurmayı, bununla da kalmayıp kişisel-mesleki eğitimimizi arttırmak için grup çalışmaları yapmayı düşünüyoruz.

Teşekkür ederim.

GENÇLER NE DİYOR?

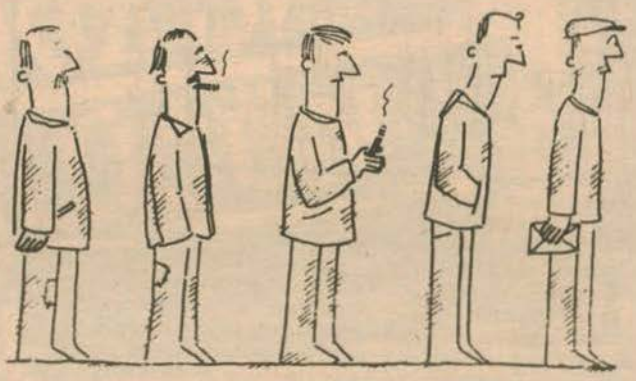

Karikatür: MURAT ÖZMENEK

ODTÜ

1- İlk önce işsizlik sorununu bir yana bırakalım. Bizlerin yani gençlerin sıradan herşeye başvuran, bir çok sapık düşüncelere tabi olabilecek, akıl ve mantığından öte duygularıyla hareket eden, uyuşturucu alışkanlığına, bippiliğe, ahlaksızlığa ve daha sıralayabileceğimiz özelliklere sahip insanlar olarak görüldüğümüze inandığımız bir toplumda, büyüklerin bizlere nasıl güvenecekleri sorusunu yöneltmemiz gerekecek. Bu, üretim sürecine katılma istemlerinin karşılanmasıyla çözüme kavuşturulabilecek bir konu.

İçinde yaşadığımız toplumu değerlendirebilen üniversite öğrencileri işsizliği ülkemizin yapısal bir sorunu olarak görmenin ötesinde, işçi ile işsizin eş düzeye indirilmeye çalışıldığını ailelerinden, çevrelerinden gözlemliyebiliyorlar. Demokles'in kılıcı gibi üstümüzde duran bir gelecek güvencesinin olmaması durumu bizleri üniversite yaşamı boyunca rahatsız etmektedir. Bu kaygı bizi okuduğumuz alandan başka uğraş alanlarına itmektedir. Artık üniversite yaşamı bizler için dar çevreye seçenek olmaktan başka bir anlam ifade etmemeye başlıyor.

2- Yazgı olarak kabüllenmek zorunda bırakıldığımız işsizliğin temel nedeninin altını, çizmek istiyorum. İşsizlik sorununa, bize gösterildiği gibi eğrilerin "denge" noktasından sapması olarak bakamayacağımız açık. Ülke ekonomisindeki olumsuz gelişmelerin sonuçlarından biri olan işsizlik birdenbire ve kendiliğinden meydana gelmemiştir. Yıllar boyu ısrarla izlenen dışa bağımlı ve yanlış ekonomik politikaların acı meyvelerinden biri olarak önümüze konulmaktadır.

3- Diplomalı işsizliğin önüne geçilmesi ilk elde bir anlayışın terkedilmesinden geçiyor: Her ne pahasına olursa olsun ekonomik büyüme sağlansın, sorunlar daha sonra çözülür. Hayır kelimesini kullanamayacağımız bir anlayışı da özetlemek mümkün: Toplumsal ve ekonomik bir kalkınma sürecini başlatan ve hızlandıran ekonomik büyüme politikası.

CANAN NİRON (22)
ODTÜ ÜNİVERSİTESİ BYYO

Okuldan Haziran 85'te mezun oldum. İş aramaya ise okul bitmeden başladım. Bizim okul benzeri okullarda, okul bitiminde bir işe girebilmenin temelinde okul süresince bir dergi yada gazetede çalışmak yatar. Oysa YÖK'ten sonra getirilen devam zorunluluğuyla bu olanak yitirildi. Sonuçta YÖK sonrası BYYO mezunlarının iş umidi yok. Okul bitiminden sonra bir gazete ya da dergide çalışmak olanaksız. Çünkü uzunca bir süre hiçbir ücret almadan çalışmak gerekiyor. Oysa okul bitiminde kişinin kendi geçimini sağlayabilmesi zorunlu. Dolayısıyla böylesi bir yol izlenemiyor. Ben 2 kez yardımcı prodüktörlük için TRT'nin açtığı sınava girdim. Fakat sınavlar sonucu gördüm ki bu sınavları kazanmak kişinin kendi yeteneklerini, düşünce yapısını aşan, hatta pek ilgisi olmayan bir takım koşulların varlığını gerektiriyor. Üst düzeyde bir bürokrat akrabası gibi..

Bunların dışında gazete ilanlarında gördüğüm işlere başvurdum. Bu yolla da iş bulmak zor. Nitelikli eleman arayan ilanlarda ise yabancı dil bilme, yabancı dille bilgisayar kullanma koşulları aranıyor. Bunların bir kişide varlığı ise ekonomik koşullara bağlı. Çünkü eğitim sistemi gereği okullarda "nitelikli" elemanlar yetiştirilemiyor. Var olan eğitim sistemi nitelikli elemanlar yetiştirmek yerine işsizler ordusu yetiştiriyor.

İşsizliğin engellenebilmesine kısa dönemde olanak yok. Yeni iş sahalarının açılması ise köklü bir çözüm değildir. İşsizlik sorununun çözümü toplumun diğer sosyo-ekonomik sorunlarının çözümünden bağımsız değildir. Toplumda bir değişme olmadıkça bu sorunun çözülebilmesi olanaksız. Bu yüzden de kısa dönemde işsizliğin azalacağını değil artacağını düşünüyorum.

ALİ ÇOLAK (21) SBF ÖĞRENCİSİ

SBF'ye girerken gerek düşünce yapımın, gerekse ailemin alevi oluşunun ilerde iş bulmamı zorlaştıracağını, hatta olanaksız kılabileceklerini biliyordum. Bunun bilinciyle geldim. Tabi gene de şu anda işsiz olmam gibi bir durum söz konusu değil. Fakat başta ağbim olmak üzere bir sürü işsiz insanı gözlemlemek fırsatını buldum.

Bence sorun eğitim sistemimizden kaynaklanmakta. Tüm eğitim sürecinde, üniversite dahil, bir sürü ıvır zıvır şey veriliyor. Ben bu okulda verilenlerin bir çoğunu bu okula gelmeden de öğrenebilirdim. Eğitimin yetersizliği yanında bir de alınan öğrenci sayısı önemli. Sorun 100000 öğrencinin okula alınması değil,bunların istihdam edilebilmesi. Öğrenciler zaten çok zor kosullarda eğitimlerini tamamlayabiliyorlar. Tepeye YÖK konmuş. Bir sürü bunalım. Delirmeden okulu bitirebilmek zaten başlı başına bir mucize. Bunların bir çoğunu bekleyense işsizlik. Sorun toplumsal olduğu için, sanırım çözüm de radikal olmak zorunda. İşsizliği yaratan kâr olgusu. İşgücünün ucuzlatılması bazılarının işine geliyor. Sorunun temelleri genişletilebilir. Silahlanmadan istihdama kadar. Sorun tüm bir sistemden kaynaklanınca, çözümün sömürüsüz ve savaşsız bir dünya olduğuna inanıyorum.

İRFAN ÖZSOY (25)

Gazi Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Bankacılık Bölümü Mezunu olalı 7 ay oldu. Uzunca bir süre iş aradıktan sonra, bıraktım. Şimdi askere gitmeyi bekliyorum. İş aradığım süre içerisinde arkadaşlara iş aradığımı haber verdim, gazete ilanlarına başvurdum. Başvurduğum yerlerde gayet kibar davrandılar. Genellikle bir form doldurtturuyorlar. Daha sonra sizi haberdar ederiz diyorlar. Tabii haber falan gelmiyor. Buna göre ilanla iş bulmak zor. Aynı yolu deneyen bir sürü insan var. Ve bu insanların bir kısmı neredeyse bir öğle yemeğine razı. Ben 50.000 lira istedim. Tabii öğle yemeğine razı birileri varken 50.000 lira isteyen birini iş bulması çok zor. Benim iş arayan bir sürü tanıdığım insan var. Bir çoğu benim gibi askere gitmeyi bekliyorlar. Askerden döndükten sonra da bir çoğumuz istediğimiz işlerde çalışamayacağı kesin.

İşsizliğin nedenlerine gelince. Bence işsizlik genelde sistemden özelde de üniversitelere alınanlarla istahdam durumunun denk düşmemesinden kaynaklanıyor. Örneğin 5 kişilik iş var, fakülteye 20 kişi alınıyor. Tabii 15 kişi işsiz. Bu arada önemli bir sorun güvenlik araştırmaları. Bir sürü insan güvenlik gerekçesiyle işe alınmıyor.

Benim için çözüm bıkmadan usanmadan iş aramak. Genel çözüm ise üniversitelere alınan öğrenci sayısının ayarlanması. Eğitimin üretime dönük olması.

Olayın bir de pisikolojik boyutu var tabii. Yüksek okul bitirmişsin, üretebileceğini biliyorsun. Fakat yapabileceğin bir şey yok. Kahveler üniversite mezunlarıyla dolu. İşsizlik psikolojik olarak yıkım.

MERYEM HAZAR (27) DTCF

Tek dersten beklemeliyim. Ama tek dersi olanlara iş hakkı tanınıyor. Ben bir yıldır iş arıyorum. Okul bitmeden dördüncü sınıfta da aradım. Kömür işletmesinde çalışmaya başladım. Dersler aklı olduğu için bırakmak zorunda kaldım. Şimdiye dek gazete ilanlarını takip ediyorum. İlanlar hep pazarlamacı arıyor. Pazarlama işinde bir süre çalıştım. Ama harcamaların kazancımı aşıyordu. Bu süre içinde işsiz sayısını gözlemleyebildim. Hem pazartesi bu iş için gazeteye ilan verilirdi. En az yüz kişi başvururdu. Ve bunlar ya lise ya da yüksek okul mezunuydular.

Eşim de yüksek okul mezunu. Askerden geleli 6-7 ay oldu. Ama bir iş bulamadı.

Diplomalı işsizliğin nedenini ülkenin genel ekonomik durumu göz önüne alınmadan, bir sürü insanın üniversiteye alınmasında görüyorum Peki sonra ne olacak? Torpilin varsa iş bulacaksın, yoksa sokaklardasın.

Devletin plan yapması gerekiyor. İş verebileceği kadar, mezun vermeli. Devlet ne yaptığını bilmiyor. Bir ilkokul mezunu müdür olarak çalışırken, bir yüksek okul mezunu işsiz olarak dolaşıyor. Bir de işsizliğin psikolojik boyutları var. Eşimle aramızda sürekli bir sürtüşme var. Eskiden bizim için sorun olmayan ufak tefek şeylerden tartışıyoruz. Sürekli gerginlik. Ekonomik durumun zorluğu nedeniyle, birbirimizin başına bela olmuşuz gibi bir durum ortaya çıkıyor.

SENDİKA TEMSİLCİLERİ NE DİYOR

İşsizlik konusuna ilişkin olarak sendika yöneticilerine yönelttiğimiz sorular ve yanıtları şöyle:

1) İşsizlik nedir? Neden bir ülkede işsizlik olur? İşsizlik yapısal mıdır?
2) Türkiye'deki işsizlik ve sendikalaşma sorunlarının ulaştığı boyutlar konusunda, özellikle gençler açısından ne söyleyebilirsiniz?
3) Bir eğitim kurumunu bitiren gençlerin büyük bölümü işsizler ordusuna katılıyor. İşten çıkarmalarda sendikalaşmamış gençlik büyük zarar görüyor. Tüm bu sorunların çözümüne yönelik ne gibi çalışmalar yapılabilir ve eğitim sürecinde ne gibi önlemler alınabilir?

İLHAN DALKILIÇ (OTOMOBİL – İŞ GENEL BAŞKAN YARDIMCISI)

1- Tarımdan sanayiye geçen ülkelerde işsizlik büyük boyutlardadır. Türkiye gibi tarımdan sanayiye plansız programsız geçen ülkelerde ise işsizlik daha büyük boyutlara ulaşır. Artı programsız bir şekilde sanayii işkollarının kurulmasıyla bir karmaşa oluşmuş ve tarımdan sanayiye geçişteki programsızlık işsizliği çoğaltmıştır. Bunun yanısıra nüfus planlamasının da işsizlik üzerinde büyük etkileri vardır.

2- İşverenler işçilerin sendikalarına karıştıkları için, hangi sendikayı seçeceklerini ya da sendikasız olmalarını "tercih" ettiklerinden, aksine davrananları işyerinden öncelikle uzaklaştırıyorlar. Ayrıca işçilerin sendikadan bekledikleri sadece toplu sözleşme görüşmeleri'ni yürütmekle kalıyor. Oysa ki sendikalar işçi sınıfının ekonomik ve demokratik istemlerini sağlayabilecek araçlardan en önemlilerindendir. İşyerinde sendikaya salt ekonomik çıkarları için giren işçiler, işyerinde meydana gelen herhangi bir sorunda birlikte davranmadıklarından yani bana dokunmayan yılan bin yaşasın dediklerinden işveren karşısında güçsüz duruma düşüyorlar.

3- Üretimin her kademesine eleman yetiştirecek kurumlar, ülkemizde bulunmamakta, ayrıca sanayinin kendi iç dinamiğinde yetişen okur yazar ya da kısmen bilgili eleman nitelik ve niceliği, bu gereksinimi karşılayamamakta. Yapılması gereken üretim için kalifiye eleman yetiştiren kurumları ortaya çıkarmak bu görevde öncelikle büyük ölçüde devlet ve işverenlere düşmektedir. Bugün ülkemizde ortaokul ve lise'yi bitirmiş genç, işsiz dolaşmaktadır. Verilen eğitimin niteliği gereği bu işsiz gençlere iş verebilecek hiç bir resmi ya da özel kurum yoktur. Çünkü bunlar sanayii üretiminin hiç bir kademesinde kullanılamazlar ancak hizmet sektöründe iş bulma şansları olabilir. Güncel bir örnek; açılan devlet sınavlarında 100 kişilik boş yere bir stadyum dolusu işsiz sınava girmektedi . İşsizliği önlemede eğitimin rolünün büyük olduğu yadsınamaz ancak eğitimin taraflar eğiticiler ya da kurumlar tarafından verilmesi şarttır. Yüksek öğrenimin eğitim programlarına kabaca bir göz attığımızda tekellerin istemlerine uygun dersler hazırlandığını görürüz. Bu Y.Ö.K.'ün yüksek öğrenimin başında kalmasıyla sürüp gidecektir. Ve elit bir bilgili kesimin dışında yüksek öğrenimini bitiren gençliğin iş bulma olanağı hemen hemen hiç denecek kadar azdır.

CEVDET SELVİ (PETROL – İŞ GENEL BAŞKANI)

1- İşsizlik çok çeşitli biçimde tanımlanabilir. Örneğin, işgücü sunumunun (arzının) işgücü isteminden (talebinden) fazla oluşu, ya da istihdam olanaklarının çalışabilir nüfusa oranla daha az oluşu gibi. Ben özetle, yaşamak için çalışmak zorunda olanların, çalışacak iş bulamamaları olarak tanımlıyorum. Bir üretim aracına sahip olmayan, işletip faiz alacak hazır parası bulunmayan, kiralık evi, işyeri, hanı da olmayan, kısacası emeğinden başka hiçbir geçim yolu bulunmayan insanların, iş bulma kurumu kapılarında ömür törpülemesi, eğer bir hatırlı kişinin tavsiye kartına sahip değilse iş aradığı kapılardan ters yüz edilmesi kovulmasıdır işsizlik. Ve çağımızın en büyük yüz karalarından birisidir. Örneğin işkence ayıbından hemen hiç farkı yoktur. Kişiyi aç ve yoksul bırakmak işkencelerin en ağırıdır çünkü. İşsiz insan da açtır. Yalnız kendisi değil eşi ve çocukları da açtır. Onları doyuramamanın ızdırabı kendi açlığından da büyük işkencedir. Bu yönüyle işsizlik düpedüz işkencedir.

Bir ülkede, üretim kaynakları atıl bırakılır, harekete geçirilemezse, mevcut kaynaklar alabildiğine israf edilir, üretim dışı alanlarda harcanırsa, kaynak yaratıcı olunamazsa, istikrar adı altında ekonomik büyüme durdurulur, sanayileşmeden vazgeçilirse işsizlik olur.

İşsizliğin yapısallığını kabul etmiyorum. Kaynaklar israf edilmeden, yabancıların alıp götürmesine olanak verilmeden ve de yeni kaynak yaratıcı bir anlayışla ekonomik büyüme bedefleninse, bölüşüm adaletli olur, verim teşvik edilirse, kısacası insandan yana bir ekonomik politika izlenirse işsizliğin önlenebileceğine inanıyorum

2- Türkiye'de işsizlik dünyada ancak 1930 bunalımında görülen aşırı boyutlara doğru hızla tırmanmaktadır. Sendikamızın yaptığı araştırmaya göre gerçek işsizlik oranı % 20 dolayındadır. Bu gerçek, çalışabilir her (5) kişiden birinin işsiz dolaşması demektir. Üstelik her yıl işsiz sayısı azalmamakta artmaktadır. Bu işsizler nasıl yaşamakta, ne yiyip ne içmekte, nerede barınmaktadır. Yine sendikamız araştırmalarına göre, işsizlerin en az % 95'i dar gelirli emekçi yakınlarıdır. İşçi, memur, emekli, küçük esnaf çocukları, akrabaları ve yakınlarıdır. Yetersiz ücret, maaş ve gelirlere, bir de bu işsizler ortak olmaktadır. Bu yolla, son yıllarda satın alma gücü iyice azalan gelirler, daha da azalmakta, asgari ücret daha da ufalmaktadır.

Yürürlükteki yasalara göre işsizler sendika kuramazlar, kurulu sendikalara da üye olamazlar. Bunlar, toplumun kaderine terk edilmiş bireyleridir. Güçlü tanıdıkları olan, bu yolla zaten işsiz kalmayanlar bir

yana bırakılırsa, tek başlarına hak arama gücünden yoksun bırakıldıkları gibi, birleşmeleri, örgütlü hak arama yolları da tıkalıdır. Yıllarca okuyan, diploma alıp, çalışma özlemi ile piyasaya çıkan bir genç, iş bulamamanın acı gerçeği ile ilk şoku geçirmekte, gerçek yaşama kırgın ve umutsuz başlamaktadır. Planlı ve hızlı bir sanayileşme, yeterli ekonomik büyüme ile birlikte, Üniversite, Meslekokulları ve diğer öğrenim kurumlarında da halkınma ile uyumlu bir planlama yoluna gidilmedikçe, bu dram yaşanmaya devam edilecektir.

3- Diplomalı gençler, uzun bir işsizlik dönemini geçirmeden çalışma yaşamına atılamıyorlar. Okumak için çalışmak zorunda bulunanlar, eğer bir işe girme talihine erişmişlerse, okudukları sürece sendika üyesi olmalarını yasalar engellemektedir. Böyle olunca da onlara genellikle, askerliğini yapmış yetişkinlerden daha az ücret verilebilmekte, daha kolay işten çıkarılabilmektedir. Gerçi bu gün sendikalı işçilerin de işten çıkarılmaları zor değil. İşverenin tek yanlı bir kararı bu uygulamaya yetiyor. Tek caydırıcı unsur olan kıdem tazminatı da fon yasası ile kaldırılmak isteniyor. Ancak hiç olmazsa sendika üyeleri örgütlerinin hak arama olanaklarından yararlanıyor. Bu haktan yoksun olan öğrenciler işverenin istediği biçimde ve istediği sürece çalışmak, takdir edilen ücrete razı olmak, işten çıkarma tebligatını alınca da sessizce pılıyı pırtıyı toplamak zorunda kalıyorlar. Bu ve benzeri baksızlıkların düzeltilmesi için çağdaş demokrasinin tüm kurum ve kuralları ile işlerlik kazanması gereklidir.

Tüm öğretim gibi, Yüksek öğrenim de kesinkes parasız olmalıdır. Burslar yaygınlaştırılmalı, yurtlar çoğaltılmalı, beslenme, kitap v.s. parasız sağlanabilmeli, gençlere ayrıca çalışmak zorunda kalmadan da okuyabilme fırsatı verilmelidir. Elbette, sendikal hak ve özgürlükleri kısıtlayan tüm yasalar ve yasa maddeleri gibi, öğrenci işçilerin sendikalara üye olmalarını engelleyen hükümler de kaldırılmalıdır.

nisan devriminden cumhurbaşkanlığı seçimlerine

PORTEKİZ'DE ÖZGÜRLÜĞÜN ŞAFAĞI

Derleyen: YASEMİN ÇONGAR
MUSTAFA OKAN

Portekiz, içinde bulunduğumuz ay içinde 1974 Nisan Devrimi'nin yeni bir yıldönümünü yine coşkuyla kutlayacak. Salazar'ın 1928'de askerlerce iktidara getirilmesinden 1974'e dek yarım yüzyılı aşkın bir süre devam eden faşizm ortamında, Portekiz büyük bir mücadeleye sahne oldu. Zafere ulaşılmasına dek geçen sürede, anti-faşist temeldeki mücadele, kendi içinde oldukça çetin bir tartışma yaşadı. Faşizmi yıkan bu anti-faşist birlik, pek çok acı deneyle olgunlaştı ve zafere ulaştı. Birliğin oluşum sürecini kaplayan tartışmalar, birliği oluşturan farklı güçlerin tesbitlerinin geçerliliği, doğruluğu zaman içinde sınandı. Kimi tesbitler yaşamda karşılıklarını bulurken, kimileri de acı birer deney olarak tarihsel süreçte yerlerini aldılar. Sınama halâ sürüyor. 74 Nisan'ı yalnızca çok önemli bir adım olarak kalırken, yeni ve gene çok önemli gelişmeler, yeni adımların hazırlayıcısı oluyor. Önce 6 Ekim erken seçimleri, ardından gelen Cumhurbaşkanlığı seçimleri, son örnekleri oluşturuyor. 74'den sonraki Sosyalist Parti iktidarı, 6 Ekim seçimleriyle Sosyal Demokrat bir başbakana yerini bırakırken, hemen ardından gelen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Sosyalist Parti adayı Mario Soares başkanlık koltuğuna oturuyordu. Bu gelişmeler, kısa sürede büyük değişikliklerin yaşanması anlamına mı geliyordu? Öyle ya uzun yıllar iktidarda olan Sosyalist Parti, 6 Ekim seçimlerinden büyük bir oy kaybıyla çıkıyor, bir süre sonra yapılan seçimlerde ise Cumhurbaşkanlığını elde ediyordu.

Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesi tahminler, yorumlar yapılıyor, ince denge hesaplarıyla sonuç kestirilmeye çalışılıyordu. Bizim burada özellikle dikkat çekmek istediğimiz nokta; Sosyalist Parti adayını Cumhurbaşkanı yapan gelişmeler. Sonuçları, 'solun zaferi' gibi bir kalıp içinde tanımlayıvermenin ötesinde, bu sonuçların anlamlılığına ulaşabilmek gerekiyor. Bunun biricik yolu da 1974 Nisan'ına gelişi bilmekten geçiyor.

Portekiz'in bugünkü sınırları, aşağı yukarı 13. yüzyılın ikinci yarısında belirlendi. 1383-1385 Devrimi'nden sonra, kendi kıta fethini tamamlayan Portekiz, Venedik ve Cenevizlilerden nöbeti devralarak, denizaşırı seferlere başladı. Madere, Azorlar, Kap Verd adaları işgal edildi. Ardından Ümit Burnu'ndan Hint Adaları'na ulaşıldı. Avrupa'da bir süre ticaret merkezi olan Portekiz'in doğu politikası, Makao'da, Goa ve Timor'da silinmez izler bıraktı. Gene aynı sömürgeci çaba, Portekiz'i Yeni Dünya'ya da saldırıya yöneltti. Portekizliler çok geçmeden Brezilya'ya ayak bastılar ve burayı da çabucak sömürgeleştirdiler.

Portekiz'in bu ihtişamı İspanya'yı hırslandırdı. İspanya Kralı II. Filip, kendisini Portekiz'in de kralı olarak kabul ettirdi. Bu dönemde, Uzakdoğu'daki pekçok sömürge İngiltere ve Hollanda'nın himayesine girdi. 1807'deki Fransız işgalinin ardından, Brezilya bağımsızlığını ilan etti ve İmparatorluğun toprakları Afrikadaki sömürgelerle sınırlandırıldı.

19'uncu yüzılda, Portekiz'de muhafazakarlar karşısında birleşen liberal gruplar 1820'de zafer kazandılar, fakat iç savaşlar 1849'a dek sürdü. Liberaller ülkeyi modernleştirmek ve kapitalist Avrupayı katmak istiyorlardı. Savaş yavaş yavaş onlara bağlı bu büyük burjuvazinin gücü karşısında, küçük burjuva birimler ve halk yığınları özerk bir birimde örgütlenmeye başladılar. 1873'ten itibaren ilkin bir Cumhuriyetçi Parti, daha sonra da işçi hareketi içinde anarşizmi üstün kılmaya çalışan bir sosyalist akım oluştu. 1891 devrim bozgunundan sonra Cumhuriyet, terörist olaylar ve 5 Ekim 1910 devrimi ile doğdu. Anayasal çözüm olan cumhuriyet yönetimi ve beraberinde getirdiği siyasi reformlar, yapısal çözümler arayan kitlelerin gereksinimleri karşısında çok geçmeden yetersiz kaldı. Portekiz'in Birinci Dünya Savaşı'nda 1916'dan başlayarak İttifak Devletleri'nin yanında yeralması, sorunlarını büsbütün artırdı. 1918 ve 1920 yılları, büyük toplumsal hareketlenme yıllarıdır. Komünist Parti de işte bu hareketlenmenin içinde doğdu. Fakat bu dönemde işçi sınıfı anarkosendikalizmin etkisinde kaldığı için parti, sınıf yönetici durumuna ilk anda geçemedi.

Gerekli toplumsal ve ekonomik reformları getirmekten aciz, istikrarsız burjuva hükümetleri; emekçi kitlelere tek çıkış yolu olarak Güney Amerika'ya göçetmeyi bırakan durgun ortam; ülkenin kuzeyinde Braga da patlayan General Costa Gomez'in askeri darbesinden sonra, Mussolini İtalya'sından ve Riviera de Primo İspanya'sından esinlenen, dogmacı katoliklikle yoğrulmuş faşist hareketin iktidara gelmesini kolaylaştırdı. Askerler, kamu maliyesini düzenlemesi için Coimbra Üniversitesi profesörlerinden Salazar'ı çağırdılar. Antonio Salazar 1928 yılından ölümüne kadar iktidarda kaldı. 1933 Anayasası Portekiz faşizminin temeli olan ve Frankist ayaklanmada önemli rol oynayan korporatist devleti oluşturdu.

Zaferin Garantisi Birlik

Portekiz ya bağımsızlığı, ya yabancı güçlere bağımlılığı; ya demokrasiyi, ya faşizmi seçecekti. Halk yığınlarının seçimi ise açık bir biçimde demokrasi ve bağımsızlıktan yanaydı. Bu seçimin hedefine ulaşabilmesi için ilk yapılan, bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinde Portekiz halkının beraberliği, yani bütün ilerici, yurtsever güçlerin vatana ihanet eden faşizme karşı ulusal kavgası parolasının ortaya atılması oldu. İşçi sınıfı, bu ulusal birliğin temeli ve öncüsü olacaktı.

Peki işçi sınıfının tek cephesi nasıl gerçekleştirebilecekti? Bunun yanıtı da şöyle verildi: "tek cephenin, ancak örgütsüz kitlelerin acil sorunları için verdikleri günlük mücadelelerinin örgütlü kesimle bütünleşmesiyle gerçekleşebileceği" belirtildi.

Ancak bu birlik ne kolay sağlandı, ne de bugünden yarına oluştu. İşçi sınıfının birliği, tek cephenin siyaseti, küçük kavgalar ve küçük hareketlerle başladı. Ve büyük kitle kavgaları için gerekli koşullar ve cephe birliği böylece yaratıldı.

Bu stratejinin tesbiti üzerine pekçok eleştiri yapıldı. Bazıları bu küçük hak arama mücadeleleriyle kitlelerin gerçek bir tatmine ulaşamayacaklarını, hatta daha da kötüsü, onların bu tutumunun faşizmi güçlendireceğini öne sürüyorlardı. Diğerleri, bu küçük hareketlerin asla büyük kitle kavgalarına dönüşemeyeceğini ve daima illegal nitelik taşıyacağını söylüyorlardı.

Fakat deneyler, yaşananlar tüm bu varsayımların tam tersini gösterdi. 1941-42 yılları Portekiz işçi ha-

reketinde ve faşizme karşı verilen mücadelede yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. 1942 Ekim-Kasım grevleri, hükümetin ücretleri yükseltmesi, işgününün uzatılmasından vazgeçmesi ve tutuklu emekçilerin büyük bölümünü serbest bırakmasıyla sonuçlandı. Bu grevleri, 1943 Temmuz ve Ağustos'undaki grev dalgaları izledi.

Tüm bu gelişmeler sırasında yaşananlar, bir takım sorunları ve soruları da kendi içinde taşıyordu. Ordunun tavrı ne olacaktı? Çünkü demokratik muhalefet'in ordu içindeki eylemleri yeterli düzeyde değildi. 1000 adet basılan Kızıl Bahriyeli adlı illegal gazetesiyle ORA (Devrimci Deniz Kuvvetleri Örgütü) 1936 yılında yıkıldı. ORE (Devrimci Kara Kuvvetleri Örgütü) de yok oldu. Ordu içindeki çalışmaların eksikliğinden kaynaklanan bu gelişmelerin olumsuz sonuçları, Temmuz-Ağustos grevlerinde kendisini göstermişti. Bu tesbitten gerekli sonuçlar çıkarıldı:

1- Birçok durumda emekçilere yönelen baskı önlenemezdi, çünkü ordu içi örgütlenme zayıftı.

2- Geniş ölçekli bir ulusal devrimci askeri örgütün kurulmasına başlamak için gerekli koşullar hazırdı.

Anti-faşist birlik hareketi iki temele oturtulmuştu. Biri Anti-faşist Ulusal Birlik Hareketi (MUNAF), diğeri de Demokratik Birlik Hareketi (MUD) idi. MUNAF ve MUD'un bir dönemdeki yetersiz çalışması pekçok eleştiri ve tartışma yarattı. Kimi eleştiriler, MUNAF ve MUD'un işlevsizleştiğinin savunulmasına dek uzanıyordu. Ancak MUNAF ve MUD giderek kitlesel yaygınlığa ve etkinliğe çok geçmeden ulaştı. Gençliğin Demokratik Birliği Hareketi, MUD'un en iyi örgütlenmiş ve en geniş kesimlerinden biriydi. 20 bin üyeleriyle, düzenli bülten yayınlarıyla Portekiz gençliğinin geniş kesimlerini ilgilendiren eylem ve hareketinin çeşitliliğiyle MUD en önemli gençlik kitle hareketini oluşturuyordu. MUD her türlü baskıya ve olumsuzluğa karşın kendisini sürekli yenilemeyi ve çoğaltmayı bilmiş, her eğilimde, özellikle de Katolik birçok genç örgütle bütünleşmiştir.

Salazar Hükümeti'nin gayri-milli politikası karşısında Portekizli demokratların tek çıkış yolu olarak netleştirdikleri; birleşmek, örgütlenmek ve mücadele etmekti. Peki birleşmek ne demekti?

Birleşmek; karşılıklı saygı ve yardım temeli üzerinde bütün demokratlar arasında işbirliği ve dostluk bağlarını sağlamlaştırmaktı.

Birleşmek; varolan kararlı anti-faşist örgütler ve partilerle ilişkileri güçlendirmekti.

Birleşmek; eri mücadeleci anti-faşistlerin ve ulusal siyasi güçlerin koalisyonu olan, Ulusal Birlik Hareketi'ne (MUNAF) bütün eylemlerinde yardım etmek ve desteklemekti.

Birleşmek; buna henüz katılmamış dürüst Portekizlileri birliğe çağırmaktı.

"İnsanları geçmişlerindeki hatalarıyla katı bir şekilde bağlamamalıdır" ve bizi birbirimizden ayıran şeyler bizi birbirimize bağlayan şeylerle asla kıyaslanamaz" şeklinde belirlenen temel ilkelerde anti-faşist birlik hareketi, kitleselliğe doğru önemli adımlar attı.

Portekiz'i faşizmden kurtarmak için birlik hareketi, her meslekten, her nesilden, her dini ve siyasi inançtan, kadın erkek tüm Portekiz halk kesimlerinden unsurlar kazanmakla, Portekiz sömürgelerinde taban ve güç bulmakla, birlik hareketinin canlı bir varlık hale gelebileceği gerçeği birliği oluşturan tüm ilkelerin önünde duruyordu.

1965: Bir son durum değerlendirmesi

1965'teki 6'ncı kongresinde Komünist Partisi, Birlik Hareketi'ni ve Portekiz'in içinde bulunduğu son durumu değerlendirirken kısaca şu saptamalarda bulunmuştu:

"Ekonomik durum, tekellerin giderek artan hakimiyeti altındadır. İç pazarın sınırlı oluşu, sanayileşmenin dış pazara yönelmesine yol açmakta, ve bu da İngiltere'nin başını çektiği Avrupa serbest değişim bölgesine ve Batı Alman tekellerinin aslan payını kendilerine ayırdıkları Ortak Pazar'a umut bağlanmasına neden olmaktadır. Gine, Angola ve Mozambik'te sürdürülen sömürge savaşlarının neden oldukları güçlükler yüzünden Portekiz'in emperyalizme satılması daha da hızlanmıştır.

Bu savaşlar, Portekiz halkını sömürge savaşlarının özgürlükçü niteliği hakkında aldatmaya çalışan faşizmin kendisini de tehlikeye sokmaktadır. Rejim, bu durumda, şiddet ve terörü iki misline çıkararak kurtulmayı ümit etmektedir."

Ayrıca birlik sorunları, üzerinde de ısrarla durulmaktaydı.

Salazarsız Salazarizm

1918 yılından beri, ülkeyi yöneten Salazar, kendisini iktidardan uzaklaştıran bir beyin kanaması geçirmişti. Devlet Başkanı Amiral Americo Tomas, 1968 sonunda, son zamanlarda biraz geri planda kalan sadık yaverlerinden birini, hükümeti kurmakla görevlendirdi: Marcelo Caetano'nun sahneye getirilmesi, dışarda olduğu kadar Portekiz'de de rejimin liberalleşmesi yönünde atılmış bir adım görünümünde tezgahlanmıştı.

Ancak bu yılların çok belirgin bir özelliği vardı ve bu özellik Marcelo Caetano'nun "liberalleşme" manevralarının bedelini pahalı ödemesine yolaçtı. Sözkonusu özellik, demokratik hareketin, halk mücadelesinin artık iyice kızışmış olmasıydı.

Faşist kampta ise, tekelci burjuvaziyi, içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarma konusunda çeşitli görüşler vardı. Fakat çeşitli faşist gruplar arasındaki ilişkinin niteliği, iktidar mücadelesi değil, Caetano etrafında diktatörlüğün devamını sağlamak amacıyla "kutsal ittifak"ı gerçekleştirmekti.

Caetano'nun siyasetinin dış gönüşüne gelince, Caetano kendisini

dinamik, yenilik taraftarı ve girişken göstermeye çabalamakta idi. Bunun arkasında, faşizmi savunma çabası ve siyasi bir gerileme gizlenmekte idi. Caetano'nun yenilikçi ifadelerinin büyük bir bölümünün, yalan ve aldatıcı da olsa, halk kitlelerinin ve demokratik hareketin itham ve taleplerine cevap arar nitelikte olduğu farkedilir. İşte demagoji buydu. Bu, rejimin güç bir anında, zaman kazanıp kadrolarını yenileyebilmek, yeni savunma hatları çekebilmek için uygulanan bir geri çekilme taktiğiydi. Görünüşe bakıp aldanmamak ve faşist rejimin bu durumda savunmaya çekildiğini anlamak, demokratik hareket için çok önemli bir sorundu.

Durum böyle kavranınca, doğru tutumun, bazılarının önerdiği gibi Caetano'nun teşebbüslerinin sonucunu beklemek olmadığı, fakat yüreklice saldırıya geçmek olduğu anlaşıldı.

Liberalleşme demagojisinin, rejim bunalımının derinleştiği bir anda, kitleleri yanıltmaya, onları iktidardeki sınıfların faşizme son vereceğine inandırmaya, muhalefeti bölmeye, hayaller yaratmaya, halk mücadelesini durdurmaya ve böylece faşist devletin yapısını güçlendirmeye çalıştığı doğrulanırken, "liberalleşme" bir demagoji değil, özgürlüklerin giderek yerleşmesini getirecek bir siyasettir, gerçek bir liberalleşmedir diyen pek çok "muhalif" de vardı. Bunlardan biri de, şimdiki Sosyalist Cumhurbaşkanı Mario Soares idi. Soares, faşist manevrayı "liberalleşme hareketi" diye niteleyerek, "yapısal nedenlerin" sonucu olan bu "hareketin" etkin bir "evrimi" temsil ettiği gerçeğinde ısrar ediyordu. "Evrim, dilediğimiz kadar hızlı değildir, fakat umutsuzluğa düşmek için neden görmüyorum" demekteydi.

Baş Sorun: Sömürge savaşları

Sömürge savaşlarını ekonomik ve siyasi sonuçlarıyla birlikte değerlendirmek gerekiyor. Sömürge savaşlarıyla sözkonusu olan yalnızca Angola, Mozambik ve Gine halklarına karşı değil, aynı zamanda Portekiz halkına ve özellikle esir tacirlerinin çıkarlarını savunmak için, savaşmaya zorlanan Portekiz gençliğine karşı bir eylemdi. Sömürgeci baskı ve savaşla geçen hergün, Portekiz için daha çok mahrumiyet, daha çok mücadele, emperyalizme daha çok bağımlılık demekti.

Açık olan gerçek, Portekiz sömürgeciliğine bağımlı olan ülkeler gerçekten bağımsız ve özgür olamadan Portekiz'in de gerçekten bağımsız ve özgür olamayacağıydı.

1974 Nisan günlerine doğru

1973 sonlarında ve 74 başlarında, uzlaştırıcı bir liberal gibi görünen Marcelo Caetano'yu iktidardan uzaklaştırmak için faşist bir sağ komplodan sözediliyordu. Portekiz'de olduğu kadar dışarıda da, Salazar'ın önce hastalığı, sonra da ölümü üzerine Caetano'nun getirilmesi gerektiğinde, kamuoyunda kendisinin demokrasiye geçişi gerçekleştirecek ilerici bir adam olduğu düşüncesini yayabilmek için hiçbir şeyden sakınılmadı. Fakat Caetano, selefinin problemleriyle boğaz boğaza geliverdi. Avrupa'nın en fakir ülkesi için müthiş bir savunma bütçesi ve ülkesinden uzakta, güç iklim koşullarında savaşmaya zorlanan aşırı geliştirilmiş bir ordu.

1969-70 senelerinde başlayan ekonomik kriz ve petrol sorunu da Portekiz ekonomisine ağır bir darbe indirdi. Ekonominin çöküşü, başkentte, grevlerde, gösterilerde ve işçi sınıfı sendikal hareketinin bariz yükselişinde somutlanan güçlü bir toplumsal hareketlilik havası getirdi.

Sömürge savaşı, gençliğin savaşa karşı tepkisi başka bir düzeyde kriz yarattı: Savaştan firar bir kitle olayı haline geldi. Askerlerin, hatta subayların firarı, ülkenin bütününün bilinçlenmesine katkıda bulundu.

Sona ilişkin göstergelerden biri de, rejimin propaganda çalışmalarına rağmen uluslararası tecritinin tamamlanmasıydı.

1973'te bir önceki seçimin aksine birleşmeyi kabul eden katoliklerin ve nihayet halkların bağımsızlık haklarını tanıyan sosyalistlerin yanında, komünistler birleşik muhalefetin programını dinlemeye gelen binlerce insanı yasal olarak bir araya getirebildiler. Birleşik muhalefet, 1977 yılında, demokratik muhalefetin üçüncü kongresinde oluşturuldu. Bu oldukça önemli bir olaydı. hareketi ise;(Hareket adı çok önemlidir, çünkü her zaman halk muhalefeti Hareket adı altında oluşturulmuştur ve çalışma diğer halk örgüt biçimleriyle paraleldir.) genç subayları etkileyen bu bareket, darbeci

bir nitelik gösterenediyse de bu, yüzlerce subayı kapsayan bir kitle hareketidir. Beceriksizliklerine rağmen (1974 Mart'ında ilk ayaklanma denemesi) devlet iktidarının bunu bozacak güçte olmayışı, faşizmin çözülme derecesini göstermektedir. Bazı general rütbesindeki subayların da hareket içinde bulunması (bu subaylardan en önemlisi Spinola'dır) belli bir bağımlılıktan çok birlikte çalışma biçiminde yorumlanmalıdır. Silahlı kuvvetler hareketinin amacı iki yönlüdür: demokratik rejimin yerleştirilmesi ve sömürge savaşlarına son verilmesi.

Ortak ve kesin amaca dayanan ve şimdiye dek sıralanan koşullar altında 25 Nisan sabahı ilk askerler Lizbon sokaklarında belirince bir saat içinde halk onlarla kaynaştı, faşistleri kırdı, olası tüm manevra arı önledi ve yeni rejimin duyarlı noktası olan, silahlı kuvvetlerle halk arasındaki bağlılık gibi nazik bir sorunu pratikte gerçekleştirdi.

Son seçimler, Birlik ve gerçek tehlike

Faşist diktatörlüğün devrilmesinden sonra, elbette ki gericilik sessiz kalamazdı. Kalmadı da Ekonomik yaşamı felce uğratmaya ve yaşamsal önemi olan merkezleri sabote etmeye çalıştı. Toplumsal çatışmaları arttırma uğraşı verdi. Emekçileri, silahlı kuvvetlere karşı ayaklandırmaya çalıştı.

O günlerde bir başka tartışma konusunu da radikal grupların tehlikesi oluşturuyordu. Oysa radikal grupların, gerçekte gericiliğe ve faşizme yarayan tavırları, ancak karşı-devrimle ittifaka girdiğinde bir tehlike oluşturabilir.

Özgürlükler için ise gerçek tehlike sağdan gelmekteydi ve bu gerçekle mücadele, faşizm, karşıdevrim ve sağ üzerine yoğunlaştı.

Bu tartışmadaki temel doğrular, bugün için de geçerliliğini koruyor. Son seçimlere yönelik sağlıklı bir değerendirmeyle bu gerçeği görmek olanaklı.

Önce 6 Ekim erken seçimlerine dönelim. Bu seçimler, son dokuz yıllık dönemde birbirini izleyen koalisyon hükümetlerinin giderek Nisan Devrimi çizgisinden sapıp, sağa kayan bi politika sürdürmelerine gösterilmiş bir tepkiydi aslında. Sosyalist Parti (SP) nin, Portekiz siyasal yaşamında ortanın sağındaki yerleri tartışma götürmeyecek denli belirgin olan Sosyal Demokrat Parti (SDP) ile Sosyal Demokrat Merkez (SDM)'nin katılımıyla oluşturduğu koalisyon hükümetleri, son olarak da sosyal demokratların ayrılmasıyla bozulan SP-SDP işbirliği, hakkın gözünde politik olarak zaten iflas etmişti. İşte 6 Ekim erken seçimlerinin yapılması da, herşeyden önce SP-SDP koalisyonunun, politik açıdan SDP ağırlıklı ve Nisan Devrimi ile gelen temel demokratik kazanımların yitirilmesine yolaçabilecek karşı-devrimci planlarının yarıda kesilmiş ve boşa çıkarılmış olmasıydı. Seçim sonuçlarında, SP'nin toplam 850 bin oy ve parlamentoda 44 sandalye yitirmiş olması, özellikle SP'nin ve Genel Başkanı Soares'in sağcı politikaların geliştirilerek, karşı-devrimci sürece hizmet edilmesindeki sorumluluğunun ne denli büyük olduğunu ortaya koymuştur. Gerçekte seçim sonuçlarının, diğer partiler açısından da incelenmesi, halkın gerçek tehlike olan sağ'a karşı bilinçli bir birlik içinde hareket etmiş olduğunu, gösterecektir. Her iki sağ parti, SDP ve SDM kitle tabanlarını genişletmeyi başaramamışlardır. SDP 190 bin oy kazanmış görünmektedir, ancak bu oyların 130 bin kadarı eskiden SDM'ye oy veren seçmenlerden gelmiştir. Bu nedenle her iki sağ partinin aldıkları toplam oyun yüzdesi değişmemiş, yüzde 39 düzeyinde kalmıştır. 1983 yılında Sosyalist Parti'ye kayan 500 bin oyun hiçbir şekilde SDP ve SDM'ye geri dönmemiş olması da dikkat çekicidir. SP'nin 6 Ekim'de yitirdiği oylar ise yeni kurulan ve kurulmasıyla siyasal parti kalıplarında kayda değer bir değişmeye neden olan Demokratik Yenileşme Partisi (DYP)'ye kaymıştır büyük ölçüde. DYP'nin beklenenin üstünde başarı göstermesi de, Komünist Partisi'nin seçim öncesi belirlemeleri'ni doğrular nitelik taşımakta, SP'nin sağcı yönsemelerinin sol eğilimli yen bir partiye oy kaptırmasına *neden* olğunu göstermektedir. DYP'nin üzerine oturduğu nesnel potansiyel, SP'nin uzlaşmacı tavrı sonucu ortaya çıkmıştır. Yani 6 Ekim seçimleri,Portekiz'de sağ politikaların ve bu politikalara dayanan eski hükümet sisteminin çökmesi, Nisan Devrimi'nin çizgisine oturtulacak yeni bir demokratik rejime giden yolun aralanması anlamına gelmiştir, Çünkü artık gerek sağ partiler, gerekse Mario Soares yönetimindeki SP için açık olan birşey vardır: Sağ politika oy kaybı demektir. Halk, sağcı eğilimleri benimsememekte, Nisan Devtimi'yle ilk halkaları atılan demokratik kazanımlar zincirine sahip çıkmaktadır.

İşte bu noktanın kavranması, Portekiz'de 6 Ekim seçimlerini izleyen ikinci önemli siyasal olay, Cumburbaşkanlığı Seçimleri'ni ve bundan sonra siyasa sahnede olabilecekleri anlamamıza yardım edecektir.

Bilindiği gibi, Portekiz Cumburbaşkanlığı Seçimleri'nin ilk tur oylaması 25 Ocak'ta, ikinci tur oylama ise 17 Şubat'ta yapıldı ve Sosyalist Parti Genel Başkam Mario Soares, ikinci turda sağın adayı Freitas do Amaral'ı geçerek Cumhurbaşkanı seçildi. Sosyal-demokratlar a diğer tüm tutucu çevrelerin ve en önemliai Başbakan Anibal Cavaco Silvanın açık desteğine sahip Amaral karşısında Soares'i galip getiren oy amanın politik açıdan en önemli yanlarından biri de, hiç kuşkusuz, KP'nin Soares'i desteklemiş olmasıydı. Soares'i 6 Ekim öncesinde sağa verdiği tavizlerden dolayı en etkin biçimde kınayan Komünist Partisi, gerek 6 Ekim seçim sonuçlarının doğru bir değer endirmesi, gerekse gene bu sonuçlar bağlamında Soares'in sağa taviz vermeyi sürdürmesinin yapacağı en büyük bata olacağının kamuoyu genelinde an aşılması üzerine, özgürlükler karşısındaki gerçek tehlikeye, yani sağ'a karşı birlik yolunu seçmiştir. Birinci turda KP'nin desteğine sahip olmayan Soares'in ikinci turdaki başarısında kuşkusuz bu desteğin payı büyük olmuştur. Bu destek, gerek Nisan Devrimi öncesindeki mücadeleden, gerek 1974'te belirlenen devrimci çizgiden, gerekse son dönemde sağa karşı izlenen kararlı politikadan ayrı düşünü emeyecek bir sorumluluk örneği olarak geçecektir tarihe.

ANC Başkanı Oliver Tambo
Fotoğraf:GORHAN UÇKAN

ANC Başkanı Oliver Tambo "Irkçı rejim yıkılana dek silahlı direniş sürecek"

STOCKHOLM/Gürhan Uçkan/ — *Stockholm'de geçtiğimiz şubat ayı sonunda açılan "Irk ayrımcılığına karşı halk parlamentosu" na katılmak için gelen ANC—başkanı Oliver Tambo, ayağının tozuyla yaptığı basın toplantısında, "Ülkeme döneceğim gün yakın," dedi ve hemen ekledi: "Ne ki henüz tarih veremem."*

ANC'nin Zambia'nın başkenti Lusaka'daki yönetim merkezinden gelen Oliver Tambo, ırk ayrımcı yönetim ile karşılıklı görüşmeler yapılması konusunda oldukça çekimser. "Botha yönetimi ile görüşme yapılsa bile, anlaşmak olanaksız.Çünkü biz, başta Nelson Mandela olmak üzere tüm liderlerimiz özgürlüklerine kavuşturulmadan görüşme masasına oturamayız. Ayrıca ırkçıların, verdikleri sözleri tutmadıklarını biliyoruz. Mozambik ile anlaşma imzaladılar ama hiçbir şey değişmedi. Yine saldırıyı sürdürüyorlar, sabotaj yapıyorlar."

"Görüşme masasına oturulursa, silahlı direnişe ara verir misiniz?"

"Kesinlikle hayır. Silahlı direnişe, ırk ayrımcı rejim ortadan kalkana dek ara verilmeyecektir. Tarih boyunca bu hep böyle olmuştur. Vietnamlılar Amerikalılarla görüşme yaparlarken, Mozambikliler Portekizlilerle tartışırken hep sürdü silahlı eylem. Mutlak sürmelidir de."

Oliver Tambo, başta İsviçreli bankerler olmak üzere, Batı'nın tüm bankalarını, Pretoria'nın kredi istemini geri çevirmeye çağırıyor. Bilindiği gibi Botha yönetimi, giderek güç duruma düşen ekonomik düzeni canlandırmak için büyük bir dış kredi gereksinimi içinde. Geçtiğimiz yılın son iki ayı içinde artırdıkları dış gezilerini büyük bir gizlilik içinde sürdürmekteler.

Bir İsveçli gazeteci, Palme hükümetinin ANC'yi söz ve ekonomik yardımla desteklediğini ama Güney Afrika'daki İsveç şirketlerinin varlığını önleyemediğini belirtiyor. ANC—başkanının bu konuda görüşü açık:

"Biz İsveçli şirketlerden, Güney Afrika'daki yatırımlarını geri çekip, başka ülkelere götürmelerini istiyoruz. Irk ayrımcı düzende iş yapmak, düzenin ayakta kalmasını güçlendirmek demektir. Bu da giderek o rejimin bir parçası haline gelmelerine yol açar."

Oliver Tambo, Desmond Tutu'nun Botha ile görüşme isteğinin geri çevrildiğini, basın toplantısı sürerken öğreniyor. Yorumu şöyle:

"Botha insanları konuşarak hapiste tutamaz. Onunla anlaşmaya çalışmak boşunadır. Bu nedenle, Sayın Tutu'nun girişimi sonuç vermedi."

Güney Afrika'da çoğunluk yönetimi kurulduğunda nasıl bir ülkenin model alınacağı soruluyor:

"Güney Afrika halkı, kendi geleceğini kendi saptayacaktır. Şu ya da bu ülkenin model alınması söz konusu değil. Ne ki, tarih boyunca çeşitli ülkelerin geçirdikleri deneyimlerden yararlanılacaktır."

"Çoğunluk yönetiminde beyazlara yer var mı?"

"Biz insanları, ırk ve kökene göre ayırmıyoruz. Güney Afrika'da yaşayan herkes Güney Afrikalıdır. Çoğunluk yönetiminde de, tüm Güney Afrikalılara yer olacaktır."

Basın toplantısından hemen sonra ANC—başkanıyla tanışıyoruz. Irk ayrımcı rejim ve sürdürülen kurtuluş savaşına değgin dergimizde yer alan özel bölüm ve çeşitli diğer çalışmalar, kara liderin çok ilgisini çekiyor:

"Yazılan her sözcük, yükseltilen her ses, bizim savaşımıza güç katıyor. Direnişimizin hiçbir halktan uzak olmaması bizi çok sevindiriyor. Ankara'daki dostlarıma benden çok selâm!"

NAZIM HİKMET

SANAT ve EDEBİYAT ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

SANATIN TÜRLERİ VE ÖZELLİKLERİ - 1 (ŞİİR)

1.

Sen de bilirsin ya, insanlar, sanat verimi olarak, ilkönce nesir değil, şiir yazmışlardır. Fakat yazdıkları şiirleri müzikle birlikte okumuşlar. Galiba bundan dolayı da, şiir ölçülü, vezinli olmuş. Müzikle şiirin birbirinden ayrılması, şarkı halinde, yahut bir alet refakatinde *(çalgı eşliğinde)* söylenmeyen şiir, nisbeten yenidir. Şiir, böylece, edebiyatın ilk şeklidir. Bu edebiyat şeklini öteki edebiyat şekillerinden ayıran şekil özelliği ölçülü, vezinli oluşundadır. Bugün, şiir dediğimiz ve vezinsiz, ölçüsüz, serbest yazıldığını iddia ettiğimiz şiirler de vezin ve ölçülüdür. Ben henüz, ölçüsüz yazılmış şiire rastlamadım. Yalnız ölçüler arasında fark var. Armonili bir müzik parçasında da ölçü vardır, zencilerin tamtamında da. Aruz vezni de, hece vezni de (bizim edebiyattan konuştuğunuza göre değil, hemen hemen bütün dünya edebiyatında ya aruz prensibine *(ilkesine)*, ya hece prensibine dayanan eski, esas ölçüler vardır) evet, aruz vezni de, hece vezni de, serbest vezin yahut vezinsizlik de (!) vezin çeşitlerinden başka bir şey değildir. Aralarında, pratikte, fiiliyatta birinden ötekine geçmeyi yasak eden duvarlar da yoktur. Vezinsiz yazdığını iddia eden, mesela Orhan Veli, hakikatte çok basit bir serbest vezinle yazmaktadır ve bu basit serbest vezinin içinde aruz ve hece vezninin unsurları vardır. "Yazık oldu Süleyman Efendiye" mısrasında aruz vezninin en iptidai unsurunu görmemek için kör olmak lâzım. Bir de, serbest vezinde bizim köylü hece vezninin unsurlarını kullanarak şiir yazan serbest vezinci şairlerimiz var. Yine Orhan Veli örneğini alırsak onda İstanbul'da çıkmış esnaf türkülerinin hece vezni unsurlarını da görürüz. Bütün bunları şunun için yazıyorum: Şiir, şekil bakımından, nesirden, ölçülü, vezinli oluşuyla ayrılır. (Benim kullandığım vezinde de zaman zaman, muhtevaya göre aruz yahut hece vezni unsurları vardır, fakat ben öyle sanıyorum ki, serbest vezinde, birçok yazılarımda, bugünkü serbest vezincilerden, yazının heyet-i umumiyesindeki ahenge, armoniye de önem vererek ayrılırım. *Mamafi bu ayrı bir bahis, başka sefere, istersen, konuşuruz.*]

Şimdi şiirin, şekil bakımından, en önemli özelliğini, yani vezinli oluşunu bu suretle tesbit ettikten, şiir vezinli bir edebiyat çeşididir, dedikten sonra, başka bir şekil özelliğine gelelim: Kafiye. Kafiye şiirde bazı memleketlerde sonradan çıkmış, sonradan getirilmiş bir unsurdur. İlk Yunan şiirleri kafiyesizdi sanıyorum. Bu suretle kafiyesizlik de ilk bakışta yeni bir şey değil, çok eski bir şeydir. İşe derinden bakacak olursak, kafiye dediğimiz şey ölçü sonlarında, yahut satır sonlarında- ana battıyla- kullanılan ve bunların birbirine uygun bitişlerini sağlayan bir teknik işidir. Fakat bu teknik işi kendi zaddına dönmek suretiyle de aynı vazifeyi görmektedir. Misal vereyim: Kafiyesiz, fakat başarıyla yazıldığı kabul edilen hiçbir şiir gördün mü ki, satırlarının sonu, meselâ hep "geldi", "verdi", "dedi", yahut hep "i", hep "en", hep "on"la bitsin. Ve yüz elli satır, yahut beşyüz mısra hep böyle, kafiye olmadıkları, hatta oldukları halde aynı sesle biterse onlara başarıyla yazılmış diyebilir miyiz? Kafiyeyi toptan inkâr edenler, bunu muhtevanın icabı değil de, bir prensip meselesi sayanlar bile, gerçekte, satırlarının sonlarındaki sesleri ayarlamaktadırlar. Bak senin "Jerminal" şiirinde bile, ana satırların sonları böyle ayarlanmıştır, bilerek, yahut bilmeyerek. Bunu bilerek yaptıysan daha iyi. İşte: m, mız, dik, ceğiz, mek, dük, ve. Böylelikle hakikatte prensip bakımından kafiyesizlik de yoktur yani satırların sonunu hesaplamamak, bu sonları düşünmemek yoktur. O halde, şekil bakımından şiir, öteki edebiyat çeşitlerinden, vezinli ve kafiyeli oluşuyla ayrılır. Bu çok eski bir tariftir, lâkin bir tarifin eskiliği onun yanlışlığını gerektirmez.

Şimdi gelelim şiirin muhteva bakımından tarifine:

İnsanlar henüz edebiyatta nesre ulaşmadan önce, tabiat ve cemiyet dahil, dış alemden aldıkları intibaları ve iç alemlerinin tahassüsatını, bu alemlerin meselelerini şiirle söylemişlerdir. O devirlerde, hattâ yakın devirlere kadar, şiir hemen hemen her tahassüs ve bilgi sahasını içine almış bulunuyordu. Böylelikle, şiir denilen edebiyat çeşidi en geniş sahalara sahipti. Sonraları, burda izahı çok uzun sürecek çok çeşitli sebepler yüzünden şiirin çalıştığı saha daralmış ve sırf şairaneliğe inhisar etmiştir. Ve ortaya çıkan hassasiyet anlamına gelen bir şiir sözü çıkmıştır. Bu bakımdan bir *çok hikâyelerde, romanlarda, şiir birinci plana* geldiği halde, birçok şiirlerde nesir ön plana geçmiştir. Bu bize şunu gösteriyor, güzel sanatlarda, muhteva bakımından şiirle nesiri, onun sahası şuraya kadar, yahut şudur, ötekinin ise ancak şu diye Çin Seddi'yle birbirinden ayıramayız. Mesele, aynı muhtevayı ana hattında şiirin imkânları yahut nesrin imkânlarıyla vermektedir. Her iki imkân da budutsuzdur. Sana bir örnek vereyim. Benim 'Manzaralar'.

Benim *Manzaralar*'ı ben nesirle de yazabilirdim. Fakat o zaman teknikçe aynı muhtevayı yirmi ciltte vermek gerekirdi. Şiirin imkânları ise onu, aynı muhtevayı dört ciltte yazmamı mümkün kılacaktır. Bilmem anlatabiliyor muyum? Ben şahsen güzel sanat bakımından edebiyatta, şiir yalnız şu işle, nesir ise şu işle uğraşır diye bir fark görmem. Edebiyatta şiir de, nesir de dış ve iç âlemlerimizi kendilerine has teknik imkânlarla veren iki vasıtadır. Meselâ, Gorki'nin en büyük meziyetli kusuru hikâyelerinin çoğunda şiir tekniğini kullanmadığı halde şiir imkânlarını kullanmış olmasıdır. Bu bakımdan da şiir yazmayan en büyük şairlerden biri de odur. Akif için (nisbetler muhafaza edilmek şartıyla) aynı şeyin tersini söyleyebiliriz...

Şimdi gelelim şu benim rubailere:

Şimdi seninle rahat konuşabiliriz: Gerçekten şair olan, sanatkâr ve usta olan hiçbir insan, kendisini inkâr etse dahi, vezinsiz ve kafiyesiz şiir yazmamıştır, çünkü böyle bir şey yapınca bir şiir imkânıyla nesir yazmış olur. Rubailerde kafiye unsuruna önem vermek lâzım, çünkü bunlar, en felsefîleri ve lirikleri bile şiirde bir çeşit polemik, didaktik silâhlardır. Kolay ezberlenmeleri gerekir. Derli toplu, ama çok derli toplu olmaları şarttır. Klasik kafiye bu kolay ezberlenmeyi ve derli topluluğu bir kat daha mümkün kılar. Ama bazan da klasik kafiye unsuru yerine daha modern kafiye unsuru da kullanılabilir...

2.

Elbetteki şiirde hayal kuvveti, şairane muhayyile kudreti *(hayalgücü)* olmalı, doğru. Elbette ki şiirin içinde resim, müzik, mimarlık, heykeltraşlık unsurları olmalı. Fakat bütün bunlar eninde sonunda şekle aid meselelerdir. Ve şekil bakımından şiiri tahdit etmek *(sınırlandırmak)* şiir yalnız musikidir, şiirde resim olmamalı falan gibi müsbet yahut menfi mutlak kaideler *(kurallar)* koymak bence ne kadar yanlışsa, şiirin muhteva bakımından sahasını tahdid etmek de o kadar yanlıştır. Bundan dolayı şiir nedir sualine verile-

cak tarafdık -şekil bakımından şudur: vezinli en geniş manasıyla vezin- kafiyeli - en geniş manasıyla kafiyesizliği de içine alan manada- sözdür. Tarif gayet klasik ve beylik ama, birçok beylik tarifler gibi -bence- doğru.

Bu tarife yapılan itiraz doğrudur. Her kafiyeli, vezinli söz şiir midir? Hayır. Değildir. Ama bunun böyle olmaması, tarifin yanlışlığına delâlet etmez. Çünkü her tarifin böyle bir tarafı vardır. Mesele, kötü şiir, orta şiir, iyi şiir, olağanüstü şiir, diye de bölünürse, yukardaki tarifin doğruluğu bir kat daha meydana çıkar. Vezinli ve kafiyeli tekrar ediyorum vezni ve kafiyeyi en geniş manaları ve imkanlarıyla anlamak şartıyla- evet vezinsiz ve kafiyesiz söz şiir değildir. Bir nesirde şiir unsuru olabilir, bu unsur muhtevaya aiddir. Nasıl ki resim unsuru da olabilir. Şimdi biraz karışık oluyor sen leb demeden leblebiyi anlarsın, şiirle roman, hikâye, tiyatro, mensure filân arasındaki fark ve bunların her birinin ötekinden farkı, muhteva bakımından sahaları itibariyle değildir. Yani, şiir filân olayları alır, falancaları almaz, roman filân sahada çalışır, diye aralarında fark yoktur. Bir romanın ele aldığı bir olayı, şiir de ele alabilir. İkisinin arasındaki fark, tekniklerinin hususiyetlerinden ve icablarından *(gereklerinden)* ve bu teknik ve icab dolayısıyla, o olayı verirken, veriş ebadlarından *(boyutlarından)* o olayın üzerine tuttukları taraflardan, o olayın hangi taraflarını ön plana alışlarından filân gelir. Bilmem derdimi anlatabiliyor muyum? Bu bususta bir hayli güvenelik edilebilir ama en iyisi oturup tarif yapacak yerde şiir, roman ve hikâye yazmaktır.

3.

O halde şiir, konkre-insan şairin, (en geniş anlamıyla) şiir tekniğini kullanarak cemiyet *(toplum)* ve tabiatın, yani konkre *(somut)* çevresinin kendi üzerindeki tesirlerini tesbit etmesidir. Bu tesbit keyfiyeti *(saptama durumu)* konkre-insan şairin kabiliyetine göre (biyolojisinden tut da genel kültürüne kadar) derece derece muvaffak *(başarılı)*, yani sanatkârane olur..

Bir noktaya daha işaret edeceğim. Şimdi bir moda var: Şiir bir anın tesbitidir, diyorlar. Bu çeşit dar, tek taraflı iddialardan çekinmek lâzım Şair bazan bir anı tesbit eder, bir anlık intibaını *(izlenimini)* şiirleştirir, bazan da bütün bir ömür parçasını, bütün girift *(içiçe)* intibaları, düşünceleriyle ifade eder. Zaten unutmamak lâzımdır ki, bir anlık intibadenilen şey, öyle mücerret *(soyut)* bir an değildir. O anlık intıbaın içinde geçmiş binlerce anın intibaı vardır. Yine meselâ, şiirde resim olmaz, musiki olmaz falan diye lâkırdılar ediyorlar. Bu gibi iddialar çocukça (en hafif tabiriyle) sözlerdir. "Ahmet açtı kapıyı" derken dahi bir resim çizmiş oluruz. Ve satırlarda talimlerin yerini araştırırken "Süleyman efendiye yazık oldu" diyecek yerde "Yazık oldu Süleyman efendiye" demekle musikiyi atamayacağımızı isbat etmiş oluruz.

4.

Yazılarımızda umumiyetle, topyekün muayyen *(belli)* "ölçü" ve muayyen "şekil" yok. Fakat ölçü ve şekil var. Hem de bana göre, tecrübelerime göre; umumiyetle, önceden tesbit edilmiş muhtelif *(çeşitli)* hece ve aruz vezinlerinin yahut bunların müştemilâtı *(çoğaltılmış)* tarzlarının ölçü ve şekillerinden daha ince hesap edilmesi, daha ustalıkla kullanılması lâzım gelen bazan bir lastik gibi uzayıp kısalması kolay, bazan demir bir çember gibi mahdut *(sınırlı)* ölçü ve şekiller Ne hece vezni, ne aruz, hem "hece vezni" hem "aruz", hem de onlardan başka bir şey, hem de bunların bepbeninin âmâli erbaa *(dört işlem)* ile değil müsellesatı kereviye *(trigonometrik çarpımı)* ile birleşmelerinin meydana getirdiği sentetik *(bireşimsel)* netice. Hem melodi, hem armoni. Hem kafiye, hem kafiyesizlik, hem "mısra berceste" *(seçkin dize)*, hem "kül" *(tüm)*. Hem solo keman hem orkestra, yani bütün bu mürekkebliği *(bileşimliliği)* ve bütün hareketile, mazisi hali ve istikbali ile realiteyi *(gerçekliği)* ve o realite içindeki faal *(etkin)* insanı "iç" ve "dış" âleminde aksettirmesi lâzım *(dünyasında yansıtması gereken)* gelen şiire uygun dinamik şekil ve ölçüler... "Bütün bu söylediklerin bir şiiri mücerret lâf" diyecekler... "Senden ölçü ve şekil sorduk; 6-5, 7-7, failâtün, failâtün, gibi hudutları çizilmiş çerçevelerin var mı dedik" diyecekler... Öyle ise, bende onlar yok... Fakat ben onlardan daha mürekkeb, daha yüksek bir şekle ve ölçüye, hareket ve değişme halindeki muhtevaya *(içeriğe)* uygun bir hareket ve değişme halindeki çerçevelere ulaşmak istiyorum.

Benden evvelki hececilerden edebi teknik telâkki itibarile *(anlayış bakımından)* bu suretle ayrılıyorum. Fakat benden evvelki hececilerle bir müşterek *(ortak)* tarafım var gibi geliyor. Onlarda da bende de ışık ve vuzuh *(açıklık)* ön planda gelmiştir.

5.

Türkçenin şiirde en büyük hususiyetlerinden biri de, bu dille en çok heceli mısraların yazılıp kolayca okunabilmesidir. Benim yaptığım teknik denemelere göre yirmiden fazla heceli mısralar, hem ahenklerinden kaybetmeksizin, hem gayet kolaylıkla okunarak Türkçe şiire büyük bir hususiyet verebilir.

Türkçenin yalnız uzun ve kısa hecelerden mürekkeb bir dil olmaması onun aynı zamanda, "eğer tabir caizse, yuvarlak heceler sahib bulunması" yukarıda söylediğimi kabil kılmaktadır. Daha doğrusunu isterseniz, Türkçede hece yok, kelime vardır. Uzun kelimeler, kısa kelimeler ve yuvarlak kelimeler. Hele Türkçedeki "R" yok mu? Bu bir tekerlek gibidir En uzun ve ağır cümlelerin altına girerek onları, her halde İstanbul tramvaylarından çok daha fazla bir süratle yürütürler.

Arab ve acem tesiri Türkçeye uzun ve kısayı getirmiş, kaynağından gelen vetire ise ona yuvarlaklığını veriyor. Ve bu üç unsurun birleşmesi bilhassa İstanbul şivesi denen şeyi yaratıyor,

Türkçe şiirde ne hecelerin sayısını, ne de uzunluk ve kısalıklarını ele alarak bu dile uygun bir ahenk temin edilemez bence. Türkçede yukarıda da söylediğim gibi, ahenk bakımından, kelimeler vardır. Ve şiirin mimarisi kelime denen bu çeşit çeşit taşlarla kurulmalıdır. Aruz, yalnız hecenin uzunluğunu, kısalığını ele alır. Hece hesabı hecenin sayısını sayar. Yani biriai dildeki eceme ve arab tesirlerine dayanır, öbürü ise dilin kaynağını, bilhassa bunu, gözönünde tutar. Bu bakımdan her iki vezin de tek taraflıdır. Hattâ bundan dolayı bugün hece vezniyle yazan şairler, bu tek taraflılıktan kurtulmak için aruz vezninin kısa ve uzun heceye dayanan ahenk unsurundan da, hece vezni çerçevesi içinde, istifadeye mecbur kalıyorlar.

Halbuki işi olduğu gibi görmek lâzımdır. Şiiri basit bir melodiden, mürekkeb bir armoniye yükseltmek için gerek sayı gerek uzunluk bakımından heceyi değil birer vahdet halinde kelimeyi ele almak icabediyor bence. Bu bakımdan yapılacak denemelerin çok faydalı olacağını sanıyorum...

6!

Tabir caizse *(deyim yerindeyse)* bence *Ansiklopedi*'deki her "insan" bir tek şiirin bir tek mısraıdır. Ve benim musra ve şiir telakkime göre teker teker mısraların bir araya gelmesi bir hesap yekunu *(toplamı)* değil, birbirleriyle iç rabıtaları *(bağlantıları)* olan ve bir araya geldikleri zaman yeni bir keyfiyet *(nitelik)* meydana getiren bir kuruluştur. Yani; meselâ eski şiirlerimden herhangi birinde nasıl bazı mısralar silik, bazı mısralar parıltılı, bazı mısralar cansız, bazıları sesli, bazı mısralar tek beceli, bazıları otuz beceli ise ve nasıl bu ayrı ayrı kıymetlerdeki mısraların bir araya gelmesi şiir denen yeni bir keyfiyeti, meydana getiriyorsa *Ansiklopedi*'de de her insanın hayatı, bazıları basit bir mezar taşından farksız, bazıları daha teferruatlı, bazıları sadece o insanın düşünceleriyle hayatını vermek, bazıları bunu muhitiyle *(çevresiyle)* anlatmak suretiyle bir araya geldikleri zaman yeni bir keyfiyeti, bir tek şiiri, bir tarihi devrin ana çizgilerini, insanlarını anlatıp veren ve telakkime göre şiir hudutları içinde kalan vesikalar *(belgeler)* olacaktı. Yani meselâ, aklıma ilk gelen söylüyorum, *Güneşi İçenlerin Türküsü*'nde: *"bu bir türkü"* mısrı tek başına mütalaa edildiği zaman *(düşünüldüğünde)* nasıl "yok"sa, buna mukabil *(karşılık)* meselâ, Yahya Kemal'in her mısrı tek başına "mevcut" ise, fakat buna mukabil bu her mısrı tek başına mevcut şiirlerin imkanı dar, halbuki öteki prensibin imkanı geniş ise *Ansiklopedi*'de de teker teker alındığı zaman ordaki insanların bir çoğu "yok"tur.

Nazım

1 Nazım Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar, s.72-76, De Yayınevi, 1968, İstanbul
2 Nazım Hikmet, Bursa Cezaevinden Vâ-Nu'lara Mektuplar, s.65-66, Cem Yayınevi, 1970, İstanbul
3 Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar, s.79-80
4 Nazım Hikmet Türk Basınında, s.74-75, 1967, İstanbul
5 Nazım Hikmet, İlt Ürür Kervan Yürür, s.109-110, 1965, İstanbul
6 Nazım Hikmet, Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar, s.74-75, Bilgi Yayınevi, 1968, Ankara

Pete Seeger "En güzel şarkılarımız henüz yazılmadı..."

■ *Uzun yıllardır, pek çoğunun bestesini kendinizin yaptığı şarkılar söylüyorsunuz, ayrıca banço kurslarınız ve yayınlanmış kitaplarınız var. Bundan başka, Newport Folk Festivali gibi pek çok müzik festivali düzenlediniz; bu gibi yollarla çok çeşitli politik hareketlerin içerisinde etkin olarak yer aldınız. Peki, son zamanlarda neler yapıyorsunuz ve ne gibi etkinliklere zaman ayırıyorsunuz?*

□ Zamanımın hemen hemen tamamını müzik çalışmalarımla değerlendiriyorum. Tabi bu arada bir Birleşik Devletler yurttaşı olarak en doğal hakkım olan politik etkinliklerden de uzak kalmıyorum; yakın çevremdeki seçimlere katılmayı hiç aksatmıyorum örneğin. Ne var ki, gerek müzikle ilgili ve gerekse politik gelişmelerle ilgili etkinliklerim, bulunduğum Hudson Nehri çevresini pek aşmıyor. Örneğin, yine şu aralarda Hudson Nehri'nin kirletilmesini protesto etmek amacıyla, yelkenli teknemle sürekli nehirde dolaşıyorum ve arkadaşlarımla birlikte nehir kıyısında "Clearwater" adını verdiğimiz müzik festivalleri düzenliyoruz. Ha bu arada, çevremi tanımaya da özen gösteriyorum şu son zamanlarda. Çünkü, uzun yıllar dünyanın pek çok yerini gezip görmüş ve oralarda bir sürü insan tanımış biri olarak şu anda diyebilirim ki, en yakınımdaki, ülkemdeki, çevremdeki insanları yeterince tanıyamıyorum henüz.

■ *1940'larda Woody Guthrie ile birlikte oluşturduğunuz "Hootenannies" grubunda yer aldınız ve bu grup daha sonra pek çok ülkede ün kazandı. Şimdiki deneyimlerinizden de yola çıkarak bu "Hootenannies" olayını nasıl tanımlayabilirsiniz bize?*

□ "Hootenanny" sözcüğü Fransızca kökenli sanırım. 200 yıl kadar önce Amerika'ya geçmiş olabilir. Bu sözcüğü ilk kez Washington'da Seattle kentinde düzenlenen, kalıplaşmış belli kurallardan uzak, çok neşeli ve samimi bir havada geçen müzikli bir yemek toplantısını tanımlamak için Woody Guthrie ile birlikte kullanmıştık. Ama ne var ki, insanlar bu sözcüğü öylesine benimsediler ki, giderek yalnız bu gibi partiler için değil, "daha yaygın bir demokrasi ve daha değişik bir dünya" özlemlerinin depreştiği her yerde kullanmaya başladılar. Böylece, biz de vazgeçmedik o sözcükten ve New York'ta düzenlediğimiz ırkçılığa karşı, barışçı, sendikal şarkılarımızı söylediğimiz haftalık konserlerimizde kendimizi tanıtmak için kullanmaya başladık.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra "Hootenannies" olarak daha geniş bir çevrede tanındık ve ünümüz giderek arttı. Önceleri 50 ya da 100 kişinin ancak dinlediği konserlerimize ilgi zamanla arttı ve artık, yüzlerce değil binlerce insan bizi dinlemek için gelmeye başladı. Ancak bir süre sonra sevgili arkadaşım Woody Guthrie hastaneye yatmak zorunda kaldı, ben de New York'tan ayrıldım ve artık "Hootenany" sözcüğü de yalnızca kolej öğrencilerinin düzenlediği folk müziği gecelerinde anılır oldu. Ne yazık ki aradan bir kaç yıl geçmeden saçma sapan bir televizyon programının adı olarak çalındı bu sözcük, programının adını Hootenany koyuyorum" diyen yapımcının ticarisel çıkarlarından öte bir düşüncesi olmadığı kuşkusuzdu. Çünkü, programı gündelik, bayağı daha ırkçı amaçlar güden kötü bir programdı ve sözcüğün sözlükte bulunabilecek en kötü anlamının yaygınlaşması söz konusuydu. Bu yüzden benim gibi düşünen pek çok insan bu sözcüğü kullanmaktan vazgeçti. Bizim kullandığımız anlamıyla ancak 20 yıl sonra belki tekrar gündeme gelebilir, ama şimdi söz konusu olsa diyebilirim ki, iyi bir "Hootenany" olayı, hem eski hem de yeni halk şarkılarını ve müzik yapılanmalarını kapsamına almalıdır. Ayrıca, kendi nö özgü müzik anlayışları olan değişik sanatçılar biraraya getirilmeli ve bunların hepsinin ayrı ayrı kendi parçalarını söylemeleriyle oluşacak bir konser programı yerine, parçaların karşılıklı ve değişilerek söylendiği bir "Songwapping" söz konusu olmalı, bizim yaptığımız da buydu. Konserde yeralacak sanatçıların hepsi aynı anda sahnede bulunurdu ve karşılıklı birbirlerinin şarkılarını söylerlerdi. Bazen biri koro eşliğinde söylemeye başlarken, biraz sonra bir başkası aynı şarkıyı değişik bir yorumla söyleyebilirdi. Özetle, bir "Hootenany" programının tüm ayrıntılarıyla önceden belirlenmesi söz konusu olmazdı ve genellikle bizi dinlemeye gelen halkın o andaki tepkisine ve isteklerine göre davranır, hemen tüm şartlarımızı da onlarla birlikte söylerdik.

Buna göre, "Hootenany" kavramını anladığım ve sevdiğim yanı ile ele alıp, "zorlamaların ve önceden kesin planlamaların olmadığı, halkın katılımıyla yönlenen bir konser programı" olarak tanımlayabilirim.

Ancak hemen bu tanımdan sonra şunu da söylemeden geçmemek gerekir: Söz konusu "Hootenany" sözcüğünde olduğu gibi, kimi kavramlar zamanla ilk anlam ve değerlerini yitirebilirler ve hatta kötü birer içerik kazanabilirler. Nitekim bu her çağda ve her dilde rastlanabilecek somut bir olaydır. Biraz anlam yüklü, tutulan ve sevilen bir kavram hemen çalınır, içi boşaltılarak yozlaştırılır ve ticarete alet edilir.

■ *Peki "Hootenannies"in uluslararası alandaki rolü nedir sizce ve neden diğer ülkelerde de bu denli*

ilgi uyandırdı?

□ Hemen her ülke insanının oldukça eski ve zengin bir müzik kültürü vardır ve bunun yanında yine pek çok ülkenin, radyolarda sık sık duyulmayan, ama yeni türde güzel şarkılar yapabilen sanatçıları da vardır. "Hootenany", sıradanlaşmış müzik kalıplarından uzak, her türlü katılıma açık, özgür ve özgün bir müzik olayıdır. Temel ilke, insanları biraraya getirebilmek ve ortak bir doyuma ulaştırmaktır. Evinde yemeğini yapan bir kadının, ya da meyhanede içkisini yudumlayan bir adamın o müziği dinlerken aynı kıpırtıyı duyumsayabilmesidir temel amaç. Bu tür bir müzik anlayışını seçen sanatçılar, dinleyici halkla aralarında kocaman, anlamsız dekorların bulunduğu devasa sahnelerden seslenmezler halka; onların arasındadırlar ve onlarla birlikte eğlenirler. Hepsinden önemlisi, böyle bir müzik olayı sayesinde insanlar birbirlerine daha da yakınlaşır, yüreklendirirler birbirlerini ve salt sözcüklerin hiçbir zaman erişemiyeceği bir güçle haykırırlar isteklerini.

□ *Kırklı yıllarda bestelediğiniz sendikal nitelikli anti-faşist şarkılarınızı "Politik Hareket İçin Müzik" adlı albümde toplamıştınız. Altmışlı yıllarda BM çerçevesinde yoğunlaşan yurttaşlık hakları hareketi de sık sık "Şarkıların Hareketi" diye anılıyor. Buna göre, sizce politik hareketlerle müzik arasında ne gibi bir ilişki vardır?*

□ Bu konuda bir örnek vermek gerekirse, Mississipi ve Alabama'daki yurttaşlık hakları konulu hareketlerde müziğin yadsınamaz bir rolü vardı. Oralarda özgürlük şarkıları yılmadan söylenmeseydi, ne gösterilerle toplantılar yapılabilir, ne de böylesine etkin olabilirlerdi. Yaptığımız müzikle pek çok insanı biraraya getirebiliyorsak, bunu, giderek daha da fazla güncel-politik gelişimlerle yoğrulmamıza bağlıyorum.

Çünkü, bizim de bir amacımız var ve birtakım etkinliklere bu amaca ulaşabilmek; toplumsal ve politik hareketleri yönlendirebilmek için girişiyoruz. Aslında doğrudan doğruya politik değil de, apolitik olduğumuzu söyleyebilirim belki, ama buna karşın yine de söz konusu müziğin politik gelişimlerin ve koşulların yönlenmesinde etkisi olduğu kuşkusuzdur. Ne zaman ki, bu yolla ideolojik düşüncelerin açıklanmasından çok aşılanması, örneğin pek çok insanın toplumculuğa ilgi duymasının amaçlanması söz konusu olur, işte o zaman bu yapılan doğrudan doğruya politikadır. Politikadan uzak, onunla hiç ilgilenmeden yaşamanın rahatlık ve mutluluk getireceğini ummak, günümüz koşullarında saçma sapan bir davranıştır elbet. Bunun gibi, politikanın yalnızca politikacılara özgü bir şey olduğunu düşünmek de yanlıştır kanımca. Çünkü, bana göre politika, insanı ve insan yaşamını tümüyle ilgilendiren herşeydir.

■ *Amerika'da başlayan politik başkaldırı niteliğindeki müzik hareketinde 60'lı yılların sonuna doğru özellikle içerik açısından bir gerileme görüldü. Hatta bu yüzden Avrupa'daki bir kısım insan, Amerikan politik müziğinin öldüğünü bile söylediler.*

Sizce bugün gerçek durum nedir. Amerika'da politik nitelikli müzikle uğraşan şarkıcılardan sonra yeni bir müzik türü ya da kuşağı doğmaktadır?

□ Evet! Ancak, bunun yanında eski kuşaktan bir kısım şarkıcılar da en güzel şarkılarını yeni yeni yazmaya başladılar benim. Bu konuda her an aklıma gelivеren bir örnek de Tom Paxten. Ama ne var ki, radyo ve televizyon bugün 60'lı yıllara oranla çok daha tutucu ve kendince açıkgöz davranıp, bu tür şarkılara yer vermiyor. Bu yüzden Avrupa'da yaşayanlar duyamıyor bunları, bilmiyorlar onların varlığını, ama ABD'nin hemen her yanında var böyle insanlar.

■ *Müzik çalışmalarına girişiğiniz ilk yıllarda özellikle halk şarkıları derliyordunuz, daha sonra kendiniz de şarkı bestelemeye başladınız. Konserlerinizde de hem geleneksel, hem de yeni türde şarkılara yer veriyorsunuz. Sizce bu bileşim, geleneksel halk şarkıları söyleyen sanatçılar için ya da genel anlamda, politik nitelikli halk şarkıları açısından günümüzde ne denli önem taşımaktadır?*

□ Benim için her zaman çok önemli. Ama, tabi sizin de katılacağınız gibi oldukça kişisel bir olay bu. Her sanatçı, kendi koşullarında, kendince bir yöntem saptamalı bence. Zaten eski ya da yeni müzik biçimlerini biraraya yürütenler veya hem eskiden hem de yeniden pek çok biçimi biraraya getirenler için bile, bu bileşimde yeralan müzik türlerinden en az birinin biraz daha baskın olması gibi bir durum söz konusu olacaktır. Yemek ya da elbise seçimlerinde beliren zevk farklılıklarına benzer bir şey bu. Zaten herşey yepyeni kalsaydı, ya da hemence eskiyiverseydi, bu çok garip birşey olurdu herhalde.

■ *Çeşitli konuşmalarınızda sık sık, ulusal müzik kültürlerinin, Anglo-Amerikan kökenli Rock müziği tarafından yozlaştırıldığını, yabancılaştırıldığını ve hatta yalnızca ticimsel amaçlar için kullanıldığını belirttiniz. Ama, özellikle yirminci yüzyılın şu son yıllarında, görülen ve neye hizmet ettiği tam olarak belirgin olmamakla birlikte, belli bir devrimci gizilgücü barındırdıkları söylenebilecek olan bazı müzik akımları var ve ne Rock'a ne de folk müziğine benziyorlar. Bu konudaki son durum nedir sizce, bu farklı akımları nasıl değerlendiriyor sunuz?*

□ Şurası yadsınamaz bir gerçektir ki, dünyanın her ülkesinde o ülke insanına özgü, değişik ve göreli olarak gelişmiş bir müzik kültürü söz konusudur. Bununla birlikte diğer ülkelerdeki özgün müzik kültürlerinden de etkilenmeleri kaçınılmaz bir olaydır. Nitekim ABD'de görülen budur. Doğal olarak, burada sözünü ettiğim karşılıklı etkileşim, yapay bir öykünme değildir. Çok ince, özenli bir seçimdir yapılması gereken. Her müzik türünden yararlanılamaz çünkü. Bir bakıma bu etkileşim ve yararlanma gerekli bir olay. Düşünsenize benim gibi Anglo-Amerikan ritmlerine meraklı olanlar, neden doğrudan doğruya Afrika'ya gitmiyorlar da, bunun yerine ikinci elden Amerika'dan yararlanıyorlar?

■ *Geçtiğimiz yıllarda özellikle Avrupa'da hızla yükselen bir barış hareketi söz konusu idi ve hala da önemini koruyor. Ancak konumuz, bu konuda Birleşik Devletler'de de hatırı sayılır bir yükseliş söz konusu idi, sizce müzik olayının ve halk şarkılarının bu savaşımdaki rolü nedir?*

□ Çok önemli, vazgeçilmez bir rol, kitapların ve söylevlerin insanlarda uyandıramadıklarını, şarkılar uyandırabilir. Çünkü, tam anlamıyla insana ulaşır şarkılar. Ama en güzel şarkılarımız yazılmadı henüz. Avrupa'nın hemen her yerinde son zamanlarda yazılmış yeni ve güzel şarkıları duymak öylesine sevindiriyor ki beni anlatamam. Çünkü, tepemizde gezinen çok büyük bir savaş tehlikesi var ve biz sanatçılara bu konuda çok büyük bir ödev düşüyor. Eğer daha iyi ve güçlü şarkılar yazamazsak, üzerimize düşen görevi yerine getiremiyeceğiz. Benim bazı şarkılarımda olduğu gibi birtakım komik unsurlara da yer vermeliyiz, düşmanlarımızı güldürerek de yenebiliriz çünkü. Ve daha yüreklendirici şarkılar yazmak zorundayız., korkaklığa yer yok çünkü. Ayrıca savaşımımızın tarihini de katmalıyız müziğimize. Akıllardan silinmeyecek güzel melodiler bulmalıyız, tekrar tekrar dinlenmek istenecek. Umuyorum ki şarkıcılar da bu büyük savaşım da istekle yeralacaklardır. Önümüzde büyük bir görev var çünkü.

Türkçesi : Nihat YILDIZ

Paydos

Çekiçle örs arası
Kızgın demir gibi
Zengin güneşle
Kimsesiz bozkır arası
Yoksulluk kıskacında
Dar dünyamız

Ey çalıştıklarımız
İki katı dinlenenler
Şimdilik paydosuz işimiz
Yaşamak gibi çalışmak
Çalışmak gibi yaşamak şimdilik

Ama bir gün
Biter bu kurt masalı
Çekilir ormakların suyu
Yataklarını da görürüz
Sonra bir tufan kopar
Bir tufan
Herkesin kendisinin Nuh'u olduğu
Yiğit isek biz de kurtuluruz

Ve ortalık durulup
Bir limana vardığımızda
Güneş hâlâ bizi kavuran
O eski güneşse
Diyorki
Yaşamının sesini yakalamaya çalışan
Bir dost
"Bir gün bu kızgın güneşe de çare bulunur"

Bozan Yaman

bir albino teröristin gerçek itiraflarına

Hayır, Bay Soruşturmacı, beni kandıramazsınız. Bu numaraları biliyorum. Tutukluyu oturturlar, soru falan sormadan "Yaz!" derler; ben de desteler dolusu yazdım. Yaşamımı sözcükler yuttu. Yaşamımın yerini sözcükler aldı.

Her şey yüzeyde. Orada hiçbir şey saklanamaz. Yaşamım, o iğrenç karıncalarla yenilip bitirildi. Ama sakın o belgelere inanmayın. Tüm tutuklulara tek bir bağışta bulunarak beni onurlandırmanızı rica ediyorum: Tutukluluk süresince yaptıkları her şeyin onlara zorla yaptırıldığını kabul edin. Onları yakalamanın, sorguya çekmenin, hüküm giydirmenin ve dört duvar içine kapatmanın amacı; onların yönlerini yitirmelerini, kendilerini ve çevrelerini yanlış algılamalarını, başkalarıyla ilişkilerinden örülü ağın yırtılmasını sağlamak; düşünceleri anlamak için gerekli ilk duyguyu edinmelerini önlemek. Sonunda, düşler, fantaziler ve umutlar biriktirdikleri depoya girip ateşe vermek.

Bunun yolu böyledir. Onların yaygısı bu. Tutuklunun, mutlak bir güvensiz duygusu içinde tutulması gerekir. "Ötekini", önündeki insanı, patronu, die boere die Gat** alt etmeye çalışan tutuklu, boynundaki ilmiği daha çok sıkmıyor mudur?*

"Yaz" derler onlar ve yazar insan. İki sayfa. "Ne yazacağım efendim?". Onu sen bilirsin. Yazmana bak." Ve sonra gelirler, iki sayfayı okurlar ve gülümserler ve yırtarlar. "Yaz" derler ve yazar insan. Yine iki sayfa. Onların suyuna gitmek ister insan. Onları kızdırmak istemez. Çünkü onlar çoğunluktadır. Ve insanın içinde çok çılgın ve tümüyle nedensiz bir umut vardır: bir büyük mucize olacaktır ve yanıldıklarını anlayacaklardır. "Doğsun şafak, döneyim evime" gibi bir şarkı. Ve salınır insan. Ya da, "Hadi neyse, o kadar ciddi bir şey yapmak istemedin herhalde. Bir oyundu tümü. Hadi gidebilirsin," derler. "Öyle mi, çok çalışkanmışsın, ha? Nedir öyle romantikçe salaklıklar? Peki, peki Lord Byron, bırakıyoruz seni... Git ve bir daha günah işleme."

Fotograf: GORHAN UÇKAN

bir beyaz terörist

BREYTEN BREYTENBACH

Gürhan Uçkan

"... Bayanlar ve baylar, izin verin size Breyten Breytenbach'ı tanıtayım yeşil kazaklı şu sıskaadamı: soluk soluğa inatçı ve vurup duruyor kafasını size bir şiir toparlamak için.

Fotograf: GORHAN UÇKAN

Güney Afrikalı ozan ve yazar kendini bu dizelerle tanıtıyor. Şiiri de kendine adamış zaten. Yedi yıl Güney Afrika hapishanelerinde yattıktan sonra yayınladığı ilk şiir kitabı *"and Death white as words"** (Ve Ölüm sözcükler kadar beyaz)'dan aldık bu dizeleri. *Okhela* adlı beyaz direniş örgütünün kurucuları arasında olan Breytenbach, Pretoria yönetimi için başbelası olma görevini sürdürüyor. Birçok Avrupa ülkesini tek tek dolaşan ozan, köle cenneti memleketindeki tatlı kâr için kurulan ırk ayrımcı düzenin sorumlularına yaşadığı, tanığı olduğu gerçekleri tek tek anlatıyor. En doğal yaşama hakkını isteyen kara'yı terörist olarak tanımlayan ırkçı yönetim için Breytenbach, önemli bir "beyaz terörist" olmuştur. Fransa'dan kendi isteğiyle Güney Afrika'ya beyaz direnişçilerle görüşmek için gidince yakalanmış, yedi yıllık deneyimine başlamıştı. Bu yedi yılı, *'The True Confessions of an Albino Terrorist'* (Bir Albino** Teröristin Gerçek İtirafları) adlı kitabında anlatan Breytenbach, Güney Afrika'daki "beyazlık" kavramını şöyle tanımlıyor:

"Beyazlık, pek uzak olmayan bir geçmişe dek 'Avrupalı' anlamında kullanılıyordu- kolonyal yayılma tarihinden ve bir grubun, diğer gruplar üzerindeki egemenliğini koruması anlamında kullanılan etnik, toplumsal ve kültürel sınırların çizilmesi gereksiniminden doğmuş bir kavramdır."

'Topluma zararlı' bir birey olmasının nedeni de şu:

"Yasal ve toplumsal düzen, adalet, barış ve ilerleme; sömürüyü, baskıyı, dışlamayı ve devlet terörünü içeren ve saklayan ırk ayrımcılığının yapay ilkeleri üzerine kurulu oldukça ve bunlar yasal ve yararlı kabul edildikçe -Güney Afrika'da durum budur- ben hiç iyileşmeyen bir toplum düzeni bozucusu olmayı sürdüreceğim."

Breyten Breytenbach, çok sakin ve yumuşak görünüşlü biri. Ağır ağır konuşuyor. Çok önemli şeyleri söylemek için hiç acelesi yok gibi. Kendi köşesinde güzel şiirler yazıp, beyler gibi yaşamak varken niçin zor ve uzun yolu seçtiğini soruyorlar sürekli olarak. Yalnızlığı sevmediğini ve o uzun yolda hiç yalnız olmadığını söylüyor. Sorunuzu dinlerken, sanki gözlerinizden kim olduğunuzu okuyor. Gülümseyerek, son derece nazik bir şekilde, kendisini ağırlayan ev sahiplerine, "Irk ayrımcılığını siz kurdunuz ve siz taşıyorsunuz," diyor.

Neden mi? Çünkü Güney Afrika, ekonomik ve stratejik çıkar üzerine kurulu Batı toplumlarının uzaktaki yakın akrabası. Vaktiyle aldığı dünya görüşünü (= çağdaş utancı), şimdi göçmen işçilere uygulanması için babaocağına geri satıyor. Nereden

an NEREDEN GELDİM?

Breyten Breytenbach

diyeceklerdir. Az bir cezayla kurtulur insan; öyle ki ceza bile güven vericidir. Babasının küçük bir cezayı uygun gördüğü zamanlardaki çocuk gibi.

*Ne ki umuttan oluşan bu vahşi hayvan tutsaktır. Belki de bu nedenle böylesine azgın. Onun ne hissettiğini bilirler, yararlanırlar; bilgilerini kullanırlar. Senin 'ben'inin demir parmaklıklarından uzanıp, sırtını okşarlar onun. Salıncaverme vaadleriyle onun önüne yapay yem koyarlar. Öyleyse neden yazmayasın? Ve bir kez daha yazar insan. Ne seçeneği var ki? İnsanı yazmaya başlayana dek tutuyorlar. Kendi zamanının patronudur o. Ve onların üzerinde egemen olan hiçbir şey, hiçbir insan yoktur; dünyadaki hiçbir güç onları yönetemez. Bir tutukluyu sonsuza dek alıkoyabilirler. Gülle gibi ağır ellerini onun üstüne koyarlar. Onu yıkabilirler. Ve hatta yüzleri kıpkırmızı olup fena halde öfkelenebilirler de. Ona karşı, "telefonu", "papağanı" ya da "denizaltını" kullanmak zorunda kalabilirler. Belki de onu, "bantu çıkışı"ndan*** geçirmeleri gerekir. Christian Institute'de[1] çalışan kara görevliye yaptıklarını anımsıyor musunuz? Onu sokakta yakalayıp, bir evin üst katına çıkartıp eşofmanlı iki adama bırakan ve bu adamlarca bir top gibi atılıp tutulduktan sonra kendinden geçmiş bir halde ama en küçük bir işkence izi olmadan kaçırıldığı yere geri koyanları?... "Kızıl Rus" denilen die boer'in, Mongane Wally Serote'yi[2] birkaç ay içinde nasıl perişan ettiğini anımsıyor musunuz? İşbirliği yapmak daha iyi değil mi? Suçsuz olduktan sonra korkacak ne var? İnsanın suçsuz olduğunu unutmaması gerekiyor. Her şey bağıntılıdır. Öyleyse neden yazmayacaksın... ve yine çiziktürür insan. Bu kez dört soyfo Ve gelirler, alırlar, okurlar ve yırtarlar. Ve şimdi gülümsemeyi bırakırlar belki de.*

Ya da yazma girişimleri sırasında değinip geçtiğin bir şeye değgin sorular sormaya başlarlar. (İnsanın, doğruyu söylediğini ve suçsuz olduğunu kanıtlaması için, onların bildiğini bildiği şeyleri itiraf etmesi gerekir. Ama gerçekten ne kadarını biliyorlar? Nasıl başardılar benim özel yaşamıma girmeyi? Ne zamandır gözleri benim üzerimdeydi?)

Şunun üzerine, ya da şu adamın, ya da şu kadının üzerine birkaç söz daha söylemez misin? Ve yazar insan, bir yandan da aynı öyküyü yazıyor olmayı umud eder. Ne ki sonraları, baştaki öyküden koptuğunu bilir ama ne kadar koptuğunu bilemez. Senin için ezici bir öğe haline gelen zamanın onlar için bir anlamı yoktur. Acele etmezler. Yazdıklarının birbirini tutmamasını beklerler; onların görev devrettikleri kimseleri de vardır. Oysa kendin uyanık kalmak, kâğıt üzerine kâğıt doldurmak, hep aynı öyküyü anlatmaya çalışmak, bazı yerleri değiştirmek, yazdıklarının yırtılması sonucu yeniden yazmak zorundasın. Oysa onlar görev devrederler; yerlerine gayet canlı iki kişi gelir ve otururlar karşına. "Helaya gidebilir miyim, efendim?" Yanıt vermezler, beklerler. "Helaya gidebilir miyim efendim, lütfen?" Yanına takılıp helaya götürürler insanı ve orada özel yaşamının kalan kısmından, ya da onurun kaldığını sandığın son parçasından da koparılırsın; çünkü en doğal gereksinmeni, helanın kapısını kapatamadan, duygusuz bir şekilde karşında dikilip dışlerini temizleyen adamın önünde karşılamak zorundasın. Açıktaki "toplarına" aşağılayıcı bir gülümsemeye bile gerek görmez.

* G.Afrika'daki Avrupa kökenli beyazlar; kara halk tarafından resmi kişilere, küçültücü bir anlamda takılan ad.

** 'Göt' anlamında, Polisler için kullanılan ad.

*** Çeşitli işkence yöntemleri.

1 Hristiyan Enstitüsü, ırk ayrımcılığına karşı bir araya gelen din adamlarının kurduğu kilise grubu. 1977'de yasadışı ilân edildi. Başta genel başkan Beyers-Naude olmak üzere tüm yöneticiler kovuşturmaya uğramış, toplumsal haklarından yoksun bırakılmışlardır.

2 Mongane Wally Serote Kara Bilinç Hareketi denilen kara edebiyat ekolünün önde gelen genç ozanlarından. (Bkz. YARIN, Şubat'85.)

Türkçesi: GÜRHAN UÇKAN

buluyor bunca gücü? Breytenbach anlatıyor:

"Irk ayrımcı politikanın ya da beyaz yönetim monopolünün varlığını sürdürmesi, Avrupa'dan gelen ekonomik, askeri, politik ve entellektüel akımın dürmesine bağlıdır. Avrupa'yı ırk ayrımcılığı ile birlikte yaşamaya zorlayarak ve Avrupa' yı baskının iğrenç yüzüne tarafsız tanık olmasını sağlayarak Gilney Afrikalı kanserli ur, dişlerini Avrupalı kavramların ve günlük yaşamın derinliklerine batırıyor."

Breyten Breytenbach, Avrupalı dinleyicilerini yeni nazizme ve yeni sağ'a karşı uyarıyor:

"Bugün Avrupa'da yeni sağ, Güney Afrika ile çarpıcı bir benzerliği olan bir göçmen politikasını savunuyor. Avrupa'daki ırkçılar, giderek daha utanmazca, 'göç kontrolu' adını verdikleri ve göçmen işçileri, endüstride yer olmadığı zaman geldikleri memleketlere geri göndermeye dayanan bir yöntemi savunuyorlar. Onlara göre bu tür önlemler, 'yeni kentleşme politikası', yararlı bir toplumsal planlama ya da 'Avrupa, Avrupalılarındır' demektir."

Hapisane deneyimlerine değinirken gereksiz bir alçakgönüllülük takınmıyor. Ona göre tutuklu kişi, yıllar sonra toplum içinde kendi'ne uygun görülen dozda özgürlüğe kavuştuğunda, artık yeni bir insandır. Bir önceki kişi ölmüştür. Onun için hücredeki yaşam, gerçek dışı ama gerçek bir dünyadır. Böyle bir dünya olduğunu bilirsin ama inanamazsın; yaşarsın ama kabul edemezsin; çıkarsın ama unutamazsın. Bir kere yaralanan yer, asla onarılmaz. Böyle bir yarayı baştan almamak gerekiyordu çünkü. Hapisten çıktığında onarılı yerine bakarsın ama yaralı olanı, içerde kalmıştır.

Breyten Breytenbach Vietnamlı eşi Yolande ile övünüyor. Stockholm'deki panele katılıp konuştuktan sonra dinleyici yerine geçtiğinde, sevdiğine geçte olsa kavuşmuş birisi gibiydi. Yanyana, sürekli olarak yanındaki'nin varlığının bilincinde ve gözlerinden sevgi akarak. Az önce, kuzey insanını son derece aykırı manzaraları hem de yeryüzünün güney ucundan, anlatan ufak tefek veçetin cevizkişi o değilmiş gibiydi. Fotoğraflarını çekerken utanıyor insan. Sanki oplumsal nedenlere yaşamını adamış birinin özel yaşamına girer gibi oluyor.

Yolande için, "Eşi az bulunur insan," diyor.Bunca yıl bu çekik gözlü, sevecen bakışlı kadının yurt dışında ve içinde verdiği savaşa değiniyor. "Öyleyse kadınlar, erkeklerden daha mı güçlü" diye soruyor bir kadın gazeteci:

"Hiç kuşkusuz öyle. Kadınlar daha güçlü. Winnie Mandela'nın katlandıklarına baksanıza. Üstelik o, çok daha uzun süredir dayanıyor ve Nelson Mandela tutuklandığında, çok daha az süre evli kalmışlardı. İşte bu, benim duvarlar arasında öğrendiğim yeni şeylerden biri: Bir kadın ile erkek arasındaki ilişkinin nasıl olabileceği. İçerdeyken ben, dışarda bekleyenim vardı. Çoğunun yaşamadığı bir ayrıcalık. Tüm yiten yıllara karşın, şimdi birbirimize çok daha yakınız. Aynı kadın ama başka biri. Hapisahane yaşamının olumlu yönlerinden biri."

Breyten Breytenbach, Avrupalıları uyarıyor. Göçmen işçileri politik olarak kendi yaşamlarına almalarını istiyor. "Burada da önemli olan, kendimize tanıdığımız hakları, başkalarına da tanımak," diyor.

Breytenbach Paris'te yaşıyor. Fransız vatandaşlığına geçeli çok olmadı. "Ama ben her yaptığımla Afrikalı kalacağım," diyor. Fransa'da halkın, sol hükümet tarafından aldatıldığına inanıyor. "Yabancılara belediye seçimlerinde oy hakkı tanımakta yeterince hızlı davranmayarak önemli bir tarihsel hata yaptılar. Göçmen ailelerinin Fransa'da birleşmesini önleyerek hatalarını daha da ağırlaştırdılar. Irkçı bir polis örgütüne bi yük özgürlükler anıdılar; aşırı sağı yasallaştırarak (demokrasi adına!) önemli bir başka stratejik ha a yaptılar; canlı bir entellektüel or amın, 'yeni sağ' ya da 'yeni filozoflar' tarafından işgaline göz yumarak kendi politikalarını kendileri baltaladılar."

Breyten Breytenbach ırkçılığa karşı uyarıda bulunurken çok ciddi; zaman zaman kötümser gibi gözüküyor. Ama değil. Irkçılığı önlemekte tek başına yasaların yeterli kalmayacağını, her bireye büyük görev düştüğünü söylüyor. "Sol düşünce ile, sendikaların, derneklerin, partilerin yardımıyla kamuoyunu seferber etmeliyiz. Sol'un kendine özgü geleneksel değer yargıları yeni'den canlandırılmalıdır."

Güney Afrika'nın geleceği konusunda hiç kuşkusu yok:

"Çok karmaşık bir savaş sürüyor. Rus Devrimi ya da üçüncü dünya ülkelerine özgü bir devrim olabileceğini sanmıyorum. Güç ve terör dengesi, azınlıktan yana. Bu dengeyi dilzeltmek olanaksız. Öyleyse onları uluslararası düzeyde tecrit etmek ile; ekonomik olarak zayıf düşüretek, beyaz karşı-görüşlülerin yaygın olarak Güney Afrika'daki durumu yazmalarıyla, kanalların kendilerini kültürel olarak daha da geliştirmesiyle, sendikalarla ve spor ilişkileriyle oluşan ortak bir çözüm gerekiyor. Botha'nın reform lâflarına inanmıyorum. Beyazlar uzun süre dayanabilirler. Onlar zaman kazanma sanatının ustalarıdır. İçlerinden, egemenlikleri ni yitireceklerini biliyorlar. Bu noktada güçlü bir in ihar eğilimi taşıyorlar: 'egemenliğimizi koruyamazsak, her şeyi yok edeceğiz.' Ayrıca, ilerde uzun süre sorunlar, öncesinden daha çok olacak ır. Şimdi egemenliği ellerinde tuttukları gibi, birçok karayı polis, asker ve casus olarak yetiştirip yaydıkları için dim bu insanlar, ayrıcalıklı durumlarını bir çırpıda yitirmeyi kabul etmeyeceklerdir.

Breyten Breytenbach, kişisel ve kültürel ayrılıkların, olumsuz değil olumlu etken oldukları bir topluma inanıyor. Varlıklı beyazların İsviçre, Paraguay ve Arjantin gibi ülkelere kaçmak için tüm hazırlıklarını yaptıklarını, onların dışında kalan beyazların ise gelecekleriini Güney Afrika'da görmek zorunda olduklarını anlatıyor. Zimbabwe'deki gibi özgür bir toplumun, G. Afrika için de olası olduğunu Pretoria yönetiminin de bildiğini ve bu nedenle Zimbabwe'ye saldırıları artırdıklarını ekliyor. "Çünkü bugün Zimbabwe'ye geri dönmek is eyen beyazlardan oluşan çok uzun bir liste var," diyor.

Evet, Breyten Breytenbach uzun yolu seçmiş. Yalnız olmadığını biliyor ama bizleri uyarmadan edemiyor: Yolu kısaltmak için, yeni trajedileri oynamamak için önceden davranmak gerektiğini söylüyor.

* Bu kitap, Gürhan Uçkan çevirisiyle yayına hazırlanmaktadır.

** Doğuştan beyaz saçlı, çok açık renkli gözlü olan insan.

16 Kasım 1985'de Stockholm'de yapılan panelden kendi notlarımız ve band kayıtlarımız.
Ozan ile yapılan TV söyleşisinden. (Kasım - 85)
Expressen, 24 Ekim 1985.
Dagens Nyheter, 29 Aralık 1985.

Türkçesi: GÜRHAN UÇKAN

3:15 (RÜZGAR GÜLÜ)

aç şu ak yelkenleri Sevgilim
bugün ve tek bir gün sonra değil
hemen bunun ardından gidiyoruz
sılaya

tekneyi maviye boya
özene özene
al içeri küçük su fıçılarını
ufku çizmek için bir de palmiye
portakal, pipoların, çiçekler, ekmek
az da katran güverte tahtalarına
hiç belli olmaz

ne diyor pusula?
aç şu ak yelkenleri sevgilim
bir de rüzgar gülü çek göndere
bak esmeye başladı bile
insanın eli uzanıyor

mutlak bu gün ve hemen
açıyoruz yelkeni
sılaya
hangisi olursa olsun
sen tek eski bir deniz bul bana

BREYTEN BREYTENBACH

KULAK MİSAFİRİ

Stephen L. için

zorunlu göçmenlik nasıl bir şey diye soruyorsun, dostum-
ne diyebilirim?
acı tepki için çok genç
bilgelik ve yılmak için Yazgımdan
çok yaşlıyım mı diyeyim?
birçokları içinden tek biri olduğumu,
uyumsuzlardan,
sürgünlerden, kaçaklardan,
karanlığın iç organlarındaki vatandaş,
ya da "yanlış konuşan" o Fransız olduğumu mu?
ya da kendimi ve hatta sılada sandığımı mı?

evet, ne ki benyalnızlığım varlığını da duyuyorum,
düşlerin horlamasını, anıların çürümesini,
bir kemanın ince yakınışını
gözlerin uzağı ve hep daha uzağı görüşünü,
kulakların sessizce içeriyi dinleyişini
-yani ben bir çeşit dilenci'yim
"yurttan haberler" cinsi sadaka,
"anımsıyor musun?" türü sevecenlik,
"yakında bir gün" biçimi anlayış dilenen.

ama anımsamıyorum,
şarkılar solmuş,
yüzler anlamsız,
düşler görülmüş,
ve bir kadının deniz çimenleri gibi saçlarında sevda
aramasına
unutursun kendi peşinden gelip duran adsız bir yığında,
çabuk yaşlanan devrimcilerde,
dili olmayan ozanda ve kör ressamda,
habersiz ve gelgitsiz denizler gibi mektuplarda,
özlemin çocukluğunda boğulanlarda,
dumandan ruhlar çıkaranlarda,
dilleriyle toprağı söverek çizenlerde,
ve kendileriyle ilgili gerçeği kusanlarda
- daha derin bir anlam vermem mi gerekiyor?
hepimizin Ölüm'den sürgünde olduğunu
ve "yakında sılaya" döneceğimizi mi söylemem?

hayır, ancak şimdi başlıyorum, çürük ellerle karıştırarak
bizden önce burada olanları anlamaya
ve senden tüm istediğim
kimi dilersen onun adına
bizden sonra geleceklere iyi davranman.

Paris, 1968 Paskalyası

BASKI DÖNEMLERİNDE MİZAH

Tan Oral

"Baskı Dönemlerinde Mizah" başlıklı bir yazı yazmam istendi. Ben de baskılardan uzak sayıp kendimi, belki baskıların sırtımdaki ağırlığını fazla önemsemeden, kafamı kalemin ucuna takıp, içimin sözülüşüne bırakarak yazmayı denemek istedim.

Baskı hep vardı. Ne zaman yoktu ki? Kişinin ve toplumun hakettiği ya da kendinden hak gördüğü şeylerden yoksun kalması, yoksun bırakılması ve bunun yasal ya dayanadışı yollarla, zorla sürdürülmesi baskı değil mi?

Ha kralın simgelediği soyluların çıkarları, ha kapitalin simgelediği soylu olmayanların çıkarları.. Baskıyı yaratan da, baskıyla korunan da yine onlar.

Gücü elinde tutan her kim ise, kimler ise -hele ki bu güç, gönül rızası ile onlara verilmemiş ise- bu gücü elde tutmayı sürdürmek için baskı, bir zorunluluk olacaktır.

Hatta baskı görenlerin içinde bile, eski alışkanlıklar, kurnazlıklar, şans, kıdem, yaş, cinsiyet gibi etmenlerle küçük güçler, küçük güvenceler elde edenler, kurulu düzenin değişmesi korkusu ile baskı yapacaklar ya da baskıya katılacaklardır. Toplumsal baskı da böyle oluşuyor olmalı.

Toplumlar özledikleri mutlu yarınlara hiç değince ulaşamıyorlar. Ama değişim, yine de sürekli ve kaçınılmaz bir olgu. Değişim gibi, siyasal ve toplumsal baskı yapanlarla, baskı görenlerin çatışması da kaçınılmaz.

Bu çatışmada her zaman siyasal baskı sahipleri, toplumdaki zorbaların da hem baskı altında tutar, hem de bunları korur, destekler, kullanır. Onlarla güçbirliği içinde olur.

Öte yandan sanılır ki, iyi ve başarılı bir propaganda ile herkes, bu güçbirliği içinde yer alabileceğine inandırılabilir. *"Sen de bizim gibi yap, bizim gibi ol"* denir. İşte, halk bunu istiyor" ya da "halk bunu böyle istemiyor" denir. Sanki halk için özgürce ifade olanağı varmış gibi. Halk adına konuşmayı bırakıp kendi adlarına *"biz böyle istiyoruz"* demezler, diyemezler.

Yine de bilinir ve sezilir ki, herkes zorbaların yanına geçse elinden ekmeği alınmak için baskı yapılacak kimse kalmaz ortada. Bu mantık açmazı, bir yandan toplumu birbirine kırdırırken öte yandan günü kurtarma umutları boşa çıktıkça, kişilerde öfke ve köklü değişiklik eğilimlerinin ortaya çıkmasına neden olabilir. İşte bu tehlikelidir ve önlenmelidir.

Bu kez tam tersine bir demagoji saldırısı yoğunlaştırılır. Bunun ise kuralı hep aynıdır. İnsanın tek gerçek varlığı *"bugünü"* ortadan kaldırılmalıdır. Öyle yapılır; kişi *uzak dün* ile *uzak yarın* arasında bölüştürülür. "Dün büyüktün, güçlüydün. Yarın yine büyük ve güçlü olacaksın Boşuboşuna bugünü değiştirmeye kalkışma! İşte şanlı tarihin, işte parlak geleceğin" denir.

Ama, *"bugün"*, yavaş da olsa, yine de hep değişir, değişir.. *"Toplumsal değişim, toplumsal çelişkilerin belirginleştiği bir süreçtir. Bu süreç içinde değişime uyum sağlamayı beceremeyenlerin dramında da gülünç birşeyler vardır. Yine toplumsal değişimleri umutsuz bir zorlama ile önlemeye çalışanların oluşturduğu baskılar ise onlar için Tragi comique durumlar ortaya çıkarır."*

"İşte bütün bunlar çoğunlukla canlı bir mizah ortamının oluşmasına ve yaşanmasına neden olurlar" demişim, bir başka yazımda.

Baskıya bağlı olarak mizah ortamının oluşması böyle. Siyasal ve toplumsal baskı mizahın nedeni ve konusu oluyor.

Baskı, haberleşmeyi, bülgilenmeyi kısıtlar ve denetler. Ortalığı karartır. Baskı, ciddi ve asık suratlıdır, törenseverdir. Korku salar. Baskı, sürekli konuşur, dinlemez. Demagojiktir, yalan söyler. Kafa karıştırır.

Çünkü baskı korkar. Onun için; kişiyi umarsız bırakır. Değişimin görülmediği *"bir bok olacağı yok"* umutsuzluğu ile, değişimin saklandığı *"bekle, yarın iyi olacak"* yapmacık umudu arasında sıkışıp kalır kişi.

"Böylece değişme ve buna karşı koyma çabaları ile uyumsuzluklar içinde yaşanan tüm acı olaylarda, gülebilmeyi başardığı için yenik düşmeyenler, zengin bir mizah mirasını da gelecek kuşaklara örnek olarak bırakırlar." deminki alıntı bu satırlarla sürüyordu.

Mizahtan beklenenlere gelirsek; Mizah, bu umarsız kişiyle dalga geçer, onu uyarır, kendine getirir. Mizahı kullanma düşüncesini aklına düşürür. Kişi değişimi sezinler, değişime katıldığını duyumsar. Neşelenir.

Öte yandan, mizah, baskının ve baskıcının gücünü ve güçsüzlüğünü sergiler, yalanını, dolanını ortaya çıkarır, güvenini sarsar. Ciddiliğini ve bu ciddiliğe dayalı tılsımı etkisizleştirir.

Beklenmedik anda şimşek gibi çakar mizah. Çarpıcıdır, çok kısa süre ortalık aydınlanır. Neyin ne olduğu bir an, tabak gibi görülür. Ama işte o kadar, daha da fazla bir şey yapmaz. Az şey mi?

Yine de mizahın böyle kullanımı hemen yeni baskılara neden olur. Birbirini var eden bu iki kavram, aynı anda birbirini yoketmeyi de amaçlarlar.

Mizah siyasal ve sosyal baskıya karşıdır, onlarla çelişir, onlarla çatışır. Bu çatışma taraflardan biri kazanıp diğeri yitirinceye kadar sürer.

Ya işler kötüye gider, baskıcı siyasal iktidar ve yandaşları durumu kurtarmak için mizahı bile kesin susturacak kadar şiddete yönelirler. Mizahın sesi kesilir.

Ya da işler iyiye gider, toplum değişir, siyasal iktidar değişir, baskı kalkar. Hoşgörü yaygınlaşır. Mizah kazanır. Büyüklük mizaha kalır, sesini fazla yükseltmez.

Ama ne olur? Yeniden başlar herşey. Mizah biçim değiştirir, içerik değiştirir, yeni koşullarda görevler üstlenir, yeni sürprizler hazırlar. Toplumu ve siyasal iktidarları, hoşgörülü olmaları için zorlama işlevini yine sürdürür. Yeter ki hoşgörüsüzlük ve dangalaklık, dünyayı toz edip uzaya saçacak kadar birikmiş olmasın.

KARİKATÜR SERGİSİ

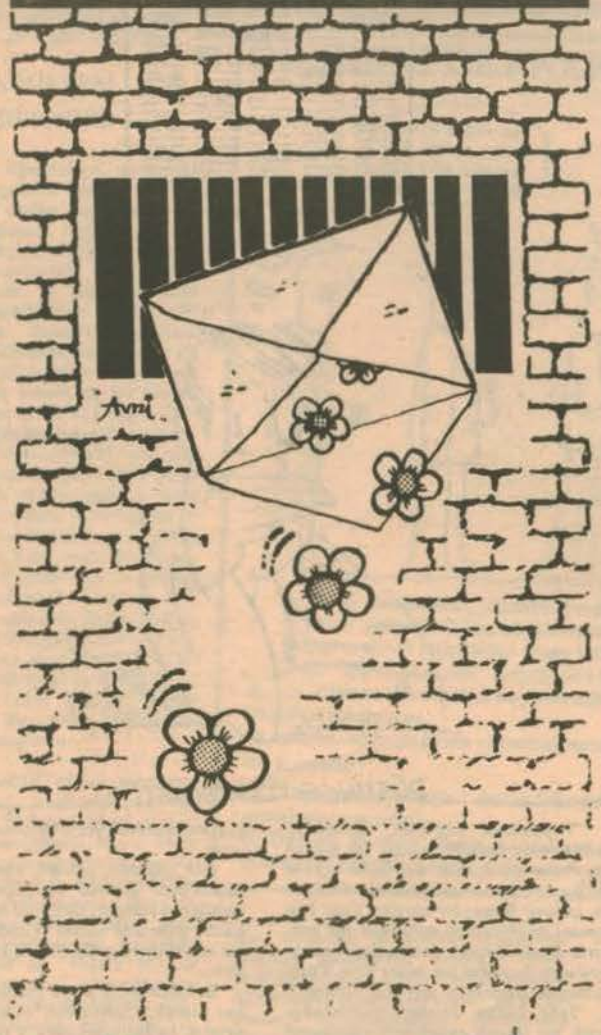

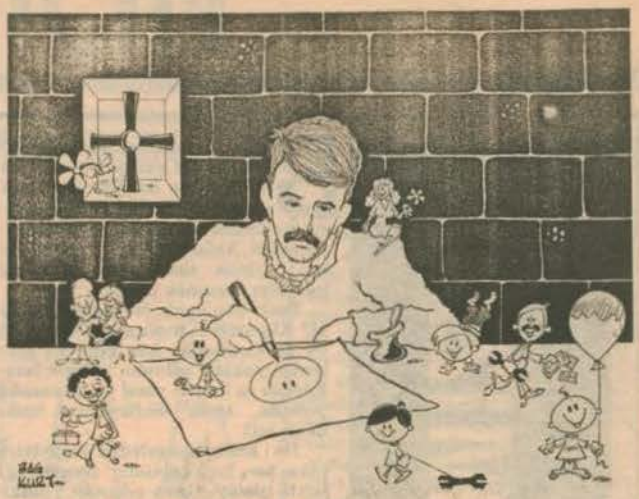

Erhan Başkurt (Çanakkale Cezaevi)

İsmet Yaşar (Çanakkale Cezaevi)

"İÇERDEN DIŞARIYA"

Yaşadığımız dönemin belki en acı, ama o ölçüde de çarpıcı bir gerçeği var. O da bir dönemin tüm faturası kendilerini çıkarılmış, sorumluluğu omuzlarına yüklenmiş onbinlerce insanın varlığı.

Geçtiğimiz günlerde yürürlüğe giren "infaz yasası" gibi sözde çözümleri'n, yaralarını saramayacağı bir gerçek bu. Kaldı ki, yaşanılan böylesi toplumsal bir acının etkilerinin büyüklüğünün hiç değilse henüz yaşandığı dönemde yeterince anlaşılamadığı da bir gerçektir. Gündelik yaşamın kargaşası içinde artık iyice kanıksanma durumuna gelenlerin toplumsal yaşamın bağrında açtığı yaraların derinliği, yine o toplumun yaşam süreci içinde belki çok daha iyi görülebilir, anlaşılabilir.

Ama, kanıksanma ne denli törpücü boyutlara ulaşmış olursa olsun, gerçekleri gözden kaçırma ve göz boyama ne denli etkili olursa olsun, yine de yapılabilecekler olmalıdır. Acının gerçek boyutlarını yazmak, onun toplumsal yaşamın ileriye dönük geleceğini kararlan yönünü belgeleyip, gözler önüne sermek bunlardan değil midir?

Yaşanılan dönemin tüm olumsuzluklarına karşın yapılması gerekenler vardır. Gerek acıyı dolaysız olarak yaşamak durumunda bırakılanlar tarafından, gerekse seyirci durumunda kalmaya zorlananlar tarafından.

Yarın Yayınları'nın 1985 Mayıs'ında yayınladığı ve bu ay ikinci basımı yapılan, "Görülmüştür", işte bu yaklaşımla oluşturulmuştu. İçinde Yarın'a Türkiye'nin dört bir yanındaki cezaevlerinden "Görülmüştür" damgası yiyerek ulaşabilmiş binlerce mektup ve onlardan çıkan yüzlerce karikatür, şiir ve desen'den yapılan küçük bir seçki vardı.

"Görülmüştür" örneği bile genel bir kayıtsızlığın hüküm sürdüğü bir dönemde yaşanan acıların –en azından– aktarılmasının ne denli yaşamsal bir öneme sahip olduğunu göstermiyor muydu?

* * *

"Bir gün yanımıza geleceğimden emin olduğum birini seviyorum. Ona destek olun."
"9 yaşındayım. Sizleri düşünerek büyüyorum."
"Öğrencilerime sizleri anlatıyorum."
"Zindanlardan bir ışık sızmış dediler, geldik gördük."

Yukardaki dört kısa alıntı, İstanbul'dan sonra Ankara'da da

Zahide Genç (Gölcük Cezaevi)

İbrahim Akaydın (Mersin Cezaevi)

Cafer Solgun (Metris Tutukevi)

SEVGİLERLE

yinelenen "İçerden Dışarıya Sevgilerle" Karikatür sergisi'nin tıkabasa doldurulmuş "izlenim defterleri"ne yazılanlardan yalnızca birkaçı.

Gaziantep ile Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin ortaklaşa açtıkları sergiyi, yalnızca dört gün sürmesine karşın 25 bin kişi izledi. Ve dört gün süresince her yerde kuyruk vardı. Türk-İş salonunun kapısında, sergi duyurularından, kart-karikatürlere kadar salonun içindeki hemen her "malzemenin" imzalandığı imzalandığı masanın önünde, panoların karşısında, "sergi izlenim defterleri"nin başında..
Ortaya konan ürünlerin sanatsal yeterliliği gibi birtakım ölçüleri birlarafa bırakarak, "İçerden Dışarıya Sevgilerle" diğer herhangi bir sergiden ya da sanatsal etkinlikten daha etkileyiciydi, daha sarsıcıydı. Bu gerçeği sergiyi gezen insanların yüzlerinden okumak rahatlıkla olasıydı. Tıpkı "İzlenim defterleri"nden olduğu gibi.

Bu sergi bir ilgi'nin ürünü bence. Bir dönem toplumu olan ilgi, daha sonra insanın kendisine, bireye yöneldi. Buradan ise, boşluğa kaydı, toprağa gitti," diyor Oğuz Aral ve ekliyor, "Bu sergi bir ilgi'nin eseridir. İlgi derken boş bir ilgiyi kastetmiyorum. Belki daha da önemlisi bir emeğin ürünü bu sergi. Karikatürleri çizen 'içerdeki" insanın emeğinden sergiyi gezmeye gelen insanların emeğine kadar."

Sergının gördüğü ilgi, böyle bir etkinlik uğruna verilen hiçbir emeğin boşa gitmediğini kanıtlıyordu.

"Görülmüştür-Hapisaneden Mektuplar"ın önsöz'ü şu satırlarla son buluyordu. "İsteriz ki, ikinci baskı genişlemesin, ülkemizde böylesine bir kitap daha hazırlanmasın. Hiçbir yayına "görülmüştür" bölümü konulmasın. Hiçbir mektuba "görülmüştür" damgası basılmasın."

Benzersözleri Oğuz Aral'dan da işittik. Ama, belki daha da anlamlısını yine izleyiciler yazdıkları satırlarda dile getiriyorlardı: "Bir dahaki sefere bu arkadaşlardan ve diğerlerinden "dışarıdan dışarıya sevgilerle" sergisini görme dileğiyle."

Yeni baskıların ya da sergilerin 'yeni lememesi' hepimizin ortak istemi. Ama yeni baskıların artması, sergilerin daha başka yerlerde, daha çok insana izlettirilmesi, bir gereklilikten öte bir zorunluluk. Böylesi acıların bir kez daha yaşanmaması için. "İçerden Dışarıya Sevgilerle"nin kitaplaşması da, sanırız bu yolda atılmış güzel bir adım olacaktır.

Şinasi Nahit Berker

"Hiçbir demokratik ülkede bir karikatürcü çizgisi yüzünden hapis yatmamıştır"

Gazeteciliğe 1941 yılında başlayan ve yarım yüzyıla yakın bir süre politik taşlamalar yazan Şinasi Nahit Berker, mizah anlayışını, baskı dönemlerinde mizahın gördüğü tepkiyi ve hiciv yazarlığına ilişkin anılarını dergimize anlattı. Aşağıda Şinasi Nahit Berker'in, farklı dönemlerde yazdığı küçük fıkralardan örneklerle, dergimize anlattıklarını sunuyoruz.

Benim seçtiğim dal hep "hiciv" oldu. Yazdığım kısa hicivler Çağdaş Gazeteciler Derneği tarafından ödüllendirildiğinde, bana ödülün "mizah (küçük fıkra)" dalında verildiği söylenmişti. "Küçük fıkra" doğru bir deyim. Mizah desen, o da zaten her yerde var. Dünya komik. Her yerde komedi var.

Yıllardan beri söylenen bir söz vardır. İlk kim söylemiş bilmiyorum, ama çok yaygındır. "Nükte, bir an meselesidir" derler. "Hıçkırık gibidir." Ama ben de bu söze birşey ekliyorum. "Nükte zemin ister." İyi çanak tutulduğunda, iyi laf oturtur insan. Gazeteleri okuyup, bir sürü dehşet verici olayı öğrenince, bir de bu olayların yumuşak, tatlı, acı-tatlı yanlarını ortaya çıkarmak gerekir. Hep kızgınlığa, kötümserliğe gerek yoktur.

Her neyse... gelelim Türk basınında mizahın-hicvin yerine. 1941 yılında, ben Ulus gazetesinde çalışmaya başladıktan kısa bir süre sonra, Falih Rıfkı Atay ile gazetede küçük fıkralara yer verme işini konuşmuştum. Ulus, o zamanlar, yarı-resmi bir gazeteydi. Falih Rıfkı, 2 - 3 satırlık fıkralar yazma fikrimi duyunca, "yaz yazmasına da, kime çatacaksın" demişti. Gazete yarı-resmi idi, yöneticilere çatmazdınız. Sonraları, Doğan Nadi küçük fıkra yazarlığına başladı. Ulus'un birinci sayfasının sağ köşesinde bir yeri vardı. Orada daha çok, İstanbul'un sorunlarını işleyen, belediyeyi, valiliği taşlayan fıkralar yazardı.

Daha sonraki yıllarda pekçok köşe yazarı, mizahi fıkralar yazdılar. Ancak bunlar daha çok bildik nükteleri, fıkralarla bağlantı kurmak, "bu olay bana şu fıkrayı anımsattı" türünden şeyler yazmakla yetindiler. Böyle bağlantı kurma işine girince de söz kendiliğinden uzamış oldu. Oysa benim çok söylediğim bir sözüm vardır: "Bu memleket uzun laftan battı." İki üç satırda olayın özünü verip, nükteyi yapabilmek çok önemlidir.

Nükte konusunda, basındaki mizah konusunda yöneticilerin tavrı hep olumsuz olmuştur. Hicve oldum olası tahammülü yoktur başa gelenlerin. Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri, özellikle de baskı dönemlerinde hep böyle olmuştur bu. Ünlü Şair Nef'i hiciv yazdığı için boğdurulmuştu. Karagöz ile Hacivat'ın öyküsü de belli. Şimdi "Yunanlılar, Karagöz'le Hacivat'a sahip çıktıyorlar, aslında Karagöz ile Hacivat bizimdir" diye veryansın ediyoruz. Oysa Karagöz ile Hacivat'tan sözedilince bizim övünmemiz değil, dövünmemiz gerek. Karagöz ile Hacivat iki garip içidir. Bir yandan insanattaçalışır bir yandan da nükte yaparlar aralarında, yönetime ilişkin nükteler... Ama sonra bu iki işçinin boyunları vurdurulur. Neymiş, efendim camii inşaatı gecikiyormuş!

Cumhuriyet Dönemi'nde de mizaha, gülen insana kuşku ile bakıldığı olmadı değil. Zübük'te yazardım ben bir aralar. Demokrat Parti dönemiydi. İki karikatürcümüz, Halim Büyükbulut ile Ratip Tahir Burak çizdikleri birer karikatür yüzünden 16'şar yıl hepsi mahkum oldular. Gencecik yaşlarında yattılar. Karikatür tarihimize şerefle, dünya demokrasi tarihine Demokrat Parti'nin yüzkarası olarak geçmiştir bu büyük sanatçılar... Halim Büyükbulut kalp bastasıydı üstelik. Çizdiği karikatürü de gayet iyi anımsıyorum. Boş bir sandık, içinde de bir fare çizmişti. Sandığın altında "Hazine" yazıyordu. Tam 16 ay içeride yattı. Oysa hiçbir demokratik ülkede herhangi bir karikatürcü çizgisi yüzünden hapis yatmamıştır ve yatırılamaz da... Ben de yazdığım hicivler yüzünden, "Cinsi Sapık" ve "Çorap Örmek" başlıklı iki fıkra nedeniyle, 16 ay içeride kaldım, sonra başka nedenlerle de girdim.

Cezaevi anıları da bir başkadır. Cezaevlerinde çok yaygın bir deyim vardır, bilir misiniz? "Hopdedik" diye. Meydancılara seslenirsen, "Ne var? Efendim?" demezler, "Hopdedik" derler. Hapis yattığım sıralar aklıma koymuştum. "Hopdedik" diye bir dergi çıkaracaktım. Çıkardım da, politik mizah dergisi. 1960 sonrasıydı, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel Radyoevi'nde basın toplantısı yapıyordu. Basın işleriyle de Alparslan Türkeş ilgileniyor. Biz gazeteciler Cemal Gürsel'in uzağında oturtulduk. Kendimizi tanıtıyoruz. Falih Rıfkı Atay kalktı, "Ben Falih Rıfkı Atay", dedi. "Ulus gazetesinden". Sonra "Ben Ahmet Emin Yalman-Vatan", "İlhami Soysal-Akşam" diye gitti. Sıra bana gelince kalktım. "Şinasi Nahit Berker -Hopdedik" dedim. Aman, bir gürültü koptu. "Hop demiş, kim demiş, ne demiş, kime demiş, nasıl demiş" "Yok, efendim, dergimin adı" diyorum, dinletemiyorum. Alparslan Türkeş kalktı. Cemal Gürsel'in kulağına birşeyler fısıldadı. Basın toplantısı bir saat sonraya ertelendi. Dağıldık. Bir saat sonra dönünce, diğerleri girdi içeriye. Beni kapıdan çevirdiler.

İşte böyle... Bu zamanda insan yazmakla kalmıyor yaşıyor da mizahı. Ben 1940'dan bu yana hem yazdım, hem yaşadım. 1960 da Yedeksubay okulundaydım. 40 yaşında yedeksubay talebeniydim yani. Sonra beni Erzurum-Uzunahmet'e gönderdiler. Sakıncalı olduğumuzdan kura mura yok. Doğru Erzurum-Uzunahmet e. Bir gün süren tren yolculuğundan sonra vardık. Ben yorgunum. Üzerimde yedek subay elbisesi. Orduevi'nde oturdum. İçki içtim. Sonra telgrafhaneye gitmişim. Uzaktan akrabam da olan İsmet İnönü'ye tel çekmişim. Telgraf metni şöyle. "Üçüncü Ordu emrinizdedir Paşam. İsmet İnönü-Çankaya-Ankara" Tabi, telgraf ola ı çabuk duyuldu. Beni üç ay Kazkapı Cezaevi'ne koydular. Telgraf önce Çankaya'da telaş yaratmış ama imzanın "Yedek Asteğmen Şinasi Nahit" olduğunu görenler olayı kavramış. Üç ay içeride kaldım. Sonra bir sabah 27 Mayıs oldu, 28'inde çıkardılar beni dışarı. Biliyorsunuz, Üçüncü Ordu Komutanı Ragıp Gümüşpala'ydı. Ben dışarı çıktım. Albaylar filan karşıladılar. Asker selamıyla. Üç ay önce dediğimiz üç ay sonra olmuştu. Ben dahil, herkes şaştı bu işe.

Mizahın işlevine dönelim. Özelde benim yazdığım küçük fıkranın işlevi. Bu fıkralar alay ögesi içerir, ama söyleyeceğini iki satırda söyler. Keskin eleştiri yapar. Tabii bu nedenle devlet adamlarının da canını sıkar. Uzun lafla bu ülkeyi batıranların. Ben onun için kısa yazıyorum. Yoksa görüyorsunuz, bir ağızlarını açtılar mı susturabilene aşkolsun.

Kendimi kısa söz söylemede, anlatmak istediğini iki satırda dile getirmede usta bilirdim. Ama benden çok daha ustaları var. Cezaevinde'yken, kaymbiraderim olan değerli bilim adamı Hüsnü Göksel'den bir kart almıştım. Hüsnü ABD'de idi o zamanlar. Bana "Hürriyet Abidesi"nin kartını göndermiş. Arkasını da imzalamış. Hüsnü Göksel diye. Hepsi bu. Herşeyi anlatmaya yetiyor. Bir de Milliyet Gazetesi Ankara sorumlusu Orhan Tokatlı bir kart göndermişti. Daha doğrusu kızının düğün davetiyesini. İşte kız tarafıyla, erkek tarafının aileleri, işte şu gün, şu saatte, şu yerde düğün törenini şereflendirmenizi dilerler, diye. E benim daha aylarca mahkumiyetim var. Ama Orhan Tokatlı, davetiyeyi göndermekle yetinmemiş, arkasına da elyazısı ile eklemişti, "Mutlaka bekleriz" diye.

KAMİL MASARACI

□ Sayın Masaracı kısaca kendinizden ve karikatür geçmişinizden söz eder misiniz?

■ 1950 Antakya doğumluyum. 10 yıldır çiziyorum. (7 Gün, Vatan, Ciddiyet, Çocukça, Kadınca, Nokta, Bizim Almanca, Tanıtım, Cumhuriyet, Almanya'da Die Tageszeitung, Der Kassennartz). 7'si yurtdışında olmak üzere 9 kişisel sergi açtım. Ulusal ve uluslararası 11 ödül aldım.

Bir karikatürüm Tokyo'da yayımlanan "Humour Museum" adlı albüme alındı.

Nezih Danyal ve Mehmet Altuğ'la birlikte hazırladığımız jenerik 1979 Balkan Film Festivali'nde ödül aldı.

Çocukça dergisinde, çocuklar için "Bocuk" ve "Guguk" adlı altında bant çalışmalarım da oldu.

Bir dönem Karikatürcüler Derneği Genel Sekreterliği görevinde bulundum.

□ "Çizgilik" nasıl oluştu?

■ Karikatüre başladığında "çizgi"nin anlatım gücüne inanıyordum. "Çizgiyle yapılan mizah" karikatüre en çok yakışan tanımlama gibi geliyordu bana. Bu tanımlamaya göre çizdiğim şeyler de daha bir hoşuma gidiyordu. Bant çizmeye karar verdiğimde de böyle oldu. "Çizgilik" oluştu.

□ "Çizgilik"in diğer bant karikatürlerden farklı bir yönü var. O da, belli bir kahramanının olmaması. Ya da kahramanlarından sözedilebilir..

■ Bence herkes kahramandır da, daha pratik olsun diye kahraman sayısı az tutulur toplumlarda.. Her şeyin fazlası zarardır der ya bazı kahramanlar.. Bunun için çok param olsun isterdim..

□ Yaşadığımız dönemin temel özelliği sizce nedir?

■ Yaşadığımız dönemde her şey çok "muzır". Doğal olarak "muzırlık"da çok oluyor. Haliyle karikatürcü de "muzır" olup çıkıyor.

□ Sancılı dönemlerde, baskı dönemlerinde mizahın işlevselliğindeki bir artıştan sözedilebilir mi? Örneğin "barış"a olan gereksinimin çok arttığı günümüzde..

■ Mizah işlevi; yalana, dolana, haksızlığa, savaşa karşı çıkmak, dürüstten, haklıdan, barıştan yana olmak, olmalı.. Zaten bunun tersi "mizah" olur mu hiç? Tercih hakkı bizlerin. Doğru tercih Barış Yıllarını tez getirecektir..

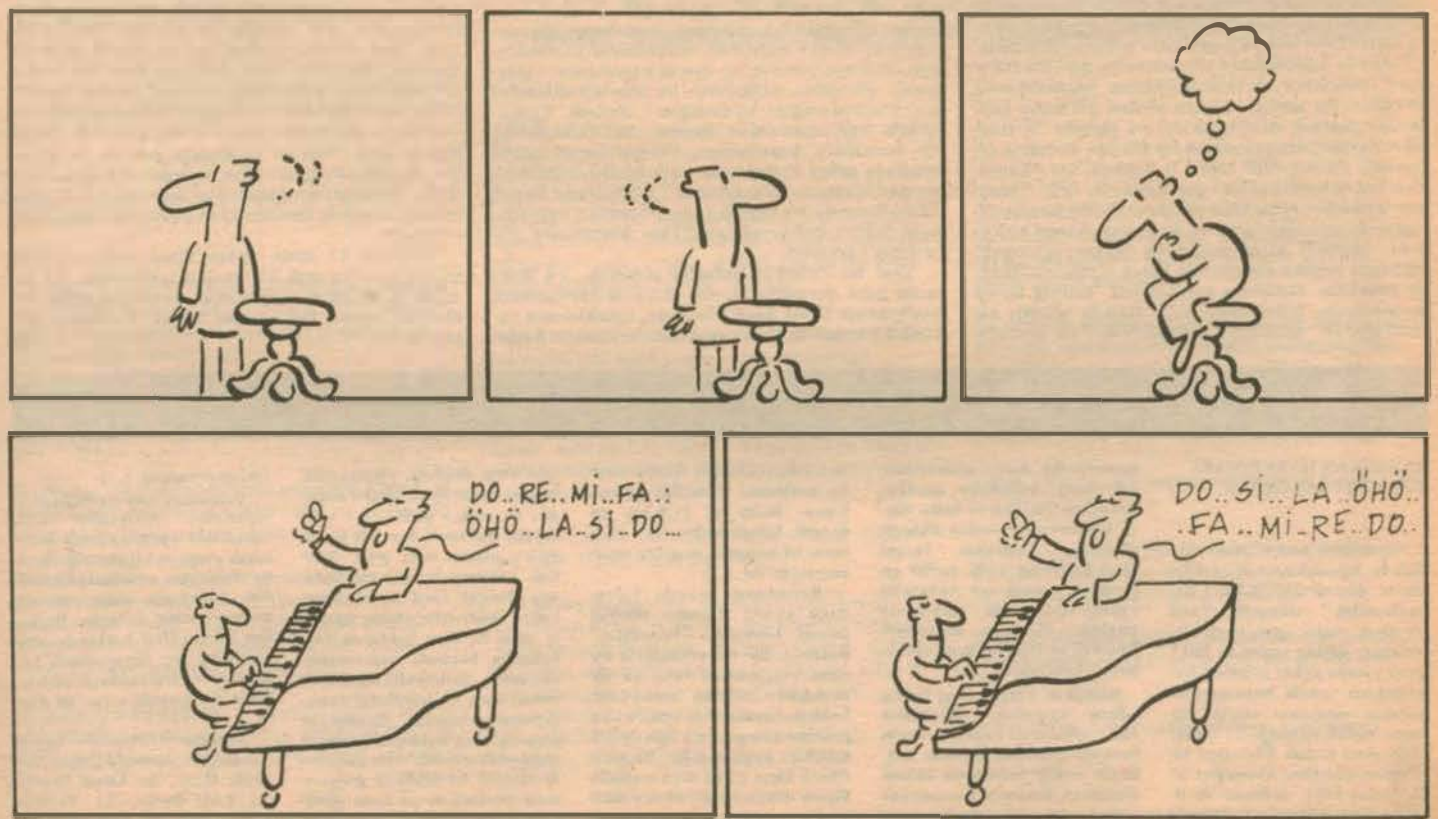

İzmir Mitinginin Ardından

Sevil Çağıran

İzmir'de 22 Şubat Cumartesi günü Türk-İş tarafından düzenlenen "Ekmek-Barış-Özgürlük" mitingi, 12 Eylül'den bu yana gerçekleşen ilk büyük kitle eylemi olma niteliği taşıyordu. Ayrıca 12 Eylül sonrasında etkinliklikleri durdurulmayan tek işçi konfederasyonu olan Türk-İş'in 6 yıldır ilk kez "eylem kararı" almış olması da mitingin önemli bir özelliğiydi. Daha sonra, mitingde Türk-İş üstyönetiminden çok, katılan işçilerin istemlerinin dile getirilmesi ve Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz'ın işçilerin protestosu ile karşılaşması da geniş yankılar bulmuştu. Ancak Türk-İş mitingi yalnızca 22 Şubat'ta olanlarla değil, gözaltına almalar, tutuklamalar ve bunu izleyen "mitingciler davası" ile de uzun süre kendinden sözettireceğe benziyor. Bilindiği gibi, miting öncesi ve sonrasında 200'e yakın kişi gözaltına alınmıştı. Bu kişiler arasında, daha miting alanına girmeden kimlik kontrolü sırasında gözaltına alınan YARIN İstanbul Temsilcisi Cem Gönenç de bulunuyordu. Gönenç birkaç saat sonra serbest bırakıldı. Ancak bu kez miting dağılırken, alanı terkeden çoğu öğrenci onlarca kişi, polis tarafından götürülmüş, tanıkların ifadelerine göre götürülen bu kişilere polis tarafından zaman zaman sert hareketler yapılmıştı. Mitingin dağılmasından yarım saat kadar sonra, arkadaşları polisçe götürülen işçi ve öğrenciler, aileler SHP binasının yanında büyük bir kalabalık oluşturdular. Sonunda SHP milletvekillerinin girişimiyle 77 kişinin gözaltına alındığı öğrenildi ve SHP'den bir heyet İzmir Valisi ile görüşmeye gitti. Bunu izleyen günlerde ise, gözaltına alınanların aileleriyle arkadaşlarının ve özellikle de sendikaların maddi destekleri ve uğraşlarıyla gözaltındakilerin tümüne avukat vekaleti sağlandı. Aynı günlerde, Başbakan Turgut Özal'ın gözaltına alınanlar hakkında "bunlar Dev-Yol, Dev-Sol militanıdır" şeklinde görüş bildirmesi de TBMM'ye dek yansıyan tepkilere yolaçtı. Öğrenci Dernekleri basına yaptıkları ortak açıklamada, "Tutuklu öğrencilerin derslerinden geri kaldıklarını" belirterek, tutukluluklarının kaldırılmasını istediler. Bu arada, tutuklu aileleri bir basın toplantısı yapmak istedilerse de, bu girişim "Mitingciler davası" duruşmasının bir-iki gün öncesine ertelendi. Ancak SHP İzmir İl Başkanı'nın "kendisine haber verilmediği" gerekçesiyle, SHP binasının kullanılmasına izin vermemesi üzerine bu girişim de gerçekleşemedi. Duruşma öncesi süreçteki, çelişkili açıklamalar da dikkat çekiciydi. Mitingin hemen sonrasında İzmir Emniyet Müdürü gözaltına almaların gerekçesini "miting tertip komitesi'nin belirlediklerinin dışında slogan atmak olarak" açıklarken, İzmir Valisi'yle görüşen

Fotoğraf: AHMET ÖZLO

SHP milletvekili Kenan Nehrozoğlu "valinin kendisine mitingden bir gün önce düzenlenen bir operasyonla bildiri dağıtmak isteyenlerin yakalandığını, mitinge yönelik bir eylem hazırlığının saptanarak, gözaltına alınanların bu olayla bağlantısının araştırılacağını bildirdiğini" söyledi. Tutukluluğu kaldırılanlardan bazıları ise karakoldaki bir komiserin kendilerine, "Ermenilerin miting sırasında şeker kağıtlarına sarılı bildiri dağıtmayı planladıklarının anlaşıldığını" söylediğini aktardılar. Basında ise yurt dışından yönetilen eylemcilerin bildiri dağıtmak istedikleri konusunda yorumlara yerverildi.

Tüm bu çelişkili haberler sürerken, 14 Mart cuma günü duruşma yapıldı. 9.30'da duruşmanın başlayacağı DGM kapısı önünde, tutukluların yakınları bir saat kadar öncesinden birikmeye başladılar ve cezaevi araçlarından birer ikişer kelepçeli olarak inen yakınlarını karşıladılar. Duruşmayı pekçok basın muhabiri izliyordu. Ancak bunlar arasındaki YARIN İzmir Temsilcisi Sevil Çağıran, görevli polisler tarafından salondan çıkarılarak, bir saat kadar DGM karakolunda tutuldu. Bu arada salonda boş yerler olmasına karşın, kapı önündeki kalabalığa içeri giriş izni verilmiyordu. Duruşmayı izlemeye gelen Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı Gülay Unur da herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin gözaltına alındı. 10 saatten uzun bir süre gözaltında tutulan Gülay Unur'un evinde de polis tarafından aranıa yapıldı Unur'un çantasından çıkan YARIN dergisi "illegal bir dergi" olarak nitelenerek alındı ve Unur salıverilirken kendisine iade edilmedi. Gülay Unur'un ayrıca not defterindeki isim ve adreslerin kimlere ait olduğu ile siyasi görüşü de soruldu.

Duruşmanın başında altı avukatın imzaladığı bir dilekçeyle Başbakan Turgut Özal hakkında, mahkemeyi etkiler şekilde beyanatta bulunmasından ötürü, suç duyurusunda bulunuldu.

Sanıkların tümü savunmalarında suçlamaları reddederek, yalnızca hoparlörden söylenen sloganları attıklarını açıkladılar. Sanıkların bazıları ise mitinge katılmadıkları halde tutuklandıklarını söylediler. Tanık olarak dinlenen tertip komitesi üyeleri de "herhangi bir kasti ve taşkın hareket olmadığını" vurguladılar. Duruşmada tanık olarak ifade veren polislerin ise yakaladıkları sanıkları zaman zaman teşhis edemedikleri gözlendi. Sanıkların büyük bölümünün kolunda Türk-İş pazubenti olan polislerin kışkırtıcı davranışlarda bulunduklarına ilişkin ifadeleri ise tanık polisler tarafından reddedildi. Tanık İsmail Kahveci: "Benim kolumda pazubeat yoktu, yalnız Türk-İş Başkanı konuşmasını yaparken oradaki bir grup geriye dönüp yere çöküyordardı, ben de o grubun içindeydim, bu sebeple o grubun hareket'ine uyup geri dönüp çöktüm, bu da benim görevim icabıdır" şeklinde ifade verirken, kimi tanıkların da belirlenen sloganların dışında slogan atıldığı halde, uyarıda bulunmak görevlerini yerine getirmedikleri biçiminde iddialar dile getirildi. Tanık Kemal Koç, "ben bu kalabalığa giderek bu şekilde slogan atmayın diye ikazda bulunmadım" dedi. Yine tanık olarak dinlenen sivil polislerin miting sırasında tanınmaktan çekinmedikleri belli oluyordu.

Böylece 17 saate yakın süren duruşma saat 01.30'da sona erdi.55 sanığın tahliyesine, 12 sanığın tutukluluk durumunun devamına karar verilirken, ikinci celse tarihi olarak 7 Nisan 1986 saptandı.

BAŞBAKAN HAKKINDAKİ SUÇ DUYURUSUNDAN:

".. Davamıza neden olan olay Türk-İş Konfederasyonunun İzmir'de düzenlediği "Ekmek-Barış-Özgürlük" mitingidir. Yasal gerekleri yerine getirilerek düzenlenen miting sırasında 2911 sayılı yasaya aykırı eylemde bulundukları sanıyla huzurumuzda bulunan sanıkların büyük bir kısmı, miting sırasında 22 Şubat 1986 günü kolluk kuvvetleri tarafından gözaltına alınmışlar ve 25 Şubat 1986 tarihinde de ilgili mahkeme tarafından tutuklanmışlardır. Konu adalete intikal etmiş, gelişmeler sanıklar, yakınları, Türkiye ve hatta dünya kamuoyu tarafından dikkatle izlenirken Başbakan Turgut Özal 25 Şubat 1986 tarihli gazetelerde yayımlanan Ankara'da yaptığı açıklamada "Türk-İş mitinginde gözaltına alınanların Dev-Yol ve Dev-Sol üyesi olduklarını" bildirmiştir.(....)

Başbakan Turgut Özal bu kurallara uymamış, Anayasanın 138. maddesine rağmen bugün önünüze çıkarılan sanıklar hakkında verdiğihükmü siz hüküm vermeden, basına ve kamuoyuna açıklamakta sakınca görmemiştir. Turgut Özal'ın Anayasa'nın bu maddesini bilmediği düşünülemez. Kaldı ki TCK'nın en önemli kurallarından biri "Kanunu bilmemenin mazeret sayılmayacağı"dır. (...)

Başbakanın başında bulunduğu siyasal iktidarın izlediği siyaset toplumun "depolitize" edilmesi, bu tür mitinglerin bir daha yapılmaması veya bu tür mitinglere katılımın azaltılması olabilir. Bu politikayı uygulamak için çeşitli taktikler uygulanabilir. Bu politikaya karşı çıkan veya savunan kişiler düşüncelerini söyleyebilirler. Ama tüm bunların tartışma yeri yargı değildir, yargıyı etkilemeye yönelik demeçler değildir. O zaman görülmekte olan davalar hakkında beyanda bulunmak olağan hale gelir. Nitekim yürütmenin başında bulunan Turgut Özal bunu itiyat haline getirmiştir. Henüz sürmekte olan iki dava hakkında Başbakan'ın beyanda bulunmasından sonra, devletimizi dış ülkede temsil eden bir büyükelçi yazdığı resmi mektupta görülmekte olan bir dava hakkında beyanda bulunabilmektedir. İşte yargının üzerindeki bu tehlikeli gelişmelerin sonuncusu şu anda görülmekte olan davamızda da kendini göstermiştir. (...)

Yukarıdan beri sıraladığımız nedenlerle, Anayasanın 138. maddesine aykırı eylemde bulunarak yargının bağımsızlığı ilkesini zedeleyen ve müvekkillerimizin hukukuna zarar vererek mağduriyetine yolaçan Başbakan Turgut Özal hakkında mahkemenize suç duyurusunda bulunuyoruz. Hakkındagerekli işlemin yapılmasını saygı ile dileriz.

Sanıklar vekilleri: Av. Kemal Anadol, Av. Mustafa Çağlar, Av. Senih Özay, Av. Cemil Erdem, Av. Erol Özcan, Av. Feridun Gökhan."

Dergimizin Haziran/1985 (34.) sayısında büyük Türk şairi Nâzım Hikmet'in üç masalını yayımlamıştık. 1935 yılı başında Sedat Simavi'nin Yedigün dergisinde yayımlanmaya başlanmış olan bu masalların dergimizde çıkan ilk üçü okurlarımızın büyük ilgi ve beğenisini kazanmış, kalan masalların yayımlanması yönünde yoğun istekler gelmişti.

Değerli yazar ve araştırmacı Kemal Sülker'den bu masalların 4 tanesini daha temin ettik. İkisini bu sayıda yayınladığımız masalların öteki ikisini önümüzdeki sayılarda okurlarımıza sunacağız. Dileğimiz, kalan 6 masalı da temin ederek büyük şairimizin bu güzel aşk masallarının tamamını günümüz okurlarının bilgi ve beğenisine sunmaktır.

YARIN

Kemal Sülker

NAZIM'IN MASALLARI

KORKU

ONU anası bir korsan gemisindedoğurmuştu. İlk duyduğu ses, küreklerde zincirlenenlerin sırtında şaklıyan kırbaç sesleri; ilk gördüğü renk karanlık bir deniz gecesinde tutuşturulan bir kalyonun yangın kızıltısıydı.

O; bağırmasını, dövüşmesini, yıldızlara bakıp suyun sonsuzluklarında yolunu bulmasını, yelde yelken şişirmesini öğrendi.

Öğrenmediği bir tek şey vardı: KORKU...

Otuz yaşına geldiği zaman Akdeniz'in en yıldırıcı korsanı olmuştu. Ona zeytin ağaçlarile yeşilleşen ve portakal bahçeleriyle kızaran kıyılarda bir tek ad vermişlerdi: KORKUSUZ..

Korkusuzun korkuyuduyabileceğini düşünmek, güneşin bir gece yarısı doğacağını düşünmek gibi bir şeydi...

* * *

Bir gün, bir öğle sıcağında Korkusuzun kadırgası bir Venedik Kalyonuna saldırdı. Kalyon yakıldı yükler korsan gemisinin ambarına boşaltıldı ve esirler zincire vurıldılar.

Kalın zincirler yalnız kalın kıllı kollara değil, Manolya aklığında bir genç kız bileğine de takılmıştı.

Korkusuz, akşam güneşinin kızıllığıyla yanan yüzünü esirlerin üstüne eğdiği vakit onu da gördü "Kadın zincire vurulmaz, dedi, çözün".

Kolları manolya aklığında kızın zincirlerini çözdüler. Kız, akşam güneşinin ışığında korkusuzun yüzüne baktı. Gök boyalı, gök ışıklı iki göz Korkusuzun gözlerine baktılar. Uzun uzun, inadına, alay ede ede baktılar.

Korkusuz, sendeledi bir. Korkusuz bayılacak gibi oldu. Korkusuz ilkönce korktu ömründe. Bir çift gök boyalı, genç kız gözünden korku Korkusuz.

BEN

GEÇ KALMIŞLARDI

SEVDA, sonsuzluğun karanlığında ışıldayan bir pırıltıdır. Sona eren, sonu önceden bilinen sevdaların ne acılığı vardır, ne tadı. Bunun böyle olduğunu bilmiyenler sevda denilen hayaletin peşinde boşuna koşmasınlar!" Bu sözleri bir dost meclisinde, başbaşa kaldıkları iki üç dakikanın içinde, sevdiği kadına söyliyen erkek belki haklıydı, belki haksız.

Ancak onların sevdası sonsuzluğun karanlığında bir pırıltı gibi ışıldıyordu, sona ermemeğe önceden mahkumdu.
Niçin?
Niçin olacak! Çok geç raslamışlardı birbirlerine. Bunu ikisi de biliyorlardı. Bunu ikisi de bildikleri için, birbirlerini daha derinden, daha içten, daha umutsuz sevmekteydiler.

Yürekleri böyle biribirine bağlananların, yolları her vakit biribirine bağlı olmaz.

O dost toplantısındaki başbaşa geçen beş on dakikadan sonra, yıllarca görmediler biribirlerini. Yıllar saçlara aküşürür, yıllar gözlerdeki ışığı söndürür, ellerin damarlarını katılaştırır, yılların yapamadığı bir tek iş vardır: Büyük yürek ateşlerini öldürmek. Yıllar bu ateşleri külleyebilir, gözle görülmez, elle tutulmaz yapabilir. Ancak öldüremez bütün bütün.

Onlar da biribirlerine yıllarca sonra saçlarında ak ve ellerinde şişkin mavi damarlarda rastladıkları vakit, yüreklerinde küllenmiş olanın yeniden tutuştuğunu anladılar.

Anlamasına anladılar. Ancak yine geç kalmışlardı Ak saçla, damarları çıkık ellerle sevişmek gülünç olur biraz.

Yine geç kalmışlardı. Her şeyde gecikmek olur, sevdadaolmaz.

Erkek yine onunla başbaşa kaldığı bir beş dakika içinde dedi ki:

— Sevda, sonsuzluğun karanlığında ışıldıyan bir pırıltıdır. Sona eren, sonu önceden bilinen sevdaların ne acılığı vardır, ne tadı...

Erkeğin sözlerini kadın yine dinledi. Bir avunma, inanılması lâzım olan bir yalan, bir acı söz gibi dinledi bu sefer.

Onlar tekrar buluşmakta bile geç kalmışlardı. Geç, çok geç...

BEN

okuma notları...

İŞBİTİREN EKONOMİ

Derleme
Bilim ve Sanat Kitapları
Ocak 1986
275 sf. - 1250 lira

Bir ülkede herkesin ekonomist olması olanaksız. Ayrıca bu gerekli de değil.Ama eğer demokrasi adına, insan hakları adına,sosyal devlet adına birtakım istemler yükseliyorsa ekonomi alanında bazı şeylerin bilinmesi de zorunlu.

Bu zorunluluk ekonomi alanıyla diğer alanlarda izlenecek politikaların, neden ve sonuçlarının içiçeliğinden kaynaklanmakta. Ekonomik veriler olmaksızın ne yaşanan toplumsal koşullar irdelenebilir, ne de toplumsal koşulların değiştirilmesi yolunda sağlıklı adımlar atılabilir. Bu bağlamda ülkemiz özeline indiğimizde, 24 Ocak olayının kavranılması zorunluluğu ortaya çıkar.

Bundan altı yıl önce alınan 24 Ocak kararlarıyla amaçlananlar (ekonomik -politik) neydi? Nasıl bir yol izlendi? Gelinen nokta nedir? Ve gerçekten izlenen yol, gelinen nokta alternatifsiz midir?

Bu noktalara açıklık getirecek, 24 Ocak kararlarının kavranılmasını sağlayacak her bilimsel çalışma-İlhan Selçuk'un da belirttiğigibi-"Özünde Türkiye'nin siyasal geleceğini biçimlendirecek olanlara ışık tutmak işlevini içerecektir."

Bu düşüncelerden hareketle hazırlanmış "İşbitiren Ekonomi". İlhan Selçuk'un önsözünü yazdığı kitapta Sadun Aren, Gürel Tüzün, Sinan Sönmez, Oğuz Oyan, Alpaslan Işıklı, Yakup Kepenek, Aziz Konukman, Namık Ozcan ayrı ayrı ortak bir çalışma yapmışlar. 24 Ocak'ın beş yılını ayrı ayrı yönlerden inceleyip, eleştirmişler, öneriler sunmuşlar. Bunları da sırasıyla, '24 Ocak Programı ve Alternatifleri', 'Ekonomik Bunalım ve 24 Ocak Kararları Üzerine', 'Piyasa Ekonomisi ve Devlet Müdahalesi' 'Kamu Finansmanı, Sermaye Birikimi ve 24 Ocak İstikrar Modeli', 'Paranın Ekonomik Politika Döneminde Sendikalar İçin Yasal Çerçeve', 'Gelirler, Fiyatlar ve Birikim Yönleriyle Kararlılık (istikrar) Uygulaması' 'İç Talebi Daraltma Politikası Karşısında Emek ve Tarım Gelirleri', İstikrar Programının Sanayi ve Kredi Kesimi Üzerindeki Etkileri' başlıkları altında kaleme almışlar.

Ve sonuçta ortaya çıkan ürün, 24 Ocak Kararlarıyla ilgili sorunlara yanıt verebilecek bir başvuru kitabı niteliğini taşıyor

□ NESRİN HOCAOĞLU

HUKUKSUZ DEMOKRASİ

Halit Çelenk
Çağdaş Yayınları
Aralık 1985
250 sf.

Hukuk eğitimine ilk başlayan öğrenciler herşeyi birarada öğrenmek telaşı içindedirler ve kendilerince bir bakış açısı oluşturmanın sıkıntısını çekerler. Bakış açısı oluşturmada tüm eğitim boyunca kendilerine pek yardımcı olunmayacaktır. Yasal sorunların çözümünü de 4 yılda öğreneceklerdir. Bu eğitimi görmemiş kişiler içinse hukuk bilmece, hukukçular da ne dediği pek anlaşılamayan kimselerdir.

Halit Çelenk kitabında bu iki grubun istemlerini karşılıyor.

Hukuku bir üst yapı kurumu olarak, sınıf gerçeğinden soyutlamadan, sınıflararası ilişki ve çelişkileri temel alarak değerlendiriyor.

Hukuka insanın doğuştan sahip olduğu tüm haklar olarak bakan yazar kitapta demokrasi ve hukuk kavramlarının birbirinden ayrılmazlığını gösteriyor. Adil ve emekten yana bir toplum düzeni için verilen mücadelede hukuk kurallarının ve yasaların vazgeçilmez önemli çalışma yöntemlerinden biri olduğunu vurguluyor.

Toplumun gündeminde olan yasal sorunlara genel bakış açısı çerçevesinde çözümler getiriyor.

Yaşanın, düşüncelerini teknik deyimlerde boğulmadan açık ve anlaşır bir dille söylemesi kitabın, hukuk ve demokrasi ile ilgili herkes tarafından okunmasını sağlıyor.

□ HATİCE VURAL

Zeynep Oral
Milliyet Yayınları
Aralık 1985 -
344 sf. 1100 lira

...eşmiş Milletler 1975 yılını Dünya Kadın Yılı olarak ilan etti. 1975 yılında Meksika'da yapılan toplantıda bir yılın yetmeyeceğine karar vererek 1975-85 yılını 'Kadın On Yılı" olarak saptadı. Bu bağlamda uluslararası platformda dillendirilen Nairobi toplantısına Türkiye'den çağrılan Kadın Gazeteci Zeynep Oral Türkiye'ye döndüğünde gözlemlerini kamuoyuna duyurmak için bazı kişi ve kuruluşlarla ilişkiye geçmesine rağmen sonuç alamayınca, bu kitabı hazırlama zorunluluğunu duyuyor.

"Kadın Olmak"ın ilk anda insanların kafasında canlanan radikal Feminizm düşüncesi ile bütünleşmediği okunduğunda anlaşılıyor.

Zeynep Oral şöyle belirtiyor "çok değil bir kaç ay önce bana 'Kadın Olmak' diye bir kitap yazacağımı söyleseydiniz, inanmazdım... Evet ben bir kadınım. Benim işim yazı yazmak. Ama kadın üzerine bir kitap yazmak.. hayır, benim işim değil derdim. İnsan olmaya çalışan ben, kadın olmak üzerine ne diyebilirdim ki."

Kitap üç ana başlık altında toplanıyor.

Nairobi'de Kadın olmak, Savaşta ve Barışta Kadın Olmak, Her zaman her yerde Kadın olmak.

Dünyanın her yerinde, birbirinden farklı yönleri olmasına karşın, birçok alanda ortak sorunlarını dile getiriyor Nairobi toplantısında kadınlar. Bunlar eğitim, sağlık, eşitlik, çalışma sorunları başlıkları altında sıralanıyor.

Doğduğunda her kadın ve her erkek çocuktur. Fakat bir süre sonra değişik işlevlar kazanırlar. Aile rolü, toplumsal rolü, kadının toplumdaki gelişimini engelliyor. Geleneği sürdürme rolü de kadına verilince, toplumsal değişimde etkin rol oynayamıyor. O nedenle toplumlarda daha çok süs eşyası, moda aracı olarak şekillendiriliyor kadın.

Bugün kadın hareketinden söz edilecekse, bunların tümünün insan hakları hareketinden doğduğunu bilmek gerektiğini belirtiyor ve verdiği örneklerle düşüncesini sağlamlaştırıyor Zeynep Oral.

"El Salvador'da tutuklu her kadının, işkence görsün ya da görmesin ırzına geçilir. Hamileyken tutuklanan kadınların, coplarla dövülerek, tekmelenerek çocuklarını düşürdüklerini çok gördük... Buna karşılık, sorguya çekilirken hamile bırakılan tutuklu kadınların, çocuklarını aldırtmalarına izin verilmez."

Bunları El Salvador'lu bir kadın anlatıyor.

"Erkeğe ya da kadına uygulansın, bunca aşağılanmanın acısı, utancı değişmiyor. Ancak işkence bir erkeğe değil de bir kadına uygulanıyorsa, kadınlığın cinsel sömürüsü, kadınlığın aşağılanması ve ırza geçmek işkenceye eşlik edecektir" diye belirtiliyor.

Nairobi'de değişik ülkelerden toplanan 15000 kadın bütün bu sorun ve baskıların ülkelerinde uygulanan "ekonomik politikadan" kaynaklandığı düşüncesinde birleşiyorlar.

"Kadın Olmak" adlı eserinde Zeynep Oral değişik yaklaşım ve çarpıcı örneklerle Nairobi'deki insanların düşüncelerini okuyucuya sunuyor.

□ SERAP MORKOÇ

FOTOGRAF NOTLARI/Rıza Arat

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Fotoğraf Kolu'nun düzenlediği "Fotoğraflarla D.T.C.F.'nin 50. Yılı" sergisi, 3 - 10 Şubat 1986 arasında fakültenin sergi salonunda açıldı. Sergının amacı, kuruluşundan bugüne fakültenin değişimini ve gelişimini yansıtmak olarak belirlenmiş, geçmiş yıllardan kalan fotoğraflar derlenerek sergi için reprodüksiyon alınmış, bugünkü durum için de kol üyelerinin çalışmalarına yer verilmişti.

Serginin ilk anda göze çarpan eksiklikleri, sınırlı olanaklarla acele gerçekleştirilmesinden gelen yetersizlikler, düzeyi korumaya ve bütünlük sağlamaya yönelik bir yaklaşımla fotoğraf seçimine yeterince özen gösterilmemesiydi. Buna karşın sergide öğrenci gençliğin okul yaşamıyla ilgili oldukça başarılı çalışmalar da yer alıyordu. Bu başarıda, fotoğraf kolunda biraraya gelerek yapılan, yaşanan çevreyi görüntüleme çalışmasının önemli bir yeri vardı.

Yaşamın tekdüzeleştiği, insanların yaşam biçimlerinin, yaşadıkları her günün birbirine benzediği koşullarda, kültürel etkinliklerin önemi artıyor. Okullarda, işyerlerinde, kahvelerde boğucu bir yorgunluk, umutsuzluk, karamsarlık gözleniyor. Olumsuzlukların sonsuzluğuna yaygın bir inanç yerleşmiş. İnsanlar, belirli yapılanmalar içinde yaşayarak kendilerine düşen görevleri yerine getiriyorlar. Okuyorlarsa iyi birer öğrenci oluyorlar, çalışıyorlarsa istenen üretimi gerçekleştiriyorlar, işsizseler işsizler topluluğunun birer üyesi olarak işi olan insanların durumlarına şükretmesini sağlıyorlar. Böylece, kültürel gelişme, toplumu ve dünyayı anlamaya çalışma, okuma gibi düşünsel etkinlikler gereksizleşiyor. Eğitimin yükünün, ya da iş yorgunluğunun altında ezildikten sonra bir parça rahatlamak için sırtadan bir film izlemek, boş gözlerle TV'ye bakmak bile fazla gelebiliyor. İnsanlar, hızla akıp giden yaşam içinde nereye gitseler karşılarına çıkan, yapışkan sinekler gibi gözlerinin önüne gelen, beyinlerinin içinde vızıldayan reklâmlara, konuşmalara, görüşlere kapılıp, insan olduklarını, düşünebileceklerini, yaratabileceklerini, değiştirebileceklerini unutuyorlar.

Milyonlarca kişinin, en renkli, en kolay bakılan gazetelere bile ilgi göstermeyerek dilmyayla ilişkisini yalnızca TV aracılığıyla kurduğu günümüzde, günlük yaşam içerisinde gerçekleştirilen kültürel etkinlikler büyük önem taşıyor. Okullardaki kulüp ve kol çalışmalarıyla işyerlerindeki sınırlı kültür etkinlikleri, henüz yaygın olmamalarına karşın gelecek için umut veren çalışmalar. Fotoğraf alanında da, İstanbul'da, düzenlediği fotoğraf yarışmasıyla en üst noktaya çıkıktan sonra sürekli olamayan Grundig Fotoğraf Severleri çalışması örneğiyle, çeşitli kurumlarda düzenlenen fotoğraf kursları, sergi ve gösteriler işyerlerinde, bu yıl Yıldız Üniversitesi Fotoğrafçılık Kolu tarafından düzenlenen uluslararası yarışmayla yeni bir boyut kazanan üniversite fotoğrafçıları da okullarda yapılan çalışmalar için olumlu örnekler oluşturuyorlar.

Okullarda yürütülen fotoğraf çalışmaları, birçok güçlüğe göğüs gererek sürdürülebiliyor. Tüm fotoğrafçıların karşı karşıya olduğu sorunların yanısıra, yeterince ilgi ve destek görememe, etkinliklerin ve kolayca sağlanabilecek olanakların sınırlandırılması da çalışmaları güçleştirebiliyor. Oysa gönüllü çabalarla, gelişmek, olumlu yapıtlar oluşturabilmek için içtenlikle sürdürülen bu çalışmaların daha fazla destek görmesi, kültürel etkinliklerin başarısını ve yaygınlığını artıracaktır. Yaşamın sürdüğü her alanda yapılan çalışmalar, ayrı bir değer taşımaktadırlar. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ndeki yaşamı, okulun öğrencilerinden daha iyi tanıyacak, daha başarılı fotoğraflayacak kim olabilir? Yıllarca hergün oturdukları derslikleri, dolaştıkları koridorları, merdivenleri onlardan daha iyi tanımlayabiliyor. Günümüzde öğrenci gençliğinin karşı karşıya olduğu sorunları yaşayarak en iyi öğrenecek, fotoğrafa verecekleri emeklerle yetkinleşerek başarılı fotoğraflarda kalıcılaştıracak olan, yine okullardaki gençler değil midir?

Fotoğrafla amatörce uğraşanlar arasında farklı eğilimler gözleniyor. Kuşkusuz, düşünce ürünü olan, emekle beslenip gelişen her yaklaşım, her çaba değer taşımaktadır. Ancak şu an fotoğrafta çok yeni olsalar da, okullarda ve işyerlerinde, sayıları sürekli artmakta olan amatör fotoğrafçılardan beklenecekler arasında; kendi çevrelerine kayıtsız kalmamaları, çevrelerindeki yaşamı ve sorunları eleştirel gözle irdeleyerek fotoğraflarında etkili bir biçimde kalıcılaştırmaları önemli bir yer tutmaktadır.

İHFÖD'ÜN ÇALIŞMALARI ENGELLENİYOR

İSTANBUL Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği kurucuları yaptıkları basın açıklamasında Dekan Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı'nın, dernek tüm yasal gerekleri yerine getirdiği halde çalışmalarını engellemeye çalıştığını belirttiler. Kurucular açıklamalarında rektörlük izni dahil tüm koşulları yerine getirmiş olmalarına karşın Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı'nın okul duvarlarına asılan panolara "öğrenci derneği kurmak için kimseye yetki verilmemiştir, aksine davranışlar hakkında disiplin soruşturması açılacaktır" biçiminde duyurular asarak derneğe üye kaydını engellemeye çalıştığını açıkladılar. Dernek kurmak için dekanlıktan yetki almak gerekmediğini belirten kurucular açıklamalarını şöyle sürdürdüler: "Fakülte yönetiminin öğrenciler arasında oluşmakta olan bu demokratik yapıyı engellemek istemesi YÖK üyelerinin de belirttiği gibi öğrencileri bölmekten başka bir işe yaramayacaktır. Bu bölünme de önü alınmaz sakıncalar doğuracaktır.

İHFÖD yasaların tanıdığı sınırlar içerisinde faaliyetlerini sürdürecek ve üniversitelerin demokratik özerk bir yapıya sahip olabilmesi için katılımı sağlayacak girişimlerde bulunacaktır.

(...)

İHFÖD Yönetim Kurulu üyelerinin tüm ısrarlarına karşın görüşmeyi kabul etmeyen Aldıkaçtı'nın tutumu öğrencilerin demokratik çalışmalarına ve katılımlarına engel değildir."

Kurucular açıklamaları sonunda tüm İÜHF öğrencilerini İHFÖD'e üye olmaya çağırdılar.□

İZMİR BYYOÖD AÇILIŞINI YAPTI....

İZMİR Basın Yayın Yüksek Okulu Öğrenci Derneği (BYYOÖD) açılışını 21 Mart'ta yaptı. Açılışa İzmir'deki öğrenci derneklerinden temsilcilerle basın mensupları katıldı. Bazı derneklerle YARIN dergisinin kutlama mesajlarının okunduğu açılışta, bir konuşma yapan geçici yönetim Kurulu Başkanı şimdiye dek önlerine çıkarılan engellere karşın öğrenci dernekleri'nin bugün geldiği yere ve dernekleri bekleyen görevlere değindi.

EGE ÜNİVERSİTESİNDE "HİZMET İÇİ EĞİTİM"

7 MART tarihinde Ege Üniversitesi MÜTBE anfisinde "Türkiye'de Anarşi ve Terör'ün nedenleri" konulu bir konferans düzenlendi. Konferansa tüm öğrenci ve öğretim üyeleri davetliydiler. Ancak Basın Yayın Yüksek Okulu öğrencilerinin katılmadıklarında disiplin cezası alacakları açıklandı. Konferans basın mensuplarına kapalı yapıldı.

Açılış konuşmasında Dekan Sermet Akgün, bu konferansın, Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından düzenlenecek olan bir dizi konferansın ilki olduğunu ve şimdilik basına kapalı olacağını açıkladı.

Daha sonra 12 Eylül öncesi görüntülerin yer aldığı slaytlar gösterildi: Hacettepe Kampüsünde harap olmuş bir anfi ve iş yerleri, cesetler vb. Slaytlar sırasında ismi açıklanmayan bir konuşmacı Türkiye'nin üzerindeki iç ve dış tehditleri anlattı.

"Türkiye üç büyük kıtanın tam ortasındadır. Ortadoğu petrol bölgesine de çok yakındır. Bu durumdan dolayı sürekli dış tehdit altındadır. Barışçı bir ülke olmamıza karşın devlet gücünü sarsmak, Türkiye'yi yıkmak isteyenler vardır. Dış tehditler: Yunanistan (Yunanlıların tek amacı Türkiye'yi çökertmektir.), Bulgaristan (Üç büyük ordusu vardır. İki ordusu bizim için hazır bulunmaktadır. Büyük Bulgaristan Devleti kurmak peşindedirler.), Sovyetler Birliği (tarihte olduğu gibi Akdeniz'e inmek, boğazları ele geçirmek amacını güderler. Türkiye'nin Nato'da kalması SSCB'nin en büyük korkusudur. Özellikle Türkiye'de nükleer silahlanmanın olması için uğraşırlar.) İran (Humeyni İsrail'in koruyucusu olarak Türkiye'yi görüyor ve Ortadoğu'da İslamiyetten koparmak istiyor.), Irak (İran'la savaşında Türkiye'yi kendi yanına çekmek istiyor.), Suriye (Sovyetlerin peyki durumundadır.). İç tehditler: sağdan gelen tehditler (Aşırı milliyetçilik, Şeriat), Bölücük-Kürtçülük (Kürtler ayrı bir ırk değildir, Ortaasya'dan göçle gelmiş topluluklardır.), Aşırı sol komünizm (sınıf mücadelesini esas alırlar. Sovyetlerde devlet ortadan kalkamaz. Rublenin hiçbir yerde değeri yoktur. Polonya'nın borçları Türkiye'nin bir kaç katıdır. Bir ülkeye komünizm iki şekilde gelir, seçimle ve devrimle. Öğrenciler çeşitli sebeplerle sokağa dökülürler. Masum isteklerle büyük olaylar başlar.)

Bütün iç ve dış tehditlerin amacı Türkiye'yi yıkmaktır. Bugüne kadar kurulan 16 Türk devlet içten yıkılmıştır."

ATATÜRK Öğrenci Yurdu öğrencileri Kredi ve Yurtlar Kurumu'na verdikleri dilekçede, yurtlarında yaşanan sorunlara idare ve öğrencilerin karşılıklı kuracakları sağlıklı bir iletişimle çözüm bulunabileceğini belirttiler. Öğrenciler verdikleri dilekçede yurtlarına ilişkin sorunlarını ve çözüm için önerilerini sıraladılar Öğrenciler şöyle sürdürdüler: "1982-1983 Öğretim yılından buyana yurt ücretlerinde yapılan artışlar ile yemek fişi adı altında yapılan yemek yardımlarındaki artışlar arasındaki oransızlık giderek artmaktadır. Bu artışlar, yurt ücretlerinde; 1982-83 öğretim yılından günümüze kadar önce 300 liradan 600 liraya, sonra 1800 liraya, şimdi de 2500 liraya çıkartılmıştır. Buna karşılık yemek yardımları; önce 40 liradan 45 liraya, şimdi de 50 liraya çıkartılmıştır ve böylece de yardımlar sembolik düzeyler de kalmıştır.

Böylece, Anayasa'da ve Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun kendi yönetmeliğinde belirtilmiş olduğu gibi; öğrencilere öğrenimlerinde fırsat eşitliği sağlamak olan işlevini yitirerek, kar yapan bir kuruluş halîne geldiği görülmektedir.

Buraya kadar belirttiğimiz olumsuzlukların giderilmesi için; Yurt ücretlerinde yapılan artışın geri alınması ve yapılan yemek yardımlarının günümüz koşullarına göre yeniden ayarlanması gerekmektedir.

Atatürk Öğrenci Yurdu Temsilcileri ve Öğrencileri"

Öğrenciler daha sonra dergimize yapukları açıklamada dilekçe vermek konusunda 3 gün içinde 2900 kişilik yurttan 1410 öğrencinin desteğini sağlamayı başardıklarını belirttiler. Öğrenciler sorunlarına bir an önce çözüm getirilmesi için çalışmalara başlanması gerektiğini, kendilerinin Hacettepe örneğinde olduğu gibi sorunların bir patlama biçiminde değil, konuşarak dile getirmek ve çözümlemek niyetinde olduklarını belirttiler.□

● yarın izmir bürosu

EÜ ZİRAAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİ DERNEĞİ MERKEZİ AÇILDI

EÜ ZİRAAT Fakültesi Öğrenci Derneği Merkezi açıldı. 20 Mart Perşembe günü yapılan açılışı Ziraat Fakültesi ve diğer Fakültelerden kalabalık bir öğrenci topluluğu izledi. Dernek Başkanı'nın açış konuşmasını izleri türkü dinletisi, öğrencilerin dernek yönetimine sorunları, gitar dinletisi ve koro programları izledi. Bir öğrencinin derneklerin amacından başka şeylere alet olabileceği konusunda kuşkusunu belirtmesi üzerine başkan öğrenci arkadaşların kaygısında haklı olduğunu geçmişte bunun sonucu çok çekildiğini belirtti. Ve öğrencilerin gelip dernek yönetimini denetleyerek bunu önleyebileceklerini söyledi.□

İZMİR FENFÖD'ÜN DOSTLUKÇAYI...

İZMİR Fen Fakültesi Öğrenci Derneği (FENFÖD) 22 Mart'ta bir dostluk ve tanışma çayı düzenledi. Saz ve gitar dinletilerinin yeraldığı programda, şiirler okundu. Çok sayıda öğrencinin katıldığı çaya, bazı öğrenci derneklerı ve YARIN dergisinden mesajlar gönderilmişti.

KÜ–ÖD KURULDU

KARADENİZ Üniversitesi öğrencilerin eğitim, öğretim, çalışma, moral, beslenme, dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması, beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi ve öğrencilerin bu konularda kurum idaresi ve diğer kuruluşlar karşısında temsil edilmesi amacıyla Karadeniz Üniversitesi Öğrenci derneği kuruluşu için 11 Mart tarihinde Trabzon Valiliğine resmi başvuruda bulunduk. Çabalarımızın tüm arkadaşlar için yararlı olacağına ve destek göreceğine inanıyoruz.

KÜ Öğrenci Derneği Kurucuları

EDFÖD'ÜN DOSTLUK VE DAYANIŞMA ÇAYI

EDFÖD 15 Mart günü dostluk ve dayanışma çayı düzenledi. Çaya 200'den fazla öğrenci ve basın mensupları katıldılar. Salonda "Yaşasın Barış ve Dostluk" ve "Gençlik Geleceksiz" afişleri göze çarpıyordu.

Dernek başkanı Akasya Kocatürk yaptığı konuşmada derneğin gelecekte de bu tür faaliyetleri daha geniş katılımla sürdüreceğini belirtti.

Programın müzik bölümünde, türk halk müziği yanısıra Romen Yunan ve Sovyet halk müziklerine de yer verildi. Şiir bölümünde Ritsos, Ataol Behramoğlu ve Mahmut Derviş'ten şiirler okundu.

AÜ-VET-FÖD KURULDU

TOPLUMDA demokrasisavaşımı olabildiğince artırken, öğrenciler de bu savaşıma teodi demokratik örgütlerini kurmaya çalışarak belli oranda katkıda bulunmaktadırlar.

İnsanlar ortak olan sorunlarını çözmek için belli bir yapı altında bir araya gelir ve birlikte davranırlarsa daha başarılı olurlar inancındayız. Bu ilkeden hareket ederek var olan sorunlarımızın çözümü için doğal olan birarayagelme gereksinimi duyduk. Yaklaşık beş aylık çalışma sonucunda kuruluş aşamasına geldik. 6 Mart tarihinde Valiliğe posta ile başvurumuzu yapuk.

Derneğimiz diğer öğrenci dernekleri gibi akademik-demokratik haklarımıza sahip çıkacak, öğrencilerin barınma, beslenme, sağlık, eğitim, (yardımcı kitaplar,sağlamaeksik olan ders araçlarının giderilmesi vb.) ulaşım, sportif ve kültürel etkinliklere yönelik çalışmalarda bulunacaktır. Bu etkinliklerinin yerine getirilebilmesi için geniş katılımın gerektiğine inanıyoruz. Unutmayalım ki sorun hepinizindir.

Bir dönemin ekonomik ve siyasal sorumluluğu toplumun bazı katmanlarının üzerine yıkılmaya çalışılırken, kendi öğrenci gençlik de bundan kendisine düşeni almıştır. Hayaya böyle bakan binlerce öğrenci gençliğin yasal olan dernekleşme olayına kuşkuyla yaklaşmışlar ve yasal olmayan yollarla (gereksiz rektörlük izni istenmesi, yasada belirtilenden fazla belge istenmesi vb.) engellemeye çalışmışlardır. Fakat bu engellemeler dernek kurucuları başta olmak üzere öğrenci gençliğin uğraşıyla bir bir aşılmış, boşa çıkarılmıştır.

Biz de bu uğraşımız sonunda başarıya ulaşacağımıza inanıyor ve öğrenci arkadaşları bu demokratik yapı altında bir araya gelerek sorunlarımıza sahip çıkmaya, çözüm yollarını araştırmaya çağırıyoruz.□

• VET-FÖD Kurucuları

ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ ÖD KURULDU

AÜDHF Öğrenci Derneği kurucu üyeleriyle çalışmaları üzerine bir söyleşi yaptık:

Yarın □ Niçin dernek kurma gereği duydunuz?

Bülent Alper ■ Ülkenin demokratikleşme sürecinde, akademik demokratik mücadelede öğrencilere düşen sorumluluk bilinciyle YÖK öğrencisinin haklarına ve isteklerine ancak kurumsallaşmış bir yapıyla sahip çıkılabileceğine inandığımızdan dolayı dernek kurma gereğini duyduk.

Mehmet Ali Değirmenci ■ Son yıllarda toplumun diğer tabakaları gibi öğrenci gençliğin de hakları gaspedildi. Bu gaspedilig süreci YÖK gibi bir kurumun öncülüğünde yürüdü. Biz de: Demokratik haklarımızı geri kazanma sürecini YÖK düzeyinde oluşturacağımız kurumsallaşmalarda sağlayabileceğimizi düşünüyoruz.

□ Dernek içi işleyişte nasıl bir yöntem izlemeyi düşünüyorsunuz?

Hadar Özçift ■ Öğrenci dernekleri demokratik kitle örgütleridir. Bu bağlamda temsil ettikleri kurum en geniş öğrenci kitlesine mal edilebilmelidir. Bu, kongrede tabanların yönetimde söz sahibi olması, karar alma mekanizmasının sağlıklı işlemesi ve demokratik kararların çıkması sorununu gündeme getirir. Bunların da çözümünün tek yolu demokratik merkeziyetçiliktir.

Can Kılıçkıran ■ Kaldı ki bir derneğin demokratik olup olmadığının ölçütü alınan karar ve tavırların demokratik olmasına bağlıdır. Aksi takdirde tavırlarıyla anti demokratik olan bir kurum kendi içinde demokratik olabilir. Dernek içi işleyişte farklı yöntemleri savunmanın (taban demokrasisi gibi) örgüt içinde örgütsüzlüğe götireceği, karar alma mekanizmasını tıkayacağı açıktır. Zaten bu tür anlayışın çıkış noktası ancak ve ancak az üye etkin üye (yani seçkinler kübü) olabilir. Bu da öğrenci derneklerinin varolma nedenlerinin inkarı demektir.

□ Ulusal öğrenci birliği konusunda düşündükleriniz nelerdir?

Kemal Baloğlu ■ Öğrenci derneklerinin sorunu sadece fakülte ve üniversite düzeyinde değildir. Sorunun büyük kısmı, eğitim sisteminden ve onun dayattığı YÖK'ün anti demokratik tutumundan kaynaklanıyor. Bu bağlamda öğrenci derneklerinin istem ve mücadele olanakları da tüm üniversite gençliğinin istem ve kazanımlarını (özerk üniversite, demokratik bilimsel eğitim, yönetime katılma, atılmaların son bulması, harçların kaldırılması gibi) içeriyor. Bundan dolayı ortak hedefler için uğraş veren öğrenci derneklerinin ortak karar mekanizmalarını oluşturması kesinlikle gereklidir. Bu da öğrenci derneklerinin ulusal birliğini kaçınılmaz kılar.

Metin Öğüt ■ Öğrenci gençliğin dernek kurmasının yasak olduğu bir demokrasi düşünülemez.

Ülkemizin demokrasi savaşımında bir ara katman olarak biz öğrencilere düşen sorumluluk akademik demokratik anlamda, diğer sosyal katmanların farklı alanlarda vereceği savaşımı desteklemek olmalıdır. Çünkü demokratik bir üniversite olmadan demokratik bir Türkiye düşünemiyoruz.

□ Diğer öğrenci dernekleri ile ilişkileriniz hangi temelde nasıl olacaktır?

Hüseyin ■ Öğrenci dernekleri üniversite yaşamından kopmamalıdır. Öğrenci dernekleri bir an önce ortak hedefleri belirleyip ortak eylem platformunu oluşturmalıdır ki bu öğrenci derneklerinin ulusal birliğine giden yolun temel taşlarını döşeyecektir. İlişkilerimiz bu temelde olacaktır.

Necati Aydın ■ Zaten sorunları ortak olan öğrenci derneklerinin dayanışması kaçınılmazdır. Birlik güçtür ve bundan kalkarak demokrasilerde demokratik kitle örgütlerinin bir baskı grubu olduğu düşünülürse, bu niteliğimizi en etkin ve en çarpıcı şekilde gerçekleştirebilmemiz ortak dayanışma platformunu oluşturup ulusal öğrenci birliğimizi yaşama geçirmemizden ayrı düşünülemez.

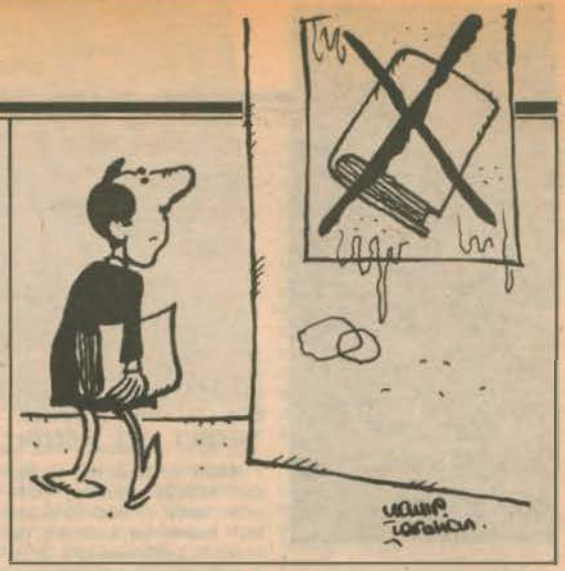

CÜÖD KURULDU

CUMHURİYET Üniversitesi Öğrenci Derneği kurucuları kuruluş aşamaları konusunda dergimize şu açıklamayı yaptılar:

"12 Mart 1986 tarihinde öğrencilerin akademik, demokratik haklarını savunmak, üniversite yönetimi ile iletişim kurmak, öğrencilerin sosyal, kültürel etkinliklerini sağlamak ve bu yolda çaba sarfetmek için, yasal hakkımızı kullanmak dernek kurmak için Valiliğe başvurusda bulunduk.

Valilik YÖK'ün 59. maddesi uyarınca kurucu üye olmanın rektörlük iznine tabi olduğunu belirterek başvuru belgelerini kabul etmemiştir. Böylece Cumhuriyet Üniversitesi Öğrenci Derneği kurucuları olarak yasal haklarımızı kullanmamız engellenmiştir."

Kurucular keyfi engellemeler karşısında yasal yollara başvuracaklarını, bu durumun çalışmalarını aksatacağını ancak haklı çabalarından vazgeçilmeyeceğini açıkladılar.

HALI PARASINI ÖDEMEYEN ÖĞRENCİ YURTTAN ATILMAKLA TEHDİT EDİLDİ

İstanbul Anadolu Hisarı Kız Öğrenci Yurdu idarecileri, yurda alınan halının parasını vermek istemeyen kız öğrencileri üç gün içinde yurttan atmakla tehdit ettiler. Yaklaşık 150 öğrencinin barındığı Anadolu Hisarı Yurdu idarecileri tarafından Maliye Bakanı'nın ziyaretinden önce alınan halıların parasını ödeyebilmek için, her öğrenciden 10'ar bin lira para istendi, vermeyen öğrenciler atılmakla tehdit edildiler ve öğrenciler vermemekte direnince yurdun kaloriferleri yakılmayarak cezalandırıldılar.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ NİŞANTAŞI DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ

Marmara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi öğrencileri şikayetlerini Tercüman Gazetesi'ne giderek anlattılar. Okulun sorunlarına ilişkin yazıyı gazetede gören Dekan öğrencilerden zorla imza toplayarak haberi yalanlattı.

ÇÜÖD KURULDU

EĞİTİM özgürlüğünün pata olgusuyla ve siyasal etki ile karşı karşıya kaldığı ve bilim yolundaki üretici yeteneklerin üreticiliğini yitirdiği bir ortamda olduğumuz katılımdayız.

Bu bağlamda öğrenciler ve gelecekte toplum için çağdaş uygarlığın gereklerine göre üretimde bulunmak isteyen bizler eğitimimizin daha duyarlı, herkesin yeteneğinden en iyi şekilde yararlanıldığı bir ortamda sürmesini istemekteyiz. Bu biz öğrencilerin en doğal hakkı olduğu inancındayız.

Bunlardan hareketle sorunların çözümsüzlüğü içinde bütlik kurmaya yönelen bizler dernek kurmak gereğini duyduk. Çalışmalara 1985-86 öğrenim yılının ilk yarısında başladık ve 14 Şubat 1986 tarihinde tüzel kişilik kazandık.

Bu olgular çerçevesinde eğitim, öğretim, harçlar, barınma, moral, ulaşım ve bunun gibi sorunların çözümünde ve genelde de eğitimin ve öğretimin en iyi üretime ve toplum yararına dengeli katkısı için çalışacağız.

Üniversitedeki eğitim gören tüm gençliğin ortak sorunları olmasına karşın herhangi bir kalıcı çözüm için girişimde bulunulmamıştır. Bu sorunlar derneğin faaliyetleri içinde zamanla belirtilecek ve çözümü için öğrencilerin hepsinin katılımıyla çalışılacaktır.

Daha birçok sorunlara karşı çözüm beklentilerimizin tüm öğrenciler adına ortak olduğunu biliyoruz.

Üniversite çapında dernekleşmeye gidilerek tüm fakülte ve yüksek okul öğrencilerini yapısı altında toplayan ÇÜÖD federasyonlaşma konusunda da bir adım daha atmıştır. Bundan sonraki amacımız daha etkin güç birliği oluşturularak tüm Türkiye üniversite gençliğini ortak sorunlarına yapıcı ve kalıcı çözümler bulunması için ulusal öğrenci birliğinin kurulmasını istemekteyiz. Kuşkusuz bu tüm üniversite gençliğinin istemidir.

ÇÜÖD Kurucuları

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MADEN FAKÜLTESİ ÖĞRENCİ DERNEĞİ KURULDU

İTÜ Maden Fakültesi Öğrencileriyle kuruluş aşamaları ve gelecekteki çalışmaları üzerine İstanbul Büromuzun yaptığı söyleşiyi sunuyoruz:

Yarın □ Derneğinizin kuruluş amaçlarından söz eder misiniz?

Hakan Kızılören ■ Edilgen, biryeci, kendini kurtarma eğilimlerinden kendimizi ve arkadaşlarımızı arındırmak için dernek kurma girişiminde bulunuyoruz. Birlikte davranmanın ve sorunlarla birlikte ilgilenmenin tadına varabilmek birlikte ürünler verebilmek için dernek diyebiliriz.

Ali Fuat Demir ■ Ben inanıyorum ki sorunların çözümünde, o sorunların içinde kavrulan insanların rolü daha büyüktür. Gençlik olarak sorunlarımız çok, ama öğrenci olarak daha çok. Çözümleri de var bunların, yok değil. Bu çözümde en büyük rolü biz oynayacağız.

Levent Durmak ■ Derneği, özellikle kurulmasıyla demokratik gelişmeye bir adım, katılım olarak değerlendiriyorum. Sorunların yaşayanların değil, başkalarının çözmeye çalışmalarının olumsuzlukları yeterince yaşandı.

□ Dernekleşme düzeyinde karşılaştığınız sorunlar neler oldu?

Ali ■ Genelde tüm derneklerin karşılaştığı sorunları bizler de yaşadık. Beyoğlu Kaymakamlığı rektörlük izinimiz olmadığı için başvurumuzu kabul etmedi. Kendisine izinin yasada olmadığını söylediğimizde bize, "biz yasalarla değil, bize gelen genelgelerle iş yapıyoruz" dedi. Bu da düşündürücü tabi

Levent ■ Bir çok keyfi uygulamayla daha karşılaştık. Yasakoyucunun, koyduğu yasalara uyulması için biz sorlamak zorunda kaldık.

□ Bundan sonraki çalışmalarınız için neler söyleyebilirsiniz?

Hakan ■ Sorunlarımızı yerel ve genel sorunlar olarak ikiye ayırabiliriz. Yerel sorunlarımız; fakültemiz içinde ders çalışması, vize ve final sınavlarının yasal çerçeve içinde uygulanabilmesi, teksir kitap bulma zorlukları, yemek sorunu gibi sorunlar sayılabilir. Bu ve benzeri sorunlarla ilgilenmek derneğimizin bundan sonraki çalışmaları arasında olacak. Genel olarak tüm öğrencilerin sorunu harçlar ve atılmalarla ilgileneceğiz.

Ali Fuat ■ Genel ve yerel sorunlardan söz ettik. Yerel sorunlarımızı, fakülte içinde katılımı sağlamakla çözebileceğiz. Ancak genel olarak nitelendirdiğimiz sorunlar, daha çok tüm üniversiteleri ve eğitim sisteminin tüm kurumlarını ilgilendiren sorunlar ve bu anlamda tüm üniversiteler belli noktalarda ortak hedefleri belirleyerek çıkış yapmalılar. Yani bir anlamda federasyonn ya da o tip bir örgütlenmeye gidilebilir. Amaç demokrasiye katkıysa bu ancak kurumların birlikteliğiyle sağlanabilir.

Dilaver ■ Arkadaşlarda tüzükte yazdığımız tüm amaçları gerçekleştirebileceğimiz konusunda kuşkular olabilir ancak biz bunları yapmak için elimizden geleni yapacağız.

Ali Fuat ■ Tüzükteki belirlediğimiz amaçlara uyabilmemiz için en kısa sürede okulda geniş bir katılımı sağlamamız gerekir. Geniş bir katılım sağlamadan yapacağımız çalışmalar da amaçladığımız hedeflere ulaşmayacaktır.

□ Öğrencilerin derneğe yaklaşımları nasıl?

Levent □ Derneğin kuruluş aşamasında bir çekingenlik görülüyordu. Neler yapılabileceğini geriden izliyorlar. Bu derneğe net yaklaşamamaktan, kaynaklanıyor. Tabi biraz da yasalara karşın keyfi engellemelerin olması da bunu getirdi. Bu çekingenlik tüm işlerin dernek yönetiçileri tarafından yürütülmesi sonucunu doğuruyor. Bu durgunluğu, çekingenliği aşabilmek için daha çok onlara seslenen çalışmalar yapmak gerekiyor.

Dilaver ■ Aslında arkadaşlara hak vermek gerek. Yasalar üzerinde yorum yapılabiliyor. Oysa yasaların kesin hükümler içermesi gerekir.□

İZMİR KÜLTÜR VE SANAT DERNEĞİ BAŞKANLIĞI ÖYKÜ YARIŞMASI (ÖZEL ŞARTNAMESİ)

1. KONU:

İzmir Kültür ve Sanat Derneği "Benazır Edebiyat Ödülü", bu yıl öykü dalında verilecektir.

2. YARIŞMA KOŞULLARI ve BAŞVURU ŞEKLİ:

1. Tüm Türk yazarlarına yarışma açık olup, öykülerde konu sınırlaması yoktur.
2. Öyküler daktilo sayfasıyla tek aralıklı 2 sayfadan az, 10 sayfadan fazla olmayacaktır. Yarışmaya "Hiçbir yerde yayınlanmamış" en çok üç öykü kabul edilecektir.
3. Öykülerin 30 Haziran 1986 akşamına kadar P.K. 70 Konak-İzmir adresine 7 nüsha olarak gönderilmiş olması gerekmektedir.

3. ÖDÜLLER:

Birinciye 500.000.—TL.
İkinciye 250.000.—TL.
Üçüncüye 150.000.—TL.
İki öyküye 50.000.— TL mansiyon verilecektir.

4. SEÇİCİLER KURULU:

1. TARIK DURSUN K.
2. TURGAY GÖNENÇ
3. MUZAFFER İZGÜ
4. SAMİM KOCAGÖZ
5. MEHMET H. DOĞAN
6. Prof. Dr. GÖNÜL ÖNEY
7. Doç. Dr. ERKAN SEVİNÇ'ten oluşmakta olup, kurul, değerlendirme ölçülerini Kasım 1986'da açıklayacaktır. Yarışmaya gönderilen yapıtlar geri gönderilmez.

Verlag in der Fremde
YABANEL YAYINLARI

1.	Yabanelde Halk Ozanları	DM 5,–
2.	Zulada Kalan Türküler CAN YOKSUL	(Tükendi)
3.	Halk Denir Adımıza VEDAT KAYACIK	DM 6.80
4.	Saatçi Parmakları Vardır Hazzın YÜCEL SİVRİ	DM 7.50
5.	Acılar Toprağımdır VEHBİ BARDAKÇI	DM 11.80
6.	Bir Ekmek Var Orada FETHİ SAVAŞÇI	DM 7.80

Türkiye'den yollanan her kitap karşılığı bir kitabımız gönderilir.

Türkiye dışında bütün ülkelere ödemeli kitap postalanır.

İsteme Adresi
YABANEL YAYINLARI
Oranienstraße 136
1000 Berlin 36

Dünya'dan

KIZILDERİLİ ÖZGÜRLÜK SAVAŞÇISI PELTİER İLE DAYANIŞMA KAMPANYASI İLGİ GÖRÜYOR...

Moskova/Avrupalı beyazların topraklarına ayak basmalarından bu yana yerlisi oldukları bir ülkede en temel, en yaşamsal haklarından yoksun bırakılmak istenen Kuzey Amerika kızılderililerinin eşitlik ve özgürlük mücadelesi sürüyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan kızılderililerin eşit birer yurttaş olma yolundaki çabalarının simgesi haline gelen Leonard Peltier ise uzunca bir süredir cezaevinde tutuluyor. Bu çerçevede, Peltier için SSCB Barış Komitesi'nin öncülüğünde başlatılan dayanışma kampanyası, tüm dünya halklarının kızılderililerin mücadelesine sağladığı desteği somutlamak açısından önemli bir gösterge niteliğinde. Dünyanın dört yanından, kampanyaya gönderilen mektupların çoğunun genç insanlar tarafından yazılmış olması dikkat çekerken, 13 milyonun üzerinde imzanın toplanmış olması da, ABD yönetiminin Peltier hakkındaki mahkumiyet kararını temyiz etmesine yönelik kayda değer bir yaptırım gücü oluşturmakta. Dayanışma kampanyasının konuğu olarak geçtiğimiz günlerde Moskova'yı ziyaret eden, Leonard Peltier'in eşi Stephanie Peltier, burada yaptığı bir konuşmada, temyiz mahkemesinde eşinin serbest bırakılacağına inandığını ve böyle bir gelişmenin kızılderililerin mücadelesine ivme kazandıracağına inandığını söyledi. Stephanie Peltier, "bizim tarihimiz insanlarımız için verdiğimiz mücadelenin tarihi olmuştur" şeklinde konuştu. Öte yandan, Birleşmiş Milletler Kızılderili Konseyi üyelerinden Billy Joe Wahpepah da Washington'da yaptığı açıklamada, Amerikan yönetiminin Kızılderililerin özgür ve eşit birer yurttaş olmalarını engellemekle suçladı. Reagan yönetiminin politikasını "Yeni sömürgeci, baskıcı ve yok edici" biçiminde niteleyen Wahpepah, 1986 Dünya Barış Yılı'nda Peltier için başlatılan uluslararası kampanyanın umut verici olduğunu ve Konsey olarak bu kampanyayı destekleyeceklerini de sözlerine ekledi.□

FEDERAL ALMANYA'DA GÖZALTINA ALINAN GENÇLERİN YALNIZCA ÜÇTE BİRİ HÜKÜM GİYİYOR..

Bonn/Federal Almanya'da çeşitli suçlardan "zanlı" olarak tutuklanan ve uzun süre cezaevinde tutulan gençlerden, ancak üçte birinin suçlu bulunarak hüküm giydiği saptandı. Haftalık "German Tribune" gazetesinin verdiği habere göre, 14-20 yaş grubuada olup tutuklanan Federal Almanyalı gençleri için özel tutukevleri bulunmadığından, bu gençler doğrudan cezaevine konuluyorlar ve soruşturmalar "aşırı uzun" sürdüğü için "suçsuz olsalar bile" aylarca hapis yatıyorlar.

1983 yılında 14 yaşındaki bir Türk çocuğunun Aşağı Saksonya'da bir cezaevinde intihar etmeye kalkışmasından sonra, Federal Almanya Adalet Bakanlığı'nın tutuklanan çocukların durumuna ilişkin bir araştırma yaptığını bildiren gazete, uzman psikolog Monica Szeinhüpper'in 271 tutuklu çocuğun 1977-1982 yılları arasındaki durumuna ilişkin yaptığı incelemeye de yer vermiş. Bu incelemenin sonuçları şöyle:

- Çocukların yüzde 40'ı tutuklanmadan önce hiçbir suç işlememişler,
- Çocukların yüzde 37'si sahverildikten sonra da suç sayılabilecek hiçbir eylem gerçekleştirmemişler,
- Çocukların yüzde 66'sı "önemsiz" hırsızlık suçlarından kuşkulanılarak cezaevine konulmuş,
- 271 çocuktan 5'i cezaevinde intihara kalkışmış.□

DÜNYA ÖĞRENCİ FORUMUNUN HAZIRLIKLARI SÜRÜYOR...

Prag/Uluslararası Öğrenciler Birliği (IUS) bu yılın Kasım ayında Çekoslovakya'nın başkenti Prag'da bir Dünya Öğrenci Forumu düzenleyecek. IUS'un "Eğitim bir Ayrıcalık Değil, bir Hakkıdır" kampanyası temelinde eğitim-öğrenci-toplum ilişkilerinin ele alınacağı forumun öncesinde, Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerinden gençlik örgütleri ve öğrenci dernekleri temsilcilerini bir araya getirecek üç ayrı bölgesel hazırlık toplantısı yapılacak. Dünyanın pekçok ülkesinden gençlerin katılacağı forumda ele alınması öngörülen konular, "eğitimin kapsamı, amacı ve yapısı", "üniversite özerkliği" "öğrenci hakları", "eğitimden işe geçiş", "öğrencilerin toplumsal statüsü" gibi başlıklarda toplanıyor. Tartışılacak sorunların genel çerçevesini ise, değişik ülkelerde eğitim sisteminin toplumun gereksinimlerine ne ölçüde karşılık geldiği ve buna bağlı olarak, öğrencilerin kendi ülkelerindeki eğitim sistemini geliştirmeye yönelik olarak nasıl mücadele verdikleri oluşturuyor. 1980 yılının Ocak ayında Demokratik Almanya'nın Weimar kentinde düzenlenen forumdan bu yana, dünyadaki siyasal, ekonomik gelişmelerle, demokratik mücadelenin değişik ülkelerdeki öğrencilerin konumlarını nasıl değiştirdiğini de tartışılacağı forumun hazırlıkları, Çekoslovakya Öğrenci Merkezi tarafından yürütülüyor. IUS yetkilileri, Ekim ayı sonuna dek sürecek hazırlık çalışmalarına tüm gençlik örgütlerini çağırırken, öğrenci dernekleri ve diğer gençlik kuruluşlarının forumla yönelik öneri, istek ve düşüncelerini Birliğin Prag'daki merkezine iletmelerini istiyorlar.□

Dr. TELLER: "TÜRKİYE YILDIZ SAVAŞLARI İÇİN İDEAL BİR ÜS"

Münih/Federal Almanya'nın Münih kentinde 1 Mart günü yapılan NATO Savunma Semineri, yakın gelecekte Türkiye'ye yüklenmek istenebilecek askeri sorumluluklar açısından önemli ipuçları taşıyordu. "Hidrojen bombasının babası" olarak tanınan Amerikalı bilimadamı Dr. Edward Teller, Yıldız Savaşları adıyla anılan stratejik savunma girişiminde Türkiye'den beklenebilecek katkılara ilişkin bir konuşma yapıp. Türkiye'nin "konumu ve iklim koşulları nedeniyle 'Yıldız Savaşları' projesi için biçilmiş kaftan" olduğunu vurgulayan Teller, açıklamasını şöyle sürdürdü: "Lazer ışınları, yoğun yağmur bulutlarından çok zor geçerler. En iyisi, az bulutlu ya da bulutsuz, açık bir havadır. Bana bildirildiğine göre, Türkiye havanın yıl ortalamasına göre açık ve güneşli olduğu kurak bölgelere sahip. Eğer bu bölgelerde dört lazer istasyonu kurulursa, Türkiye 'Yıldız Savaşları' projesi için çok önemli bir ülke olacaktır. Daha iyi bir deyişle, Türkiye füzelerin daha havalanmadan imhası için ideal bir ülke olur." Dr. Teller, konuşmasında ayrıca, projenin finansmanına da değindi ve gerekli paranın ABD tarafından karşılanacağını ancak Türkiye'nin araştırma projesine katılmaması halinde, Washington'un patent için para isteyebileceğini belirtti. Teller ayrıca eğer çağrı yapılırsa, Türkiye'ye gelip konuya ilişkin konferanslar verebileceğini de kaydetti.□

DÜNYA BARIŞ YILI NİSAN AYI ETKİNLİKLERİ

11 Nisan-Uluslararası Barış Yürüyüşü (Leningrad-SSCB)
13-18 Nisan-"Dönüşümü gelecek gerçek barış" konferansı (Brighton-İngiltere)
19-27 Nisan-Barış Festivali (Vancouver-Kanada)
21-23-Nisan- BM Örgütleri toplantısı (Cenevre-İsviçre)
.....Nisan-Barış Konseri (Washington- ABD)
.....Nisan-Dünya Barış Konseyi Güney ve Doğu Afrika Toplantısı (Addis Ababa, Etyopya)□

IRKÇI REJİMLE İLİŞKİSİ OLAN 4 İNGİLİZ SPORCUYA BANGLADEŞ'E GİRİŞ İZNİ VERİLMEDİ...

Dakka/Irkçı beyaz azınlığın yönetimindeki Güney Afrika Cumhuriyeti ile sportif ilişkileri bulunduğu saptanan dört İngiliz sporcusuna Bangladeş'e giriş izni verilmedi. Bangladeş yönetiminin, İngiliz kriketçilerine giriş izni vermemesi, İngiltere Dışişleri Bakanlığı tarafından "üzüntü ile" karşılanırken, Times gazetesi de bu tutumu "kabalık" olarak niteledi. Oysa AET'nin 1977 yılında aldığı "Gleneagles Kararı" uyarınca topluluğa üye ülkelerin, "Irkçı Güney Afrika'nın sporcuları, takımları ve spor kuruluşlarıyla ilişki kurma ya da yarışmalarının önlenmesi için her türlü pratik adımı atmaları" gerekiyor. Buna karşın, İngiltere, Güney Afrika'da antrenörlük yaptıkları bilinen dört sporcu hakkında herhangi bir işlem yapmış değil. Öte yandan, Bangladeş'in sporcuları savaştan geri çevirmesi üzerine, Zimbabwe Spor Konseyi'nin de benzer bir karar aldığı ve "Apartheid" politikasını yanlış olarak kınamayı kabul etmeyen sporcularını ülkedeki müsabakalara katılmasına izin vermeyeceğini açıkladığı bildiriliyor.»

YARIN YAYINLARI

Filistin halkının dirençle süren mücadelesi, barış ve özgürlükten yana tüm insanların kesin bir desteğine sahiptir. Bizlerle insanları da Filistin halkının mücadelesine artan bir destek ve sempatiyle bağlanıyor. Bu kitap, Siyonizmi ve Filistin halkının on yıllardır yaşadığı trajediyi, başlangıcından son Lübnan savaşına dek ele alarak inceliyor.

Fiyatı: 500 lira.

YARIN YAYINLARI

Hapisanelerin zindanlara çevrildiği, genel af isteminin toplumun geniş kesimlerinde yankılandığı, işkencenin ve siyasal cinayetlerin gölgesi altında yaşadığımız bir dönemin tanıklığıdır bu kitap! *Görülmemiştir*, hapisanelerin karanlığını aydınlığa dönüştüren "içerdekiler"in ve bu kitaba ilgi duyan "dışardakiler"in onurudur.

Fiyatı: 750 lira.

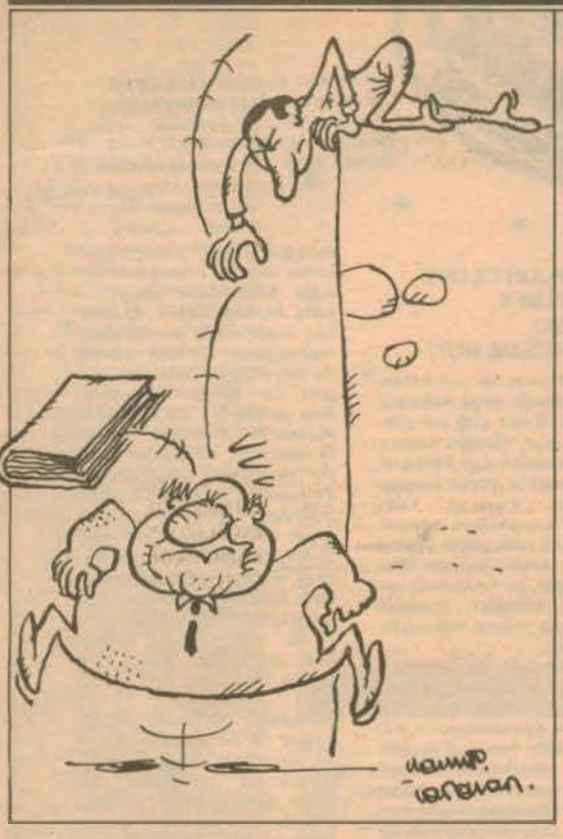

BİR BARIŞÇIYI YİTİRDİK: ORHAN APAYDIN

DÜNYA Barolar Birliği Başkan Vekili ve İstanbul Barosu eski Başkanı Orhan Apaydın, 28 Şubat Cuma günü tedavi görmekte olduğu Alman Hastanesi'nde öldü. Barış Derneği davası sanığı olarak 1982 yılında tutuklanan ve 20.5 ay hükümsüz olarak cezaevinde tutulan Orhan Apaydın doğum günü olan 1 Mart'ta İstanbul'daki Zincirlikuyu mezarlığında toprağa verildi.

12 Eylül'den sonra hakkında çeşitli davalar açılan Apaydın, Türkiye Yazarlar Sendikası davasında beraat etmiş, daha sonra Barış derneği davasında yargılanması sürdürülmüştü. Cezaevinde bulunduğu günlerde sağlık durumu bozuk olan Apaydın, bir süre sonra hastaneye kaldırılmıştı. İstanbul'daki tedavisinden bir sonuç alınmaması üzerine, yurtdışında tedavi görebilmesi için pasaport isteminde bulunan Apaydın'a verilen ilk yanıt "hayır" olmuştu. Ancak daha sonra kamuoyunun baskılarıyla Başbakan Turgut Özal ve İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut İstanbul Emniyet Müdürlüğüne, pasaport izni verilmesine ilişkin talimat vermek durumunda kaldılar. Tüm bu işlemler tamamlanıp yurtdışına çıkma izni verildiğinde ise, Apaydın'ın zaten bir günlük ömrü kalmıştı. Doktorlar, artık yurtdışına değil, hastane içinde bir başka yatağa bile götürülemeyeceğini söylediler. Orhan Apaydın'ın, Ve 1980 sonrasında DİSK davası avukatlığını da üstlenen bu barış, adalet, demokrasi tutkunu bilimadamı 28 Şubat'ta aramızdan a ldı. Onurlu bir yaşamı ardında bırakarak.□

FIAP BİENALLERİ TAKVİMİ AÇIKLANDI

FIAP 14. Saydam Biennali Ağustos 1986'da Kanada'da yapılacak. Türkiye'yi, bir kişiden en çok 2 olmak üzere 20 saydam temsil edecek. Ön elemeye katılmak isteyenlerin saydamlarını, en geç 1 Temmuz 1986'ya kadar aşağıdaki adrese yollamaları gerekiyor...

FIAP 17. Renkli Baskı Biennali ise Eylül 1986'da Ankara'da düzenlenecek, Türkiye'yi 20 renkli baskı temsil edecek. Ön elemelere katılmak isteyenlerin baskılarını en geç 20 Temmuz 1986'ya kadar aynı adrese göndermeleri bekleniyor.

M. Bayhan
PK. 39, Beşiktaş, İstanbul

UNESCO FOTOGRAF YARIŞMASI DÜZENLEDİ..

1987, Birleşmiş Milletler tarafından "Evsizler için bir barınak" yılı olarak kabul edildi. UNESCO bu konuda bir fotograf yarışması düzenliyor. Yarışmaya 18x24 ve 30x40 cm boyutlarındaki baskı ve 35 mm ve ya 6x6 cm boyutlarında saydamlarla katılınabilecek.

Konu; evsizler için bir barınak... Konuya dar açıdan bakılmaması, politik-sosyal-ekonomik gerçekler kadar doğal afetleri ve savaşı da kapsaması isteniyor.

Derneklerin üyelerinin yapıtlarını toplu olarak yollayabilecekleri yarışmaya son katılma tarihi 31 Mart 1986.

Adres; Phototheque de l'Unesco
7, Place de Fontenoy
F. 75700 Paris, FRANSA

İsteyenler, geri dönüş posta pulu ekleyerek M. Bayhan'ın adresine de gönderebilecekler.□

Kültür... Sanat...

IUS ULUSLARARASI AFİŞ VE FOTOGRAF YARIŞMALARI AÇTI..

Prag/ULUSLARARASI Öğrenci Birliği (IUS), 1986'nın hem birliğin kuruluşunun kırkıncı yıldönümü, hem de Dünya Barış Yılı olması nedeniyle, tüm ülkelerdeki öğrencilerin katılımına açık iki ayrı afiş ve fotograf yarışması açtı. IUS'un kırkıncı yıldönümü çerçevesinde düzenlenen "Uluslararası Öğrenci Afiş ve Fotograf Yarışması"nın konusu öğrenci mücadelesi ve öğrenci yaşamı olarak belirlendi. Ancak afiş ve fotoğrafların IUS'un kırkıncı yıldönümünü bir yönüyle vurgulaması koşulu da aranacak. 35 yaşından küçük üniversite ve yükseokulu öğrencilerinin katılabileceği yarışmaya ülkelerin ulusal öğrenci birlikleri ile öğrenci dernekleri konfederasyonlarının yapacağı seçimle belirlenen yapıtlar gönderilecek. Afişlerin 28x42 cm boyutlarında ve en çok dört renkli, fotoğrafların ise siyah-beyaz veya renkli ve 13x18 cm. boyutlarında olması istenen yarışmaya son katılma tarihi 15 Ekim 1986 "Barış için, ülkeler savaşa karşı öğrenciler" konulu yarışmaya ise sadece siyah beyaz ve renkli fotoğraflar kabul edilecek. Son katılım tarihi 1 Ekim 1986 olan yarışmanın koşulları diğeriyle aynı. Yarışmalar sonunda başarı kazanan öğrencilere, Prag'da IUS'un kırkıncı yıldönümü kutlamalarına ve IUS spor kamplarına katılım, fotograf makineleri ve diğer bazı ödüller verilecek.□

TAHSİN SARAÇ'IN ŞİİR KİTABI LÜKSEMBURG'DA YAYIMLANACAK...

Ankara/Ozan Tahsin Saraç'ın "Die Memoiren" (Boyutlar) adlı şiir kitabı, bu yıl içinde Lüksemburg'da Türkçe ve Fransızca olarak yayımlanacak. "Celebrerres" (Ünlüler) dizisinde çıkacak olan kitabın önsözünü Aziz Nesin yazdı. Şiirlerin Fransızca'ya çevirisini ise Tahsin Saraç ile Romen asıllı Fransız ozan Georges Astalos birlikte gerçekleştirdiler.□

ABECE AYLIK EĞİTİM DERGİSİ ÇIKTI..

Ankara/ABECE aylık eğitim, kültür ve sanat dergisi 1 Nisan'da yayın yaşamına başladı. Derginin ilk sayısında ağırlıklı olarak Köy Enstitüleri'nde verilen eğitim konusu işleniyor. Derginin sahibi Ali Bozkurt'un açıklamasına göre, ABECE ilk sayısını "yaşamını halkın aydınlık günlere ulaşması uğruna adamış tüm öğretmenlere" sunuyor.□

YARIN ABONE KULÜBÜ DUYURUSU

ABONE ÜCRETİ DEĞİŞTİ

Bu sayımızda dergimizin fiyatıyla birlikte abone ücretimiz de artıyor. 1 Nisan'dan başlayarak abone ücreti yıllık 3500, altı aylık 1800 lira (KDV dahil). Okurlarımızın abone olabilmek için, yıllık ya da altı aylık abone ücretini "Yarın Dergisi - 164860" nolu posta çeki hesabına yatırdıklarını gösterir alındı kuponu ile birlikte, açık adreslerini ve aboneliklerinin süresini ve başlangıç sayısını bildiren bir mektupla "PK 723 - Kızılay, Ankara" adresine başvurmaları yeterlidir.

YARIN KİTAP KULÜBÜ

Yarın kitap kulübü etkinliklerini sürdürüyor. Kulübümüzün kapsamında bulunan yayınevleri ve indirim yüzde oranları şöyle:

Ayko (20), Bilim ve Sanat (20), Birey ve Toplum (20), Çevren (20), Dayanışma (20), De (20), Değişim (20), 4 Eylül (20) Gündem (20), Hacan (20), Hil (20), Kalem (20), Kezem (20), Kuzey (20), Maya (20), Onur (20), Sosyal (10), Söylem (20), Süreç (20), Teori (20), Yarın (25), Yurt (20).

Kulübümüzün kapsamındaki yayınevlerinin sayıları ve yayınladıkları kitaplar sürekli arttığı için tüm yayınevlerinin tüm kitaplarını içeren bir liste yayınlayamıyoruz. Okurlarımız yayınevleri hakkında katalog isteyebilirler.

ÖNCEKİ SAYILAR

Okurlarımız elimizde kalmayan 1. 25. ve 48. sayılarımız dışında kalan tüm eksik sayılarını tamamlayabilirler. 53. sayımıza kadar olan tüm önceki sayılarımız yüzde 25 indirimli.

YARIN CİLTLERİ

Bez kapaklı ciltlerimiz:

1. cilt .... 1800 lira (1-6. sayılar)
2. cilt.... 3000 lira (7-18. sayılar)
3. cilt .... (25. sayımız elimizde kalmadığı için yapamıyoruz.)
4. cilt .... 3000 lira (31-42. sayılar)

YARIN ANAHTARLIKLARI

Yarın Anahtarlıkları... 400 lira
Abonelerimize ... 300 lira.

TÜM İSTEKLERİNİZ İÇİN

Tüm isteklerinizi "Yarın - PK 723 Kızılay - Ankara" adresine bildirmenizi ve ederlerini 144860 nolu posta çeki hesabımıza yatırmanızı bekliyoruz.

YARIN YAYINLARI

Bu kitapçık, ağırlıklı olarak öğrenci gençliğin sorunlarına yönelik olarak düşünüldü: Ana fikri de son derece yalın: tüm sorunların çözümünde odak noktasının " atılım" olduğuna inanıyor. Bir başka deyişle, öğrencilerin ancak örgütlenerek hak arama eyleminde başarılı olacaklarına inanıyor.

Fiyatı: 300 lira.

TIP EĞİTİMİ PANELİ

22 MART günü İstanbul Tabipler Odası'nda "Tıp Öğreniminin Sorunları ve Çözüm Yolları" konulu bir panel yapıldı. Panele Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği'nden Taner Yavuz, Ege Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği'nden Nejat Yentürk, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği'nden Atilla Bahçıvan, İstanbul Teknik Üniversitesi Makina Fakültesi Öğrenci Derneği'nden Serhat Şimşek, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği'nden Levent Özbay, İstanbul Tabip Odası Genel Sekreteri Nejat Yazıcıoğlu, ve dergimiz İstanbul Temsilcisi Cem Gönenç katıldı. Paneli düzenleyen tıp öğrencileri bugün ortak sorunların daha ağırlık taşıdığı ve en önemli sorunun da katılım olduğu gerçeğinden yola çıkarak çeşitli boyutlarıyla katılımı incelediler. Taner Yavuz demokratik kitle örgütlerinin ve sanat ve kültürün önündeki en önemli engelin emperyalizm, faşizm ve tekeller olduğunu fakat bu engelin mutlaka aşılacağını söyledi. Cem Gönenç, demokrasi savaşımında en kararlı ve en tutarlı kesimin işçiler olduğunu, gençliğin de bu mücadelenin en önemli bileşenlerinden biri olduğunu belirtti.

Panel dinleyicilerle konuşmacılar arasında soru yanıt biçiminde tartışmalarla sona erdi.□

'Sözcükler dudaklarda güldeste
Yanaklarımızda sevenlerimizin
Alınlarda güneşin öpücüğü
Bahçede özlem hasadında mahpuslar
Zaman yitip giden sabun köpüğü...'

Sezai Sarıoğlu

"İNSANLARI ÖLÜME TERK ETMEK ONURMU, ONURSUZLUK MU?"

MAMAK ceza ve tutukevinde gözaltında veya hükümlü olan tutuklular çok zor günler geçiriyor. Hemen hemen hergün insanlık dışı birtakım uygulamalarla karşı karşıya kalıyorlar. Onlar ki, yalın ayak aç çocuklarımız, yaşlı analarımız için güzel yaşamı istediler. Onlar ki insanlığın daha özgür bir toplumda yaşamasını istediler. İnsanlık onuru için yaşam mücadelesi verdiler.

Mamak'taki uygulamalar hepimizce artık malum; çünkü günlerce anlatıldı. Ben şimdi bu uygulamaların devamı olan hasta insanlara yapılan şeylerden bahsetmek istiyorum. Bir takım nedenlerden dolayı ağır hasta olan tutuklular gerektiği gibi bakım görmüyorlar. Doktorluk yemini yapan askeri doktorlarımız bakıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmeyerek; onların hastalıktan yavaş yavaş ölümlerine seyirci olmaktadırlar. Ağır hastalıkları nedeniyle kötü duruma düşen tutuklular, hastanelere gönderilmemektedirler. Neden olarak da kaçma girişimleri olabilir gibi bir takım düşünceler ileri sürüyorlar. Böyle asılsız iddialarla insanları ölüme terkedenler, ki bunlar cezaevi yetkilileri, nasıl oluyor da evlerinde rahat uyuyorlar. İnsanları ölüme terk etmek onur mu, onursuzluk mu? Bunu onlara sormak istiyorum. Kamuoyunu bu gerçeklerle harekete geçirmek tüm insanların görevi olmalı.

Bu mektubumu bitirirken, cezaevinde ölüme terk edilen insanların ağır hastaların, hastanelerde tedavi görmesini bir insan olarak istiyor ve bu konuda gazete ve dergilerin üstüne düşen görevlerini yapmasını, bu yolla kamuoyunun cezaevi yönetimini harekete geçirmesini, tüm kalbimle istiyor ve şimdiden şükranlarımı cezaevi tutukluları adına sunuyorum.

e sadık şimşek

BARTIN CEZAEVİNDE CEZASI BİTEN HÜKÜMLÜLER TAHLİYE EDİLMİYOR

Bartın Özel Tip cezaevinde hükümlü olarak bulunan Nevzat Şahin ve 14 arkadaşı zamanında tahliyeleri yapılmadığı gerekçesiyle Adalet Bakanlığı'na dilekçe verdiler. Bartın Cumhuriyet Savcılığı hükümlülerin zamanında tahliye edilmemelerine ilişkin Adalet Bakanlığı'na yazdığı yazıda, "hükümlülerin muhtelif tarihlerde disiplin cezaları almış olduklarını, cezaevi tüzük ve yönetmelik kurallarına uymamış, tretman planına uymadıkları gibi, 20 Mayıs 1983 tarihinden bu yana tek tip hükümlü elbisesi giymemek suretiyle direnişte bulunduklarından 647 sayılı yasa ve cezaların infazına dair Tüzük hükümlerine göre şartla tahliyeleri yapılamamıştır" denilmektedir. Ancak, hükümlüler verdikleri dilekçelerde ve açtıkları davalarda kendilerinin disiplin cezası bulunmadığını ve cezaevi kurallarına uyduklarını, tek tip elbise giymeyi kabul ettiklerini buna karşın tahliye edilmediklerini belirtiyorlar.□

YARIN YAYINLARI

YENİ ÇIKAN KİTAPLAR

GÖRÜLMÜŞTÜR
Hapisane Mektupları 1981 - 1986
750 lira

SİYONİZM VE FİLİSTİN TRAJEDİSİ
Hazırlayan: Refik Kara
500 lira

ÖĞRENCİ DERNEKLERİ
Toplumsal Yaşama Katılım İçin
Serdar Can
300 lira

ÖĞRENCİ KIYIMI
Gelecekleri Yokedilen Onbinlerce Üniversite Öğrencisinin Öyküsü
Selim Demirci
250 lira

GELECEK AYIN KİTABI

Çağdaş Sömürgecilik ve Emperyalist Yayılma Örneği:
GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ
Hazırlayan: Gürhan Uçkan

Tek istekler için posta pulu gönderiniz. 3000 lirayı aşan istekler yüzde 20 indirimli ve ödemeli olarak gönderilir. Cumhuriyet Kitap Kulübü ve Yarın Abone Kulübü üyeleri kulüplerden edinebilirler. Yazışma adresi: Molla Fenari Sokak, Nadir Han, Kat 5, Cağaloğlu - İstanbul.

bizim tiyatro

ikinci dünya savaşında yedi askerin çıplak yiyecek ve susuz tutsak edilmesi
11nci günde kura ile birbirlerini yeme zorunluğu
60 ncı günde kurtarıldıklarında geriye sağ iki kişi
bilinci yerinde yüzbaşının yargılanması

YARGI

barry collins'in oyunu yöneten zafer diper
üsküdar tel 333 06 18 sunar tiyatrosu

II. FOTOGRAF SERGİSİ'NE ÇAĞRI

"İNSAN MANZARALARI"

Geçtiğimiz yıllarda "İşçi Portresi" konulu bir fotograf sergisi düzenleyen Yarın'ın bu alandaki ikinci etkinliği "İnsan Manzaraları" başlığını taşıyor.

"İnsan Manzaraları", Türkiye insanını betimlemeyi amaçlıyor. İşçisiyle, işsiziyle, memuru, köylüsü, öğrencisiyle, doğumundan ölümüne yaşamın her anında insanımızı belgelemek düşüncemiz. Yaşadığımız son yılların özelliklerini vurgulayarak, "Türkiyeli"yi, fotograf uğraşı veren herkesin katılmasını beklediğimiz bir ortaklaşa sergi ile anlatmanın yararına inanıyoruz. Tüm fotografçıları 80'li yılların Türkiye insanını anlatmaya çağırıyoruz.

Yarın II. Fotograf Sergisi, daha önce de olduğu gibi,bir yarışma niteliği taşımamakta. Gönderilecek fotograflar, sanatsal özellikleri ve konuya uygunlukları açısından değerlendirilip sergilenecek. Bunun dışında herhangi bir sıralama, ödüllendirme yapılmayacak. Emek harcayarak sergiye fotograf gönderen herkese teşekkür niteliği taşıyan bir katılım belgesi gönderilecek, yapıtları sergilenmeye değer bulunan tüm fotografçılara çeşitli dergi abonelikleri ve kitap armağanları verilecektir.

"İnsan Manzaraları" için objektiflerimizle yüreklerimizi birleştirelim!

Her fotografçı sergiye en çok 8 renkli ya da siyah beyaz yapıt ile katılabilir.

Fotografların uzun kenarları en az 20, en çok 40 cm. olmalıdır.

Fotografların arkasında ad ve adres yazılmalıdır.

Fotograflar en geç 15 Ekim 1986 tarihinde dergimize ulaştırılmalıdır.

"İnsan Manzaraları" Fotograf Sergisi, Kasım, Aralık ve Ocak aylarında Ankara, İstanbul ve İzmir'de açılacak.Olanak bulunursa diğer illerde de açılması için çaba gösterilecek.

"Yarın Gençlik Yılı Sergisi"

İzmir'de Açıldı...

İlk kez Kasım ayında Ankara'da açılan ve daha sonra okurları genel isteği üzerine Ocak ayında İstanbul'da yinelenen Yarın Gençlik Yılı Sergisi 15-22 Mart tarihleri arasında da İzmir' de okurlara sunuldu. Sergi, 15 Mart akşamı, ilk kez sergi amacıyla kullanılan Kültür Üretim Merkezi salonunda, genç okurların yanısıra Yarın'ın gazeteci, yazar ve sanatçı dostlarının katılımıyla açıldı. Açılışta bulunamayan yayınevleri ve öğrenci dernekleri'nin bir bölümü sergiye mesajlarıyla katıldı.

Yarın Dergisi'nin gençlik yılı yazılarının ve 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne ait görüntü ve afişlerin sergilendiği salon açık kaldığı sürece İzmir'li okurlarla bütünleşmenin güzel örnekleri yaşandı. 21 Mart akşamı sona ermesi düşünülen sergi oku ların yoğun isteği üzerine 22 Mart akşamına kadar uzatıldı.

Serginin açılışına katılanlar ya da daha sonra izlemeye gelenler böylesi bir se ginin İzmir'de ilk kez açılıyor olmasından duydukları sevinci dile getirdiler. İzleyiciler Yarın'ın böylesi etkinliklerine yenilerinin eklenmesi görüşünde birleştiler.

Sergimizin açılışına gelen ya da mesajla ıyla katılan ve açık olduğu sürece izleyen yeni etkinliklerimizin yolunu açan tüm okurlarımıza teşekkürler...